LATIJN

BASISWOORDENLIJST

Staatsuitgeverij 's-Gravenhage 1975

WWW.STILUS.NL

BASIS WOORDEN LIJST

LATIJN

Drs. J. K. L. Babeliowsky
Drs. D. den Hengst
Drs. W. Holtland
Drs. W. van Lakwijk
Drs. J. Th. K. Marcelis
Dr. H. Pinkster
Drs. J. J. L. Smolenaars

Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage 1975

ISBN 90 12 00872 7

Inleiding

1. *De selektie van het materiaal*

a. Het corpus

Bij het samenstellen van een basiswoordenlijst doet zich allereerst het probleem voor van de selektie van het materiaal. In principe is het mogelijk een woordenlijst te maken waarin met alle Latijnse auteurs rekening wordt gehouden, maar het is duidelijk dat een dergelijke lijst een onaanvaardbare omvang zou krijgen en dat de leerlingen zouden worden belast met een grote hoeveelheid kennis waarvan ze bij hun lektuur geen profijt zouden hebben. Om die reden is deze basiswoordenlijst afgestemd op die Latijnse auteurs die in het Nederlandse onderwijs het meest gelezen worden. Welke auteurs dat zijn, is vastgesteld middels een in 1972 gehouden enquête onder alle bij het VWO werkzame classici.* Het meest werden de volgende tien auteurs genoemd: Caesar, Cicero (redevoeringen en filosofische werken), Sallustius, Livius, Seneca (brieven), Tacitus, Catullus, Vergilius, Horatius (oden) en Ovidius.

Omdat de indruk bestaat, op grond van een aantal in voorbereiding zijnde en reeds voltooide schooledities, dat Lucretius de laatste jaren steeds meer op de scholen wordt gelezen, is ook deze auteur in het corpus opgenomen.

b. De frequentie

Van deze auteurs behalve Lucretius, voor wie gebruik is gemaakt van J. Paulson Index Lucretianus, Leipzig 1926, zijn de woorden per computer naar frequentie geselekteerd bij het Laboratoire d'Analyse Statistique des Langues Anciennes te Luik. Daarbij is als norm aangehouden dat gemiddeld op elke 100 woorden die bij deze auteurs worden aangetroffen er ten minste 85 in de basiswoordenlijst moeten voorkomen.

Die woorden die bij slechts één auteur zo dikwijls worden aangetroffen dat zij gegeven moeten worden om het vereiste dekkingspercentage te verkrijgen, zijn afzonderlijk gegroepeerd in zogenaamde micro-lexica per auteur. Alle overige woorden zijn bijeengeplaatst in het algemene gedeelte van de basiswoordenlijst.

2. *De bewerking van het materiaal*

a. De voorbeeldzinnen

Bij de bewerking van het materiaal is niet volstaan met het opgeven van de meest

* De resultaten van deze enquête zijn door de CML klassieke talen toegezonden aan alle leraren oude talen als appendix bij de nota getiteld „De funktie van een basiswoordenlijst en de eisen waaraan deze moet beantwoorden".

voorkomende betekenis(sen), maar is aan de grote meerderheid van de woorden een voorbeeldzin toegevoegd. Deze voorbeeldzinnen zijn ontleend aan authentieke teksten. De zinnen zijn zoveel mogelijk gekozen uit het werk van de auteurs die tot het corpus behoren.
De overwegingen die hebben geleid tot het opnemen van voorbeeldzinnen zijn deels van taalkundige, deels van didaktische aard.
Wat het taalkundige aspekt betreft, moeten de voorbeelden de leerlingen inzicht geven in de gebruikswijze van de woorden in de zin. Zo zal uit de voorbeelden bij preposities moeten blijken met welke naamval(len) zij verbonden worden. Bij werkwoorden is het voor de leerling van belang te weten of hij te maken heeft met een eenplaatsig werkwoord (intransitivum), een tweeplaatsig werkwoord (transitivum, koppelwerkwoord) of een drieplaatsig werkwoord (waarbij naast subjekt en objekt nog een derde komponent verplicht is, bijv. *adimere alci alqd, afficere alqm alqa re)*. Verder is aangegeven welke konstruktie (Aci, bijzin ingeleid door *ut* e.d.) op een bepaald werkwoord pleegt te volgen. Behalve voorbeeldzinnen die dienen als illustratie van de wijze waarop het woord in de zin funktioneert, zijn ook veel voorkomende uitdrukkingen *(res adversae, domi militiaeque)* en idiomatische wendingen *(ubi gentium)* vaak als voorbeeld opgenomen.
Didaktisch gezien kunnen de voorbeeldzinnen steun bieden doordat van een kontekst – hoe minimaal ook – een suggestieve werking kan uitgaan ten aanzien van de woordbetekenis. Met name is dat het geval waar een voorbeeld kon worden gevonden waarin woorden van verwante of juist tegengestelde betekenis naast elkaar voorkomen (bijv. *frustra ac sine causa aliquid facere, exercitum fundere atque fugare, credo deos immortales sparsisse animos in corpora humana)*.
Er is verder naar gestreefd de voorbeeldzinnen zo te selekteren dat daarin alleen woorden voorkomen die elders in de woordenlijst terugkeren. Ook door dezelfde voorbeeldzinnen bij verschillende woorden opnieuw te gebruiken is in de woordenlijst bewust een element van herhaling ingebracht.

b. De vertalingen

Het leek noodzakelijk de voorbeeldzinnen vergezeld te doen gaan van vertalingen. De voorbeelden hebben, zoals gezegd, de taak de wijze waarop de woorden in zinsverband funktioneren te illustreren en behoeven niet tevens als vertaaloefening te dienen.
Bij de vertaling is ernaar gestreefd verzorgd, hedendaags Nederlands te bezigen. Te dikwijls wordt in woordenlijsten en beginleergangen een Nederlands aangetroffen dat met de moderne omgangstaal weinig overeenkomst vertoont.
Voor een groot deel van de Latijnse woorden biedt het Nederlands geen equivalent. In die gevallen is er niet naar gestreefd de leerlingen een reeks vertaalrecepten te geven, maar alleen de onmisbare grondbetekenissen. Uit de vertaling van de voorbeeldzinnen kan dan blijken hoe in een bepaalde kontekst een van de grondbetekenis afgeleide weergave moet worden gezocht. De konstatering dat de Neder-

landse vertaling in bouw sterk afwijkt van het Latijnse voorbeeld zal de leerling ertoe dwingen langer na te denken over de manier waarop de mededeling in het Latijn is uitgedrukt dan wanneer hij gekonfronteerd wordt met een mot-à-mot vertaling. In veel gevallen zal de leraar of de leerling in staat zijn een andere, evenzeer acceptabele, vertaling van het voorbeeld te geven. Een en ander zal hopelijk de neiging van veel leerlingen tegengaan om woord voor woord Nederlandse „equivalenten" achter elkaar te plaatsen om vervolgens te zien hoe daarvan een Nederlandse zin kan worden gemaakt, en ertoe bijdragen dat zij eerst proberen de zin als geheel te begrijpen om daarna de daarin vervatte mededeling in korrekt Nederlands weer te geven.

3. *Suggesties met betrekking tot het gebruik van de basiswoordenlijst*

De term basiswoordenlijst moet niet in die zin opgevat worden dat al in het beginonderwijs deze lijst aan de leerlingen zou moeten of kunnen worden voorgelegd. De grote hoeveelheid woorden en de moeilijkheidsgraad van de syntaktische verschijnselen die in de voorbeelden terloops aan de orde komen, zouden ontmoedigend werken. Wel verdient het aanbeveling om al tijdens het beginonderwijs aan de hand van de basiswoordenlijst na te gaan welke woorden in de beginleergang wel en welke niet noodzakelijkerwijs gekend moeten worden om bij de lektuur van authentieke teksten een degelijke lexikale ondergrond te hebben.

Wanneer de leerlingen authentieke teksten gaan lezen, kan de basiswoordenlijst dienen als woordenboekje waarop de leraar in zijn annotatie kan voortbouwen.

Iedere leraar zal voor zichzelf moeten beslissen of hij de woordenlijst door zijn leerlingen wil laten memoriseren. Als men daartoe besluit, verdient het aanbeveling niet vóór de vijfde klas tot memoriseren over te gaan. De leerling heeft dan én door de woordenkennis opgedaan bij de beginleergang én door het gebruik dat hij van de lijst heeft gemaakt bij de eerste lektuur een gunstige uitgangspositie.

Ook voor het eindonderwijs geldt dat het de leraar, c.q. de toekomstige vervaardiger van geannoteerde tekstedities, een aanzienlijke tijdsbesparing kan opleveren wanneer hij in zijn annotatie onvermeld kan laten wat in de basiswoordenlijst gegeven is.

Wij zijn dank verschuldigd aan de heren drs. H. Chr. Albertz, dr. A. J. Kleywegt, dr. P. G. van der Nat en drs. S. van Oorde voor de kritische opmerkingen die wij van hen mochten ontvangen. Op- en aanmerkingen van gebruikers, waarvoor wij ons aanbevolen houden, kunnen worden toegezonden aan het bureau van de CML klassieke talen, Hinthamereinde 72[1], 's-Hertogenbosch.

Drs. J. K. L. Babeliowsky
Drs. D. den Hengst
Drs. W. Holtland
Drs. W. A. van Lakwijk
Drs. J. Th. K. Marcelis
Dr. H. Pinkster
Drs. J. J. L. Smolenaars

Samengestelde woorden

Veel Latijnse woorden zijn gevormd door toevoeging van voorvoegsels (*prefixen*) of achtervoegsels (*suffixen*) aan andere woorden of stammen van woorden. In de regel is de betekenis van dergelijke samengestelde woorden gemakkelijk af te leiden. Wanneer dat inderdaad het geval is, zijn deze woorden niet in de basiswoordenlijst opgenomen.

Substantiva

Van adiectiva kunnen substantiva worden gevormd door de suffixen *-tas*, *-ia* of *-tia* en *-tudo*.

Voorbeelden:

liber	*vrij*	libertas, -atis	*vrijheid*
celer, -is	*snel*	celeritas, -atis	*snelheid*
verus	*waar*	veritas, -atis	*waarheid*
ignavus	*laf*	ignavia	*lafheid*
potens, -tis	*machtig*	potentia	*macht*
tristis	*bedroefd*	tristitia	*bedroefdheid*
pulcher	*mooi*	pulchritudo, -inis	*schoonheid*
longus	*lang*	longitudo, -inis	*lengte*
magnus	*groot*	magnitudo, -inis	*grootte*

Ook van werkwoorden worden substantiva gevormd, door de uitgang -um van het supinum te vervangen door *-io* of *-tor*.

Voorbeelden:

accusare	*aanklagen* (*sup.*: *accusatum*)	accusatio,-ionis	*aanklacht*
dominari	*overheersen* (*sup.*: *dominatum*)	dominatio,-ionis	*overheersing*
prodere	*verraden* (*sup.*: *proditum*)	proditio,-ionis	*verraad*
accusare	*aanklagen* (*sup.*: *accusatum*)	accusator,-is	*aanklager*
gubernare	*besturen* (*sup.*: *gubernatum*)	gubernator,-is	*stuurman*
scribere	*schrijven* (*sup.*: *scriptum*)	scriptor,-is	*schrijver*

Adiectiva

Het prefix *in-* geeft aan een adiectivum een betekenis die tegengesteld is aan die van het grondwoord (vgl. het nederlandse on-).

Voorbeelden:

dignus	*waardig*	indignus	*onwaardig*
firmus	*sterk*	infirmus	*zwak*
mortalis	*sterfelijk*	immortalis	*onsterfelijk*

In het laatste voorbeeld is te zien hoe de laatste letter van het prefix invloed ondergaat van de eerste letter van het grondwoord. Dit verschijnsel (*assimilatie*) doet zich bij samenstelling met prefixen heel dikwijls voor.
Het prefix *dis-* geeft een betekenisverandering die veel lijkt op wat we hierboven bij *in-* zagen.

Voorbeelden:

similis	*gelijk*	dissimilis	*ongelijk*
facilis	*makkelijk*	difficilis	*moeilijk*

In het laatste voorbeeld is te zien dat er assimilatie optreedt, maar ook dat de klinker – a – van het grondwoord facilis verandert in – i -. Dergelijke klinkerwisselingen doen zich bij samenstelling dikwijls voor.
Van werkwoorden kunnen adiectiva worden afgeleid met behulp van de suffixen *-bilis* en *-ax*.

Voorbeelden

amare	*beminnen*	amabilis	*beminnelijk*
horrēre	*huiveren*	horribilis	*huiveringwekkend*
mirari	*bewonderen*	mirabilis	*bewonderenswaardig*
audēre	*durven*	audax,-acis	*(over)moedig*
fugere	*vluchten*	fugax,-acis	*vluchtig, snel*
rapere	*roven*	rapax,-acis	*roofzuchtig*

Van substantiva kunnen adiectiva worden afgeleid met behulp van de suffixen *-lis* en *-osus*.

Voorbeelden:

hostis,-is	*vijand*	hostilis	*vijandig, van de vijand*
vir	*man*	virilis	*mannelijk*
natura	*natuur*	naturalis	*van de natuur, natuurlijk*

umbra	*schaduw*	umbrosus	*schaduwrijk*
aestus,-us	*hitte*	aestuosus	*gloeiend*
periculum	*gevaar*	periculosus	*gevaarlijk*

Verba

Werkwoorden die eindigen op *-scere* geven het begin van een handeling aan. Zij worden *inchoativa* genoemd.

Voorbeelden:

gemere	*steunen, kermen*	ingemiscere	*beginnen te kermen*
dormire	*slapen*	obdormiscere	*in slaap vallen*
creber	*veelvuldig*	percrebrescere	*zich algemeen verbreiden*
senex, senis	*oude man*	senescere	*oud worden*

Zijn inchoativa afgeleid van andere werkwoorden, zoals in de eerste twee voorbeelden, dan is de vorm van het perfectum gelijk aan die van het grondwerkwoord. Dus: gemui – ingemui, dormivi – obdormivi.

Van veel werkwoorden kunnen andere werkwoorden gevormd worden door de uitgangen *-are* of *-itare* achter de stam (meestal de supinum-stam) te plaatsen. Deze werkwoorden geven aan dat de handeling van het grondwerkwoord in versterkte mate (*intensiva*) of herhaalde malen (*frequentativa*) wordt verricht.

Voorbeelden:

ostendere	*tonen (sup.: ostentum)*	ostentare	*nadrukkelijk tonen, pronken met*
quatere	*schokken (sup.: quassum)*	quassare	*hevig schokken*
venire	*komen (sup.: ventum)*	ventitare	*geregeld komen*
dicere	*zeggen (sup.: dictum)*	dictitare	*bij herhaling zeggen*
		en dictare	*nadrukkelijk zeggen, dicteren*

Zeer talrijk zijn de werkwoorden die samengesteld zijn met een prepositie. Zij worden *composita* (samengestelde werkwoorden) genoemd ter onderscheiding van *simplicia* (enkelvoudige werkwoorden). In de onderstaande lijst zijn de meest voorkomende preposities in hun meest gangbare betekenis gegeven.

Voorbeelden:

Composita met *re-* (terug, opnieuw)

vocare	*roepen*	revocare	*terugroepen*
pellere	*drijven*	repellere	*terugdrijven*
novare	*nieuw maken*	renovare	*herstellen*
visere	*bezoeken*	revisere	*weer opzoeken*

Composita met *con-* (bijeen)

loqui	*spreken*	colloqui	*samen spreken*
trahere	*trekken*	contrahere	*samentrekken*
vocare	*roepen*	convocare	*bijeenroepen*

Composita met *di(s)-* (uiteen)

gradi	*lopen*	digredi	*uiteengaan (klinkerwisseling!)*
iacere	*werpen*	disicere	*uiteenwerpen*

Composita met *e(x)-* (uit, weg)

ferre	*dragen*	efferre	*naar buiten dragen*
rumpere	*breken*	erumpere	*een uitval doen*

Composita met *de-* (naar omlaag)

ponere	*zetten*	deponere	*neerzetten, afleggen*
iacere	*werpen*	deicere	*neerwerpen*

Composita met *trans-* of *tra-* (over heen)

gradi	*lopen*	transgredi	*overschrijden*
ducere	*leiden*	traducere	*overzetten*

Composita met *circum-* (omheen)

sistere	*gaan staan*	circumsistere	*er om heen gaan staan*
venire	*komen*	circumvenire	*omsingelen*

Composita met *a-*, *ab-*, *abs* (vanaf, weg)

ferre	*brengen*	auferre	*wegnemen*
cedere	*gaan*	abscedere	*weggaan*

Composita met *ad-* (naartoe, bij)

iungere	*verbinden*	adiungere	*toevoegen*
ponere	*zetten*	apponere	*erbij zetten*

Composita met *pro-* (naar voren, in het openbaar)

ferre	*brengen*	proferre	*naar voren brengen*
ponere	*zetten*	proponere	*in de openbaarheid brengen*

Composita met *per-* (door heen, door en door)

agere	*doen*	peragere	*voltooien*
terrēre	*verschrikken*	perterrēre	*doodsbang maken*

Composita met *prae-* (vooruit)

mittere	*zenden*	praemittere	*vooruitzenden*
figere	*bevestigen*	praefigere	*aan de voorzijde bevestigen*

Composita met *praeter-* (voorbij)

ire	*gaan*	praeterire	*passeren*
vehi	*varen*	praetervehi	*varen langs*

a(b) van(af)	venimus a theatro *we komen van het theater* ab urbe condita *sinds de stichting van de stad*
door	laudari ab aliquo *door iemand geprezen worden*
abdere (-didi, -ditum) verbergen	penitus in Apuliam se abdidit *hij verborg zich in de binnenlanden van Apulië*
abesse (afui) afwezig –, verwijderd zijn	querelae ab initio operis mei certe absint *laat ik althans aan het begin van mijn werk niet klagen*
abire (-ii, -itum) weggaan	nos Danaos abiisse rati urbe exiimus *wij kwamen de stad uit, omdat we dachten dat de Danai weggegaan waren*
abstinēre (-tinui) afhouden van	(se) cibo abstinere *zich van voedsel onthouden, vasten*
ac, atque en	
accedere (-cessi, -cessum) naderen, erbij komen	accedit quod; accedit ut *er komt nog bij dat*
accendere (-cendi, -censum) in brand steken	
aanvuren	plebis animum oratione accendit *hij zette het volk door zijn toespraak in vuur en vlam*
accidere (-cidi) gebeuren	casu accidit ut id primus nuntiaret *het kwam toevallig zo uit dat hij het als eerste berichtte*
accipere (-cipio, -cepi, -ceptum) ontvangen, krijgen	accipere pecuniam *geld in ontvangst nemen*
	aliquem benigne accipere *iemand hoffelijk ontvangen*
vernemen	a maioribus sic accepimus *van onze voorouders hebben we het zo geleerd*

acer, -ris hevig, fel, vurig	equus acer *een vurig paard*
acies slag	multi in hac acie ceciderunt *velen zijn in deze slag gesneuveld*
slaglinie	copias in aciem instruere *de troepen in slagorde opstellen*
acutus scherp	cacumen collis acutum *een spitse heuveltop*
ad naar	tendere manus ad caelum *zijn handen uitstrekken naar de hemel*
tot	duae cohortes ad id ipsum instructae *twee cohorten speciaal hiertoe opgesteld*
bij	villa quae est ad Baulos *een villa bij Bauli*
addere (-didi, -ditum) toevoegen	ea res multum animis eorum addidit *dit maakte hun moed veel groter*
adducere (-duxi, -ductum) brengen naar	feras gentes in Italiam adducere *onbeschaafde volkeren Italië binnen brengen*
brengen tot	his rebus adducti *door deze omstandigheden ertoe gebracht*
adesse (-fui) aanwezig zijn	omnes qui aderant *alle aanwezigen*
steunen	si fortuna coeptis aderit *als het geluk onze onderneming welgezind is*
adire (-ii, -itum) gaan naar	abeam an maneam, adeam an fugiam? *moet ik weggaan of blijven, er naar toe gaan of vluchten?*
zich wenden tot	aliquem scripto adire *zich schriftelijk tot iemand wenden*
adeo zo(zeer)	adeone ignarus es ut haec nescias? *ben je zo slecht op de hoogte dat je dit niet weet?*

adhibēre (-hibui, -hibitum)	sive medicum adhibueris sive non adhibueris, convalesces
er bij halen	*of je er een dokter bijhaalt of niet, je zult beter worden*
gebruiken	saevitiam in servos adhibere *wreed optreden tegen slaven*
adhuc tot nu toe	
nog	si quis adhuc precibus locus *als er nog plaats is voor smeekbeden*
adicere (-icio, -ieci, -iectum) toevoegen	ad belli laudem doctrinae et ingenii gloriam adiecit *aan zijn faam als militair voegde hij nog de roem van geleerdheid en intelligentie toe*
adimere (-emi, -emptum) ontnemen	alicui libertatem adimere *iemand de vrijheid ontnemen*
adipisci (-eptus sum) verkrijgen	potentiam apud unum, odium apud omnes adeptus est *invloed verkreeg hij bij één man, gehaat maakte hij zich bij allen*
aditus, -us toegang	aliquem aditu arcere *iemand de toegang ontzeggen*
adiungere (-iunxi, -iunctum) toevoegen	Ciliciam ad imperium populi Romani adiunxit *hij voegde Cilicië toe aan het rijk van het Romeinse volk*
adiuvare (-iuvi, -iutum) helpen	fortes fortuna adiuvat *het geluk is met de dapperen*
administrare beheren, besturen	rem familiarem administrare *zijn vermogen beheren*
admirari bewonderen	eum admiror atque diligo *ik bewonder hem en mag hem graag*
zich verwonderen	admiratus sum brevitatem epistulae *ik heb me verwonderd over de kortheid van je brief*

admonēre (-monui, -monitum) wijzen op	Catilina alium egestatis, alium cupidinis suae admonebat *Catilina herinnerde sommigen aan hun armoede, anderen aan hun begeerte*
aansporen	me admonuit ut scriberem ad te *hij spoorde me ertoe aan jou te schrijven*
adolescens, -tis jonge man	adolescens vel puer potius *een jonge man of, liever gezegd, een jongen*
adstare (-stiti) erbij staan	arrectis auribus adstant *met gespitste oren staan ze erbij*
adventus, -us aantocht, aankomst	sub adventum triumvirorum *kort voor de komst van de Driemannen*
adversus (adj) toegewend, recht tegenover	vulnus adversum accipere *een wond in de voorkant van het lichaam oplopen*
	adverso amne *stroomopwaarts*
	res adversae *tegenspoed*
adversus, adversum (prep) tegen(over)	ubi nemo hostium adversus eum prodiit *toen niemand van de vijanden op hem toe kwam*
jegens	pietas est iustitia adversus deos *'pietas' is gerechtigheid jegens de goden*
adulterium overspel	in adulterio deprehendi *op overspel betrapt worden*
aedes, -is vertrek, tempel pl.: huis	aedes Minervae *de tempel van Minerva*
aegre met moeite	bellum sumitur facile, aegerrime desinit *een oorlog breekt gemakkelijk uit, maar komt heel moeilijk tot een einde*

ongaarne	aegre ferre aliquid *iets onaangenaam vinden*
aeque net zo, even	tibi sunt aeque noti ac mihi *je kent ze net zo goed als ik*
aequare evenaren, gelijk maken	aliquem caelo laudibus aequare *iemand hemelhoog prijzen*
aequor, -is zee	vastum maris aequor *de uitgestrekte oppervlakte van de zee*
aequus vlak	
gelijk	aequam memento rebus in arduis servare mentem *denk eraan in moeilijke omstandigheden je evenwichtigheid te bewaren*
billijk	praetor aequus et sapiens *een rechtvaardige en wijze praetor*
gunstig	oculis aspicere aequis *welwillend aanzien*
aër, aëris (beneden)lucht	Anaximenes aera deum statuit *Anaximenes poneerde dat de lucht een god was*
aërius van –, in de lucht	aerias carpere vias *z'n weg afleggen door de lucht*
aes, aeris brons, geld	aes alienum *geld van een ander, schuld*
aestas, -atis zomer	aestate ineunte *bij het begin van de zomer*
aestimare schatten, menen	aliquid unius assis aestimare *iets geen cent waard achten*
aestus, -us deining	delphines aestum secabant *de dolfijnen doorkliefden de golven*
hitte	solis aestus *de hitte van de zon*

aetas, -atis leeftijd	a prima aetate *van de vroegste jeugd af*
levenstijd	reliqua aetas *de rest van zijn leven*
periode	aurea aetas *de gouden eeuw*
aeternus eeuwig	Roma aeterna *het eeuwige Rome*
aether, -is (boven)lucht, hemel	Iuppiter aethere summo despicit *Jupiter ziet uit de hoge hemel neer*
aevum tijd	in omne aevum *voor altijd*
leven(sduur)	aevum omne et breve et fragile est *elk leven is kort en broos*
affectus, -us gemoedsgesteldheid, stemming	diversos affectus exprimere, flentis et gaudentis *tegengestelde stemmingen uiten: huilen en lachen*
afferre (attuli, allatum) ergens heen brengen	epistulam ad aliquem afferre *iemand een brief bezorgen*
melden	crebri rumores afferuntur *tal van geruchten worden overgebracht*
veroorzaken	alicui mortem afferre *iemands dood veroorzaken*
afficere (-ficio, -feci, -fectum) iemand iets aandoen	aliquem laetitia afficere *iemand blij maken*
	eum magna difficultate afficiebat *hij bezorgde hem grote moeilijkheden*
age (imper. bij agere) vooruit!	age, perge, quaeso! *vooruit, ga door, alsjeblieft!*
ager akker, veld	

agere (egi, actum) drijven	praedam prae se agere *buit voor zich uit drijven*
doorbrengen	vitam agere *het leven doorbrengen*
(be)handelen	tua res agitur *jouw belang staat op het spel*
	animus semper appetit aliquid agere *de geest streeft er altijd naar iets te doen*
	agebant cum eo ut de ea mente desisteret *zij probeerden hem er toe te bewegen die gedachte uit zijn hoofd te zetten*
aggredi (-gredior, -gressus sum) zich wenden tot	his praecepit omnes mortales pecunia aggrediantur *hij beval hen te proberen alle mensen om te kopen*
ondernemen, beginnen	ea de re disserere aggredior *ik ga een uiteenzetting geven over deze kwestie*
aanvallen	
agitare opjagen, zich met iets bezig houden	res multum agitata *een zaak waarmee men zich uitvoerig heeft beziggehouden*
agmen, -inis stoet, kolonne	agmen magis quam acies *meer een kolonne dan een slaglinie*
agnoscere (agnovi, agnitum) herkennen, inzien	deos agnosco *ik herken een goddelijk ingrijpen*
erkennen	aliquem ducem agnoscere *iemand als aanvoerder erkennen*
agnus lam, jong schaap	inter audaces lupus errat agnos *de wolf zwerft tussen roekeloze lammeren*
agrestis tot de akker behorend	vita agrestis *het leven op het platteland*
onbeschaafd	animus agrestis ac durus *een lompe en ongevoelige geest*
agricola landbouwer	

ait zeggen, beweren	ut aiunt *zoals men zegt*
ala vleugel (van een vogel)	
vleugel (van een leger, waar de bondgenoten en/of de ruiterij zijn opgesteld)	praefectus alae *kommandant van de cavalerie*
albus wit	
alere (alui, altum) voeden, grootbrengen	filiae eius publice aluntur *zijn dochters worden op staatskosten grootgebracht*
	civitatem alere *het welzijn van de burgerij bevorderen*
ales, -itis gevleugeld, vogel	equus ales *het gevleugelde paard*
alienus aan een ander toebehorend	aes alienum *geld van een ander, schuld*
vreemd	homines alienissimi *wildvreemde mensen*
ongunstig	alieno tempore *op een ongunstig tijdstip*
alioqui overigens	milites tantum defuerunt; alioqui magnificus triumphus fuit *alleen de soldaten ontbraken; verder was het een schitterende triomftocht*
aliquando eens, ooit	erit aliquando ille dies *eens zal die dag komen*
aliquis iemand, een of andere, 'n	aliquis dixerit *iemand zou kunnen zeggen*
	si quis quid rumore acceperit *als iemand iets bij geruchte heeft vernomen*

aliter op een andere wijze, anders	non aliter quam si ruat omnis Carthago *net alsof heel Carthago ineenstortte*
alius (een) ander	illi sunt alio ingenio atque (ac) tu *zij hebben een ander karakter dan jij* alius . . . alius *de een . . . de ander* alius alio fugit *de een vlucht hierheen, de ander daarheen*
almus voedend, weldadig	almae nutricis blanda loquella *het liefkozend gepraat van de voedster*
alter, -ius de een (c.q. de ander) tweede	altera ex duabus legionibus *één van de twee legioenen* primus, alter, tertius . . . *de eerste, de tweede, de derde . . .*
altus hoog, diep	
amare liefhebben, houden van	nihil est tam angusti animi quam amare divitias *niets getuigt zó van bekrompenheid als (zijn) rijkdom lief te hebben*
amarus bitter, grievend	sermo amarus *krenkende woorden*
ambitio, -ionis politieke campagne	per ambitionem probos se simulaverunt *tijdens hun kandidatuur deden zij zich fatsoenlijk voor*
ambo (ambae, ambo) beide (tesamen)	
amicitia vriendschap	in amicitiam populi Romani venire *een vriendschapsverdrag sluiten met het Romeinse volk*
amittere (-misi, -missum) verliezen	duce amisso exercitus dilapsus est *na het verlies van de aanvoerder viel het leger uiteen*

amnis, -is stroom, rivier	rapidus amnis *een snelstromende rivier*
amor, -is liefde	difficile est longum subito deponere amorem *het is moeilijk een langdurige liefde ineens op te geven*
amplecti (amplexus sum) omarmen	genua amplectens effatur talia supplex *zijn knieën omvattend spreekt hij smekend de volgende woorden* nox tellurem amplectitur *de nacht omvat de aarde*
amplus ruim, aanzienlijk	amplissimo genere natus *van zeer aanzienlijke afkomst* nihil amplius dixit *verder zei hij niets*
an (vraagpartikel) of	dicam huic an non dicam? *zal ik het hem vertellen of niet?* nescio an hoc futurum sit *ik weet niet of dit niet gebeuren zal (dit zou wel eens kunnen gebeuren)*
anguis, -is slang	latet anguis in herba *er schuilt een adder onder het gras*
angustus nauw, eng, beperkt	nihil est tam angusti animi quam amare divitias *niets getuigt zó van bekrompenheid als (zijn) rijkdom lief te hebben*
anima adem, levensadem, leven, ziel	animam ducere *ademhalen* animus est quo sapimus, anima, qua vivimus *'animus' is dat waardoor wij redelijk denken, 'anima', dat waardoor wij in leven zijn*
animadvertere (-verti, -versum) opmerken, aanmerkingen maken op, straffen	institueras animadvertere in eos *jij had besloten hen te straffen*

animal, -is levend wezen	animal providum et sagax homo est *de mens is een vooruitziend en intelligent wezen*
dier	rationi nullum animal obtemperat *geen dier gehoorzaamt aan de rede*
animus ziel	credo deos immortales sparsisse animos in corpora humana *ik geloof dat de onsterfelijke goden zielen in menselijke lichamen hebben ondergebracht*
geest	difficile est animum perducere ad contemptionem animae *het is moeilijk de geest tot minachting voor het leven te brengen*
gemoed	plebis animum oratione accendit *hij zette het volk door zijn toespraak in vuur en vlam*
moed	ea res multum animis eorum addidit *dit maakte hun moed veel groter*
annus jaar	ineunte anno *bij het begin van het jaar*
ante, antea (adv.) tevoren	multis annis ante *veel jaren tevoren*
ante (prep.) voor	Hannibal ante portas! *Hannibal staat voor de poorten!*
antequam voordat	
antiquus oud	antiquissimis temporibus *in de oudste tijden*
antrum grot	
anxius bezorgd, angstig	anxius animi *bezorgd in zijn hart*
aper wild zwijn	

aperire (aperui, apertum) openen	portam aperite *zet de poort open*
onthullen	occulta quaedam et quasi involuta aperuit *hij openbaarde bepaalde verborgen en, om zo te zeggen, verhulde zaken*
apertus open, openbaar	invidia in occulto, adulatio in aperto erant *de haat was verborgen, de vleierij voor ieder duidelijk*
apis, -is bij	apes insidunt floribus *de bijen strijken neer op bloemen*
apparēre (-parui) verschijnen	apparent rari nantes in gurgite vasto *hier en daar ziet men mensen zwemmen in de wijde, kolkende zee*
apparet het is duidelijk	servum hunc domini pauperis esse apparet *het is wel duidelijk dat dit de slaaf van een arme meester is*
appellare toespreken, roepen, noemen	milites benigne appellavit *hij sprak de soldaten vriendelijk toe*
appetere (-petivi, -petitum) streven naar	animus semper appetit aliquid agere *de geest streeft er altijd naar iets te doen*
begeren	alieni appetens *op andermans bezit uit*
apponere (-posui, -positum) zetten bij, – op	lumen in mensa appositum *een lamp die op de tafel is gezet*
aptus geschikt	quod tuae aetati est aptissimum *wat het best bij jouw leeftijd past*
apud bij	sedere apud aliquem *bij iemand zitten*
aqua water	Thales aquam dixit esse initium rerum *Thales zei dat alles uit water is ontstaan*
ara altaar	pro aris et focis pugnare *strijden voor altaren en haardsteden*

aratrum
ploeg

arbitrium — sui arbitrii esse
oordeel, beslissing — *eigen baas zijn*

arbitrari — ut ego arbitror
menen — *naar ik meen*

arbor, -is — nullam sacra vite prius severis arborem
boom — *je moet geen boom eerder planten dan de heilige wijnstok*

arcēre (arcui) — aliquem aditu arcere
weren — *iemand de toegang ontzeggen*

arcessere (arcessivi, arcessitum) — Gallos auxilio arcessivit
ontbieden, laten komen — *hij riep de Galliërs te hulp*

arcus, -us — non semper tendit arcum Apollo
boog — *Apollo houdt de boog niet altijd gespannen*

ardēre (arsi) — tua res agitur paries cum proximus ardet
branden — *als de muur van je buurman in brand staat, gaat het jou ook aan*

omnes ardebant ad ulciscendum
allen brandden van verlangen om zich te wreken

arduus — aequam memento rebus in arduis servare mentem
steil, moeilijk — *denk eraan in moeilijke omstandigheden je evenwichtigheid te bewaren*

arena, harena — aestu miscentur arenae
zand — *het zand wordt door het kolkende water opgewoeld*

argutus — dicta argutissima
scherp(zinnig) — *puntige uitspraken*

aridus — lignum aridum
droog, dor — *dor hout*

arista (koren)aar	
arma, -orum wapens	arma inferre *de oorlog beginnen*
tuigage	arma navis *de tuigage van het schip*
armatus gewapend	armati *soldaten*
armentum kudde	
arrigere (-rexi, -rectum) opsteken	arrectis auribus adstant *zij staan er met gespitste oren bij*
arripere (-ripio, -ripui, -reptum) aangrijpen	tempus arripere *de gelegenheid aangrijpen*
ars, -tis ambacht, techniek	Ennius ingenio maximus, arte rudis erat *Ennius bezat een geweldig talent, maar zijn techniek was onvolmaakt*
wetenschap, kunst	ars ea quam Graeci philosophiam vocant *die wetenschap die de Grieken 'philosophia' noemen*
	ars rhetorica *redenaarskunst, theorie van de welsprekendheid*
artus, -uum ledematen	somnus fessos artus complectitur *de slaap komt over hun vermoeide ledematen*
arvum bouwland, akker	arva laeta *vruchtbare akkers*
arx, arcis burcht, citadel	arcem Capitolii insidebant *zij hielden het Capitool bezet*
asper ruw	loca aspera et montuosa *ruw en bergachtig terrein*
moeilijk	opinione asperius *lastiger dan men dacht*

aspernari afwijzen	amicitiam alicuius aspernari *iemands vriendschap afwijzen*
aspicere (-spicio, -spexi, -spectum) aanschouwen	Iuppiter haec oculis aspicit aequis *Juppiter ziet dit welwillend aan*
assequi (-secutus sum) bereiken verkrijgen	si Romae es, iam me assequi non potes *als je in Rome bent, kun je me niet meer bereiken* omnes honores assecutus est *alle ereambten heeft hij verkregen*
assiduus onafgebroken	sidera assiduo sunt omnia motu *de sterren zijn allemaal onophoudelijk in beweging*
astrum ster(rebeeld)	sic itur ad astra *zo verkrijgt men onsterfelijke roem*
at maar	
ater zwart	dies Cannensis dies ater *de dag van Cannae is een zwarte dag*
atqui (maar) toch	o rem difficilem et inexplicabilem! Atqui explicanda est. *Wat is dat moeilijk en onverklaarbaar!* *Toch moet het verklaard worden.*
atrox, -ocis grimmig, dreigend	atrox ingenium *een grimmig karakter* proelium atrox *een verbitterd gevecht*
attingere (-tigi, -tactum) aanraken	ut primum forum attigi *zodra ik me met politiek ging bezighouden*
auctor, -is (iemand die aan het begin van iets staat)	auctor generis *stamvader* auctor belli *aanstichter van de oorlog* auctor (rerum) *geschiedschrijver*

auctoritas, -atis gezag	plus apud me antiquorum auctoritas valet *het gezag der ouden weegt bij mij zwaarder*
besluit (van de senaat)	patrum auctoritate *krachtens senaatsbesluit*
audacia (over)moed	una in audacia spes salutis est *de enige kans op redding is in moed gelegen*
audēre (ausus sum) (aan)durven, wagen	locuti magis quam ausi sunt tantum facinus *ze spraken meer over zo'n grote misdaad dan dat ze hem aandurfden*
audire horen	non eum querentem quisquam audivit *niemand hoorde hem ooit klagen*
	saepe hoc maiores natu dicere audivi *vaak heb ik ouderen dit horen zeggen*
augēre (auxi, auctum) vergroten, vermeerderen	periculum in dies augetur *het gevaar neemt met de dag toe*
augur, -is ziener (van vogeltekens), voorspeller	
aura wind, bries, lucht	dum flavit velis aura secunda meis *zolang het mij voor de wind ging*
aureus gouden	aurea aetas *de gouden eeuw*
auris, -is oor	arrectis auribus adstant *met gespitste oren staan ze erbij*
aurora de dageraad, het oosten	
auspicium waarneming van vogeltekens	non omnes habent auspicium magistratus *niet alle magistraten hebben het recht om de vogeltekens te raadplegen*
voorteken	bona auspicia augur rettulit *de ziener meldde gunstige voortekenen*

opperbevel	ductu Germanici, auspiciis Tiberii *onder aanvoering van Germanicus, maar onder verantwoordelijkheid van Tiberius*
auster zuidenwind, zuiden	
aut of	aut vincemus aut moriemur *wij zullen winnen of sterven*
autem maar, echter verder, namelijk	
autumnus herfst	
auxilium hulp	auxilio esse amico *een vriend helpen*
pl. hulptroepen	auxilia regis nullo ordine iter fecerant *de hulptroepen van de koning hadden de tocht gemaakt zonder het gelid te bewaren*
avus grootvader, voorvader	
axis, -is as	paene curru excussus est axe diffracto *bijna was hij uit de wagen geslingerd doordat de as brak*
hemel(as)	mundus versatur circum axem caeli *de wereld draait om de hemelas*
barbarus adi. onbeschaafd, ruw subst. vreemdeling	homines feri atque barbari *ruige, onbeschaafde lieden*
beatus gelukkig, gezegend	beatus ille qui procul negotiis . . . *gelukkig is de man die ver van het drukke leven . . .*
bellum oorlog	

bene goed	
beneficium weldaad, dienst	tua beneficia erga me *de door jou aan mij bewezen diensten*
benignus welwillend	fortuna nunc mihi nunc alii benigna *het lot, nu eens mij, dan weer een ander goedgezind*
bestia beest, dier	quid interest inter hominem et bestiam? *wat is het verschil tussen een mens en een dier?*
bibere (bibi) drinken	nunc est bibendum *nu is het tijd om te drinken*
bis tweemaal	bis terque *meermalen*
blandus innemend, lieflijk	almae nutricis blanda loquella *het liefkozend gepraat van de voedster*
bonus (melior, optimus) goed, voornaam	
pl. n. goederen	omnia mea bona *mijn hele bezit*
bos, bovis rund	
bracchium arm	bracchio sinistro scutum miles tenet *een soldaat houdt zijn schild links*
brevi (adv) (in) korte tijd	brevi post Romam rediit *korte tijd later keerde hij naar Rome terug*
brevis kort	via brevis *een korte weg* breve tempus aetatis *de korte levensduur*
cacumen, -inis top, spits	cacumen collis acutum *een spitse heuveltop*

cadere (cecidi, casum) vallen	praecipites cadunt in aquam *zij vallen hals over kop in het water*
sneuvelen	multi in hac acie ceciderunt *velen zijn in deze slag gesneuveld*
caecus blind	Appius Claudius, cui cognomen Caeco fuit *Appius Claudius, die de bijnaam de Blinde had*
caedere (cecīdi, caesum) omhakken	silvas caedere Caesar instituit *Caesar begon de bossen te kappen*
doden	ille dies quo Tiberius Gracchus est caesus *die dag waarop Tiberius Gracchus is vermoord*
caedes, -is slachting, bloedbad	caedes inde, non iam pugna fuit *vanaf dat moment was het geen gevecht meer, maar een slachting*
caelestis hemels, goddelijk	numen caeleste *goddelijke macht*
godheid, god	in numerum caelestium adscitus est *hij is opgenomen onder de goden*
caelum hemel, lucht	mare et terrae et quod tegit omnia caelum *de zee, het land en de alles overkoepelende hemel*
	caelum bonum *een gezond klimaat*
caeruleus blauw, groen	
campus veld, vlakte	Campus Martius *het Marsveld*
candidus stralend wit	toga candida *de kleding van een candidaat voor een staatsambt*
stralend	candidus et pulcher puer *een wonderschone jongen*
canere (cecini) (be-)zingen	arma virumque cano *ik bezing de man en zijn krijgsdaden*

voorspellen	si non vana canunt mea somnia *als de voorspellingen van mijn dromen iets inhouden*
canis, -is hond	cave canem! *pas op voor de hond!*
cantare zingen	
cantus, -us lied, gezang	avium citharaeque cantus *het lied van vogels en cither*
capere (capio, cepi, captum) pakken, nemen	arma capere *de wapens opnemen* castra hostium capere *het kamp van de vijand innemen* amore captus *verliefd*
capillus haar	capilli compositi *een keurig kapsel*
captīvus krijgsgevangene adi. gevangen	naves captivae *buitgemaakte schepen*
caput, -itis hoofd	capita Rheni *de mondingen van de Rijn* poena capitis *de doodstraf*
leider, hoofdstad	pro capite atque arce Italiae, urbe Romana *voor de hoofdstad en de burcht van Italië, Rome*
carēre (carui) missen, niet hebben	complures dies frumento milites caruerunt *de soldaten zaten verscheidene dagen zonder koren*
carīna kiel, schip	quattuor carinas ex omni classe delegit *van de hele vloot koos hij vier schepen uit*

carmen, -inis lied, gedicht	Salios per urbem ire canentes carmina iussit *hij beval de Salii door de stad te gaan onder het zingen van liederen*
carpere (carpsi, carptum) plukken	recentes flores carpsit *zij plukte verse bloemen* aerias carpere vias *zijn weg afleggen door de lucht*
carus duur, geliefd	paucis carior fides quam pecunia fuit *voor weinigen was trouw dierbaarder dan geld*
castellum fort	agros vastat, multa castella et oppida capit *hij verwoest de akkers en verovert veel forten en vestingsteden*
castra, -orum kamp	castra bina muniri iussit *hij liet twee versterkte kampen opslaan*
castus kuis, rechtschapen	ea femina matronarum castissima putabatur *die vrouw werd beschouwd als de meest kuise van de getrouwde vrouwen* erat homo castus atque integer *hij was een rechtschapen en onkreukbare man*
casus, -us val, voorval	celsae graviore casu decidunt turres *als hoge torens vallen, vallen ze extra hard* propter incertos casus mors cotidie imminet nobis *de dood bedreigt ons dagelijks als gevolg van onberekenbare gebeurtenissen*
toeval, ongeval	ibi casu erat rex Ptolemaeus *toevallig was koning Ptolemaeus daar*
causa zaak, proces	Orgetorigem ex vinculis causam dicere coegerunt *ze dwongen Orgetorix zich geboeid te verdedigen*
reden, oorzaak	oppugnatio Sagunti causa belli Punici secundi fuit *de belegering van Saguntum was de aanleiding tot de Tweede Punische Oorlog* dictator dictus est comitiorum causā *er werd een dictator benoemd om verkiezingen te houden*

cavēre (cavi, cautum) oppassen (voor)	cave canem! *pas op voor de hond!* cavit ne qua nova consilia orirentur *hij paste ervoor op dat er geen revolutionaire plannen werden gemaakt*
cavus hol	cava trabe currimus aequor *in het holle schip varen we snel over zee*
cedere (cessi, cessum) (weg)gaan	Thesea cedentem celeri cum classe videt *zij ziet Theseus met zijn snelle vloot wegvaren* maiorum natu auctoritati cessit *hij zwichtte voor het gezag van de ouderen*
celare verbergen	scelus dominum celare cupio *ik wil de misdaad verborgen houden voor mijn meester*
celebrare vereren	Graeci Cyrum laudibus celebrant *de Grieken vereren en prijzen Cyrus*
vieren	Antonius ludos Apollinares celebravit *Antonius vierde de spelen ter ere van Apollo*
celer, -is snel	manu arcum celeresque sagittas tenet *in zijn hand draagt hij de boog en de snelle pijlen*
celsus hoog	stabat celsa in puppi *hij stond op de hoge achtersteven*
cena maaltijd	bonam atque magnam cenam paravit *hij maakte een goede en uitgebreide maaltijd klaar*
censēre (censui, censum) denken, vinden	ceterum censeo Carthaginem esse delendam *verder ben ik van mening dat Carthago verwoest moet worden*
besluiten	censuerant patres ut praetor scriberet consuli *de senatoren hadden besloten dat de praetor de consul moest schrijven*
censor, -is censor	censor penes quem iudicium senatorum de dignitate est *de censor bij wie het oordeel berust over de waardigheid van de senatoren*

centum honderd	
centurio, -ionis centurio (officier aan het hoofd van een **centuria,** een afdeling van honderd man)	
cera was, schrijftafeltje	nomen rettulit in ceras *hij noteerde de naam op de schrijftafeltjes*
cernere (crevi, cretum) onderscheiden, zien	prima luce hostium acies cernebatur *bij het aanbreken van de dag zag men de slaglinie van de vijanden*
certamen, -inis wedijver, gevecht	ita vario certamine pugnatum est *zo werd er met wisselend succes gestreden*
certare strijden	de principatu certavimus armis *met de wapens streden wij om de hoogste macht*
wedijveren	odio in Romanos certaverunt *ze haatten de Romeinen om het hardst*
certe (adv) zeker	vir certe fuit dignus tanta gloria *hij was een man die zo'n grote roem zeker verdiende*
tenminste, althans	aut falsa aut certe obscura opinio *een opvatting die ofwel verkeerd of tenminste onduidelijk is*
certus zeker, vast	ad has suspiciones certissimae res accedunt *bij deze verdenkingen komen volstrekt vaststaande feiten*
cervix, -icis nek	gladius impendebat cervici *een zwaard hing boven zijn nek*
cervus hert	
cessare onbenut blijven	saepe bona materia cessat sine artifice *dikwijls komt goed materiaal niet tot zijn recht zonder een bewerker*

dralen	quid mori cessas? *wat aarzel je te sterven?*
ceterum (adv) overigens, verder	ceterum censeo Carthaginem esse delendam *verder ben ik van mening dat Carthago verwoest moet worden*
ceterus overig	Haeduos ceterosque amicos populi Romani defendit *hij verdedigde de Haeduërs en de andere vrienden van het Romeinse volk*
ceu zoals	mater ad auditas stupuit ceu saxea voces *de moeder stond als versteend bij het horen van deze woorden*
cibus voedsel	cibus in artus diditur omnes *het voedsel verspreidt zich door alle lichaamsdelen*
ciēre (civi, citum) in beweging brengen	aere civit viros *met het brons (de trompet) zette hij de mannen in beweging* bella cient *zij doen gevechten ontbranden*
cingere (cinxi, cinctum) omringen	Albam Longam muris cinxit *hij omgaf Alba Longa met muren* comam lauro cinctus erat *hij had zijn haar omkranst met een lauwerkrans*
cinis, -eris as	oro te per cinerem fratris tui mortui *ik smeek het u bij de as van uw gestorven broer*
circa, circum rondom, in de buurt van	circa Hennam lacus lucique sunt plurimi *in de buurt van Henna liggen heel veel meren en bossen* pueri et matres paventes longo ordine stant circum *kinderen en moeders staan er bevreesd in een wijde kring omheen*
circumdare (-dedi, -datum) omgeven met, omringen	templum muro circumdederunt *ze omgaven de tempel met een muur* cervici eius bracchia circumdedit *ze sloeg haar armen om zijn hals*

circumfundere (-fudi, -fusum) omringen	circumfundimur densis armis *we worden omringd door een dichte haag van wapens*
circumvenire (veni, -ventum) omsingelen	cohortem a tergo circumveniunt *ze omsingelen het cohort van achteren*
citus snel	
civis, -is burger	
civitas, -atis burgerij, staat	timore perculsa erat civitas *de burgers waren verlamd van schrik*
burgerrecht	toti Italiae civitatem pollicitus est *hij beloofde heel Italië het burgerrecht*
clades, -is nederlaag, ramp	luxuria et ignavia rei publicae cladi sunt *overdaad en slapheid zijn fataal voor een staat*
clamor, -is (ge)schreeuw	signa canunt et tollitur clamor *het sein tot de aanval wordt gegeven en een geschreeuw wordt aangeheven*
clarus helder	clara voce facta patefecit *met heldere stem maakte hij de daden bekend*
duidelijk	luce sunt clariora tua consilia *je adviezen zijn glashelder*
beroemd, vooraanstaand	Hippocrates clarus arte medicinae *Hippocrates, beroemd om zijn kundigheid als arts*
classis, -is vloot	
claudere (clausi, clausum) (af)sluiten	aures clauserat ad doctissimas voces *hij had zijn oren gesloten voor de woorden van zeer geleerde mensen*
cliens, -tis client (beschermeling, afhankelijk van een *patronus*), vazal	

clivus helling	
coepisse, coeptus sum beginnen	pontem instituere coeperunt *zij begonnen een brug te slaan* pons institui coeptus est *men begon een brug te slaan*
coercēre (coercui, coercitum) binnen grenzen houden	is amnis nullis ripis coercitus est *deze stroom wordt door geen oevers binnen de perken gehouden*
bedwingen	vix iram coercebat *het kostte hem moeite zijn woede te bedwingen*
coetus, -us bijeenkomst, vergadering	nox nefarios coetus obscuravit *de nacht heeft hun misdadige bijeenkomsten verborgen*
cogere (coegi, coactum) bijeenbrengen	exercitus magnasque copias coegerat *hij had zijn legers en (andere) omvangrijke troepen bijeengebracht*
dwingen	Orgetorigem ex vinculis causam dicere coegerunt *zij dwongen Orgetorix zich geboeid te verdedigen*
cogitare (be)denken, zinnen op	caedem principis et res novas cogitat *hij zint op moord op de keizer en op revolutie*
cognitio, -ionis kennis, inzicht	cognitionem iuris consequi cupio *ik wil kennis krijgen van het recht*
onderzoek	cognitio rerum capitalium *het onderzoek van halsmisdrijven*
cognoscere (-novi, -nitum) leren kennen, onderzoeken	milites naturam montis cognoverunt *de soldaten hebben onderzocht wat de natuurlijke gesteldheid van de berg was*
vernemen	Pomponius de adventu eius cognovit *Pomponius hoorde van zijn komst*
cohibēre (-hibui, -hibitum) vasthouden	se domi maestus cohibuit *bedroefd bleef hij thuis*
in bedwang houden	cohibere motus animi turbatos *verstoringen van de gemoedsrust in bedwang houden*

cohors, -tis cohort, (leger)afdeling	duae cohortes ad id ipsum instructae *twee cohorten speciaal hiertoe opgesteld*
cohortari aansporen	cohortatus est ut fortiter pugnarent *hij spoorde hen aan om moedig te strijden*
colligere (-legi, -lectum) verzamelen	
collis, -is heuvel	cacumen collis acutum *een spitse heuveltop*
colloquium onderhoud, gesprek	
collum nek	
colere (colui, cultum) verzorgen	agros coluerunt *zij bebouwden de akkers*
eren	memoriam alicuius colere *iemands nagedachtenis in ere houden* hos deos colere debemus *deze goden moeten wij vereren*
colonia vestiging in den vreemde, provinciestad	Capuam coloniam deducere conatus est *hij probeerde een kolonie te stichten in Capua*
colonus kolonist	
color, -is kleur, tint	pudore rex colorem mutavit *van schaamte verschoot de koning van kleur*
coma (hoofd)haar	vere redeunt arboribus comae *in de lente krijgen de bomen weer bladeren*
comes, -itis metgezel, vriend, volgeling	comitemne sororem sprevisti moriens? *heb je je zuster als metgezellin in de dood versmaad?*

comitari vergezellen, begeleiden	meum iter comitatus est *hij heeft mij op reis vergezeld*
commeatus, -us konvooi	praesidia commeatus nostros tuentur *bewakingstroepen beschermen onze konvooien*
(aanvoer van) proviand	inimicos commeatu prohibemus *wij snijden onze vijanden van de voedselaanvoer af*
committere (-misi, -missum) (gevecht) aangaan	cum equitatu Helvetiorum proelium commiserunt *zij gingen een gevecht aan met de ruiterij der Helvetiërs*
(misdaad) begaan	exquisivit numquid scelus commissum esset *hij onderzocht of er een misdaad gepleegd was*
toevertrouwen	his consulibus salutem nostram committamus *laten wij ons welzijn aan deze consuls toevertrouwen*
commodum gemak, voordeel	commoda sunt in vita et incommoda *er zijn in het leven aangename en onaangename dingen*
commodus passend, gunstig	nulla lex satis commoda omnibus est *geen enkele wet stelt alle mensen helemaal tevreden*
communis gemeenschappelijk	omnia cum amica communia habet *hij deelt alles met zijn vriendin*
commutare verwisselen, veranderen	captivos commutare *krijgsgevangenen uitwisselen*
comparare vergelijken	et se mihi comparet Aiax? *en Ajax zou zich met mij vergelijken?*
verwerven	ea, quae ad proficiscendum pertinebant, comparaverunt *zij kochten de dingen die noodzakelijk waren voor het vertrek*
comperire (-peri, -pertum) te weten komen, ontdekken	per exploratores consilia hostium comperit *door spionnen kwam hij achter de plannen van de vijanden*
complecti (-plexus sum) omarmen	mediam mulierem complectitur *hij slaat zijn armen om het middel van de vrouw*
(be)grijpen	aliquid cogitatione et mente complecti *door na te denken iets begrijpen*

complēre (ver)vullen	sol terras larga luce complevit *de zon overgoot de aarde met overvloedig licht*
complexus, -us omarming	
complures, -ium verscheidene, heel wat	complures hostium necati sunt *verscheidene vijanden zijn gedood*
componere (-posui, -positum) bij elkaar plaatsen	si parva licet componere magnis *als het geoorloofd is klein met groot te vergelijken*
opstellen, schrijven	litteras ad aliquem componere *een brief aan iemand schrijven*
tot rust brengen, bijleggen	omnes controversiae componuntur *alle geschillen worden bijgelegd*
comprehendere (-prehendi, -prehensum) (be)grijpen	eadem mente res dissimillimas comprehendimus *met één en hetzelfde verstand begrijpen we zeer verschillende dingen*
conari trachten	pontem reficere conatus est *hij probeerde de brug te herstellen* ei ut idem conaretur persuasit *hij haalde hem over hetzelfde te ondernemen*
concedere (-cessi, -cessum) wijken, weggaan	concessit vita *hij is overleden*
zwichten, toestaan	Caesar mihi concedit ut absim *Caesar staat me toe er niet bij te zijn*
concidere (-cidi) instorten	ingestis vulneribus concidit *hij bezweek aan de toegebrachte verwondingen*
concilium vergadering	
concipere (-cipio, -cepi, -ceptum) opnemen	cuncto concepit corpore flammam *zijn hele lichaam vloog in brand*
zich voorstellen	concipere animo potes quam simus fatigati? *kun je je voorstellen hoe moe we zijn?*

concordia eendracht	concordia res parvae crescunt *door eendracht worden kleine dingen groot*
concurrere (-curri, -cursum) te hoop lopen, op elkaar instormen	ad arma milites concurrunt *de soldaten snellen te wapen*
concutere (-cutio, -cussi, -cussum) hevig schudden, schokken	terra ingenti motu concussa est *er vond een hevige aardschok plaats*
condemnare veroordelen	condemnatus est iniuriarum *hij is veroordeeld wegens onrechtmatige handelingen* capitis hominem innocentem condemnaverunt *ze hebben een onschuldige ter dood veroordeeld*
condere (-didi, -ditum) stichten	ab urbe condita *vanaf de stichting van de stad*
opbergen	se deserto in litore condunt *ze verbergen zich op het verlaten strand*
condicio, -ionis voorwaarde	his condicionibus pax composita est *op deze voorwaarden is vrede gesloten*
toestand, lot	quae condiciones sunt amico meo? *hoe is het met mijn vriend gesteld?*
conferre (-tuli, collatum) bijeenbrengen	impedimenta in unum locum contulerunt *ze brachten de bagage op één punt bijeen* manum cum hoste conferunt *zij leveren slag met de vijand*
vergelijken	tempora praesentia temporibus praeteritis confert *hij vergelijkt het heden met het verleden*
(se-) zich begeven	se Romam contulit *hij begaf zich naar Rome*
conficere (-ficio, -feci, -fectum) afmaken	cursus annuos conficit sol *de zon volbrengt zijn jaarlijkse kringlopen*
vernietigen	nihil est quod non conficiat vetustas *er bestaat niets dat niet door ouderdom tot verval komt*

confidere (-fisus sum) vertrouwen	sibi confisi ex porta prodire ausi sunt *vol zelfvertrouwen waagden zij zich buiten de poort*
confirmare versterken, bevestigen	amicitiam confirmant *zij versterken hun vriendschap, óf* *zij sluiten een hechte vriendschap*
conicere (-icio, -ieci, -iectum) werpen, drijven	in vincula eum coniecerant *zij hadden hem in de boeien geslagen*
gissen	cito conieci Lanuvii te fuisse *ik heb al gauw geraden dat jij in Lanuvium was*
coniugium verbintenis, huwelijk	
coniungere (-iunxi, -iunctum) verbinden	consuetudine coniuncti inter nos sumus *wij gaan geregeld met elkaar om*
coniunx, -iugis echtgenoot, echtgenote	in somnis inhumati venit imago coniugis *in mijn dromen verscheen het beeld van mijn onbegraven echtgenoot*
conscientia medeplichtigheid	asciscunt eum in conscientiam *zij betrekken hem in de misdaad*
bewustzijn	conscientia suae infirmitatis *besef van eigen zwakte*
conscius medewetend, betrokken bij	interficiendi Agrippae conscius erat *hij was op de hoogte van de moord op Agrippa*
zich bewust van	sibi nullius culpae conscius esse *zich van geen schuld bewust zijn*
conscribere (-scripsi, -scriptum) inschrijven, rekruteren	cohortes veteranas conscripsit *hij riep cohorten van oud-gedienden onder de wapens*
(be)schrijven	conscripsit qui esset optimus rei publicae status *hij beschreef de ideale staatsvorm*

consensus, -us eenstemmigheid, overeenstemming	omnium consensu *met aller instemming*
consequi (-secutus sum) volgen	consecutus est me usque ad fores *hij volgde mij tot aan de deur*
inhalen, bereiken	aliquem in itinere consequi *iemand onderweg inhalen*
	amplissimos honores consecutus est *hij is opgeklommen tot de meest eervolle funkties*
considere (-sedi, -sessum) gaan zitten	positis sedibus consederunt *er werden stoelen neergezet en zij gingen zitten*
consilium overleg	consiliis nocturnis adesse *aanwezig zijn bij nachtelijke beraadslagingen*
beleid	impetu magis quam consilio *meer in een opwelling dan weloverwogen*
besluit, plan	consilium cepi ut ante lucem exirem *ik heb besloten voor het aanbreken van de dag weg te gaan*
consistere (-stiti) gaan staan, blijven staan	ire modo ocius, modo consistere *nu eens sneller gaan, dan weer stil houden*
conspectus, -us aanblik, gezicht	dare se in conspectum alicui *iemand onder ogen komen*
conspicere (-spicio, -spexi, -spectum) ontwaren	eos ex nave egredientes conspexerunt *zij kregen hen in het oog toen ze van boord kwamen*
constituere (-stitui, -stitutum) opstellen	hominem ante pedes Manilii constituunt *zij stellen de man op vlak voor Manilius*
vaststellen, bepalen	pretium frumento constituere *de graanprijs vaststellen*
besluiten	his rebus constitutis *toen deze besluiten genomen waren*

constat (-stitit) het staat vast	numerus legionum constat *het aantal legioenen staat vast* eis non satis constabat, quid agerent *ze wisten niet goed wat ze moesten doen*
consuescere (-suevi, -suetum) zich gewennen	in Brittanniam navigare consueverunt *zij zijn gewoon naar Brittannië te varen*
consuetudo, -inis gewoonte vertrouwelijke omgang	non est meae consuetudinis rationem reddere *het is niet mijn gewoonte rekenschap af te leggen* consuetudine coniuncti inter nos sumus *wij gaan geregeld met elkaar om*
consul, -is consul	Cornelio Cosso Asinio Agrippa consulibus *tijdens het consulaat van Cornelius Cossus en Asinius Agrippa*
consularis tot de consul behorend oud-consul	aetas consularis *de minimumleeftijd voor het ambt van consul (43 j.)* egregios consules habemus, sed turpissimos consulares *uitnemende consuls hebben we, maar volkomen eerloze oud-consuls*
consulatus, -us het ambt van consul	
consulere (consului, consultum) beraadslagen raadplegen zorgen voor	bello confecto de Rhodiis consultum est *na afloop van de oorlog vond beraad plaats over de Rhodiërs* Apollinem de re consuluerunt *zij raadpleegden Apollo over de kwestie* qui parti civium consulunt, partem neglegunt *wie voor een deel van de burgers zorgt, verwaarloost een ander deel*
consumere (-sumpsi, -sumptum) verbruiken, opmaken besteden	bona paterna consumpsit *hij heeft het vermogen van zijn vader opgemaakt* pecunia in agrorum emptionibus consumpta est *het geld is besteed aan de aankoop van bouwland*

contemnere (contempsi, contemptum) verachten, van geen belang vinden	aliorum iudicia contemnit *hij hecht geen waarde aan het oordeel van anderen*
contendere (-tendi, -tentum) zich inspannen	summa vi contendebant *zij spanden zich met al hun kracht in*
zich haasten	in provinciam contendit *hij haastte zich naar zijn provincie*
strijden	magis virtute quam dolo contendebant *zij streden meer dapper dan listig*
continēre (-tinui, -tentum) (bijeen) houden	vicus altissimis montibus undique continetur *het dorp ligt aan alle kanten ingesloten door zeer hoge bergen*
contingere (-tigi, -tactum) aanraken	
contingit het valt te beurt, het overkomt	non cuivis homini contingit adire Corinthum *niet iedereen valt het te beurt een bezoek aan Corinthe te brengen*
contio, -ionis bijeenkomst	advocare populum in contionem *het volk ter vergadering bijeen roepen*
contra (adv.) er tegenover	reliqui contra consistere non audebant *de overigen durfden zich er niet tegenover op te stellen*
daarentegen, anderzijds	quae me amat, quam ego contra amo *zij die mij liefheeft en die ik van mijn kant liefheb*
(prep.) tegenover, tegen	Carthago contra Italiam est *Carthago ligt tegenover Italië*
	pugnare contra patriam *strijden tegen zijn vaderland*
contrarius tegenovergesteld	in contrarias partes fluere *in tegengestelde richting stromen*
conubium huwelijk	

convellere (-velli, -vulsum) losscheuren	simulacrum Cereris convellendum curavit *hij liet het beeld van Ceres van het voetstuk losrukken*
aan het wankelen brengen	caede Messalinae convulsa principis domus est *door de moord op Messalina raakte het keizerlijk hof in opschudding*
convenire (-veni, -ventum) samenkomen	erat edictum Pompei ut omnes convenirent *er was een verordening van Pompeius dat allen bijeen moesten komen*
overeenkomen (meestal onpersoonlijk)	non modo inter patres, sed ne inter consules quidem ipsos conveniebat *niet alleen onder de senatoren, maar zelfs tussen de consuls zelf bestond geen overeenstemming*
convertere (-verti, -versum) (om)draaien	video in me omnium vestrum oculos esse conversos *ik zie dat de ogen van u allen op mij gericht zijn*
veranderen	hac oratione habita conversae sunt omnium mentes *door het houden van deze redevoering zijn allen van gedachten veranderd*
cooriri (-ortus sum) ontstaan	tum subito tempestates sunt coortae *toen staken er plotseling stormen op*
copia voorraad, overvloed	abundare debet orator exemplorum copia *een redenaar moet beschikken over een overvloed aan voorbeelden*
gelegenheid	mihi copiam dederunt fandi *zij gaven me de gelegenheid te spreken*
(pl.) troepen	copias in aciem instruere *de troepen in slagorde opstellen*
cor, cordis hart	tibi magnopere cordi est, mihi vehementer displicet *jou gaat het zeer ter harte, mij bevalt het helemaal niet*
cornu, -us vleugel (van een leger)	cornu dextro vel sinistro *op de rechter- of de linkervleugel*
hoorn (van een dier)	
corona krans	corona civica *een krans voor het redden van een Romeins burger*

corpus, -oris lichaam	credo deos immortales sparsisse animos in corpora humana *ik geloof dat de onsterfelijke goden zielen in menselijke lichamen hebben ondergebracht*
lijk	
corripere (-ripio, -ripui, -reptum) (haastig) vastgrijpen	corripit hastam et iacit *hij pakt zijn lans en slingert hem weg*
wegslepen, vernietigen	morte subita correpti sunt *door een plotselinge dood zijn zij weggerukt*
corrumpere (-rupi, -ruptum) vernielen	frumentum incendio corruperunt *zij vernietigden het graan door het in brand te steken*
bederven, omkopen	aliquem pecunia corrumpere *iemand met geld omkopen*
cortex, -icis bast, schil	
cotidie dagelijks	
creare scheppen	effeta tellus vix animalia parva creat *de uitgeputte aarde brengt met moeite kleine dieren voort*
kiezen	consulum utique alter ex plebe creatur *tenminste één van de consuls wordt uit de plebs gekozen*
creber talrijk	
credere (credidi, creditum) geloven, vertrouwen	virtuti militum credidit *hij had vertrouwen in de moed van zijn soldaten*
toevertrouwen	vitam et fortunam alicui credere *zijn leven en bezit aan iemand toevertrouwen*
crescere (crevi, cretum) groeien	potentia paucorum paulatim crevit *de macht van een kleine groep groeide geleidelijk*

crines, -ium haar	crinibus passis *met loshangend haar*
crudelis wreed	heu, Fortuna, quis deus te crudelior? *ach, Fortuna, welke god is wreder dan gij?*
cruentus met bloed bevlekt	sanguine fraterno cruentus *bevlekt met het bloed van zijn broer*
cruor, -is bloed	fluxit in terram Remi cruor *het bloed van Remus stroomde op de grond*
cubile, -is rustplaats, bed	
culpa schuld	culpam transtulit in alios *hij schoof de schuld op anderen*
cultus, -us verering, verzorging	cultu levi atque capite intecto *lichtgekleed en blootshoofds*
levenswijze	Belgae a cultu atque humanitate provinciae longissime absunt *de Belgen zijn het verst verwijderd van de beschaafde levenswijze van onze provincie*
cum . . . tum zowel . . . als	consilia cum patriae tum sibi inimica cepit *hij nam besluiten die ongunstig waren én voor het vaderland én voor hemzelf*
cum (prep.) met	cum clamore et tumultu *met geschreeuw en rumoer* cenas hodie mecum *vandaag eet je bij mij*
cum (voegwoord) + indic. toen	dies haud multi intervenerant, cum venerunt legati *er waren niet veel dagen voorbijgegaan, toen de gezanten kwamen*
wanneer	quidam vivere tunc incipiunt, cum desinendum est *sommigen beginnen dan te leven wanneer ze ermee moeten ophouden*

+ coni. toen	Alexandrum uxor sua, cum simul cubaret, occidit *Alexander is door zijn vrouw gedood, toen hij bij haar in bed lag*
omdat	quae cum ita sint *omdat dit zo is*
hoewel, terwijl	Socrates, cum facile posset educi e custodia, noluit *hoewel Socrates gemakkelijk uit de gevangenis bevrijd kon worden, heeft hij dat niet gewild*
cunctari talmen, aarzelen	inter metum et iram cunctatus *aarzelend tussen vrees en toorn*
cuncti, -orum alle(n)	cuncta simul egerunt *alles deden ze samen*
cupere (cupio, cupīvi, cupītum) begeren	cognitionem iuris consequi cupio *ik wil kennis krijgen van het recht*
cupīdo, -inis begeerte, verlangen	auri cupidine captus est *hij werd aangegrepen door begeerte naar goud*
cur waarom	quid est cur irascaris? *wat is de reden dat je je kwaad maakt?*
cura zorg	haec mihi curae sunt *deze dingen gaan mij ter harte* regina gravi iamdudum saucia cura *de koningin, al lang gewond door hevige liefde*
curare verzorgen, zorgen voor	nihil omnino curo *ik trek me helemaal nergens iets van aan* cura ut valeas *zorg voor je gezondheid* pontem in flumine faciendum curavit *hij liet een brug slaan over de rivier*
curia senaatsgebouw	legatos in curiam introduxit *hij leidde de gezanten het senaatsgebouw binnen*

currere (cucurri, cursum) rennen	lente currite, noctis equi *loopt niet zo hard, paarden van de nacht*
cursus, -us het hardlopen	cursu cum aliquo certare *een wedstrijd doen met iemand in het hardlopen*
loopbaan	cursus honorum *politieke carrière*
koers	naves cursum tenere non poterant *de schepen konden geen koers houden*
curvus krom, gebogen	curva litora *de gebogen kustlijn*
custodia bewaking	tribunus custodiae adpositus *een officier aangesteld voor de bewaking*
hechtenis, gevangenis	Socrates, cum facile posset educi e custodia, noluit *hoewel S. gemakkelijk uit de gevangenis bevrijd kon worden, heeft hij dat niet gewild*
custos, -odis bewaker	
damnare veroordelen	aliquem capitis (capite) damnare *iemand ter dood veroordelen*
dapes, -ium offermaal, feestmaal	
dare (dedi, datum) geven	vitio mihi dant, quod mortem amici graviter fero *zij rekenen het mij als een fout aan dat ik me de dood van een vriend erg aantrek*
de vanaf	de muro sese deiecerunt *zij stortten zich van de muur af*
over	imprimis nobis sermo de te fuit *we hebben vooral over jou gesproken*
dea godin	

debēre (debui, debitum) verschuldigd zijn	Caesar grandem pecuniam debebat *C. had grote schulden*
moeten	homines qui te et maxime debuerunt et plurimum iuvare potuerunt *mensen die jou het meest hadden moeten en kunnen helpen*
decedere (-cessi, -cessum) weggaan	(de) vita decesserunt *zij zijn overleden*
decem tien	
decernere (-crevi, -cretum) vaststellen	tumultum esse decrevit senatus *de senaat stelde vast dat er een oorlogstoestand was*
besluiten	decrevit senatus ut statim in Siciliam iret *de senaat besloot dat hij direkt naar Sicilië moest gaan*
toekennen	alicui praemia decernere *iemand beloningen toekennen*
decet (decuit) het past	oratorem irasci minime decet *een redenaar hoort beslist niet boos te worden*
decimus tiende	intra decimum diem quam Romam venerat *binnen tien dagen na zijn aankomst in Rome*
decretum besluit	druidum decretis iudiciisque parent *zij gehoorzamen aan de besluiten en de uitspraken van de druïden*
decurrere (-curri, -cursum) omlaag rennen	cum ardentibus facibus ad Tiberim decurrerunt *zij renden met brandende fakkels naar de Tiber*
decus, -oris eer	civitatis dignitatem atque decus sustinere *de waardigheid en de eer van de staat hoog houden*
sieraad	imperii Romani decus est *hij is een sieraad van het Romeinse rijk*
deditio, -ionis overgave	in deditionem venerunt *zij gaven zich over*

dedere (-didi, -ditum) overgeven, uitleveren	multos mortales captivos dediderunt *zij leverden veel mensen als krijgsgevangenen uit*
deducere (-duxi, -ductum) (omlaag) brengen, meenemen	aliquem mecum Romam deduxi *ik heb iemand meegenomen naar Rome*
deesse (-fui) ontbreken, te kort schieten	animus illis, non copiae defuerunt *het ontbrak hun aan moed, niet aan troepen*
defendere (defendi, defensum) verdedigen	gladio se a multitudine defendit *met een zwaard verdedigde hij zich tegen de menigte*
deferre (-tuli, -latum) (omlaag) brengen	Iri, decus caeli, quis te mihi detulit *Iris, sieraad des hemels, wie zond u omlaag naar mij?*
(pass.) belanden	huc delati portum intravimus *hier aangekomen voeren we de haven binnen*
aanbrengen	aliquem maiestatis deferre *iemand aanklagen wegens majesteitsschennis*
deficere (-ficio, -feci, -fectum) afvallen	socii a nobis defecerunt *de bondgenoten zijn ons ontrouw geworden*
in de steek laten	vox eum defecit *zijn stem begaf het*
opraken	ignem extremum deficere videbat *hij zag dat het laatste vuur uitging*
deicere (-icio, -ieci, -iectum) omlaag werpen	de muro sese deiecerunt *zij stortten zich van de muur af*
deinde vervolgens	
delectare vermaken	aut prodesse volunt aut delectare poetae *dichters willen of van nut zijn of vermaken*
delictum overtreding, wandaad	

deligere (-legi, -lectum) (uit)kiezen	locum castris delegit *hij koos een plek uit voor zijn kamp*
demere (dempsi, demptum) afnemen	nec partem solido demere de die spernit *en hij ontziet zich niet een deel van de volle dag weg te nemen*
demittere (-misi, -missum) laten vallen, naar beneden sturen	omnes oculos demiserunt *allen sloegen de ogen neer*
demum tenslotte, pas	tunc demum civitas libera erit *dan pas zal de staat vrij zijn*
denique tenslotte	quid mihi denique restat? *wat blijft mij dan nog over?*
kortom	Pergamum, Smyrna, Trallis, tota denique A̱sia *Pergamum, Smyrna, Trallis, kortom heel Klein-Azië*
dens, -tis tand	
densus dicht opeen	per medium densi populi incessit *zij schreed voort midden door de opeengepakte menigte*
depellere (-puli, -pulsum) verdrijven	patris inimicos depulit *hij joeg de vijanden van zijn vader weg*
deponere (-posui, -positum) neerleggen	difficile est longum subito deponere amorem *het is moeilijk een langdurige liefde ineens op te geven*
deponeren	aurum apud me deposuit *hij heeft zijn goud bij mij in bewaring gegeven*
descendere (-scendi, -scensum) afdalen	e curru descendit *hij stapte van de wagen*
deserere (-serui, -sertum) verlaten, in de steek laten	se deserto in litore condunt *ze verbergen zich op het verlaten strand*

desiderium verlangen	desiderium est libido eius, qui non adsit, videndi *'desiderium' is het verlangen om iemand die er niet is te zien*
desinere (-sii, -situm) ophouden	quidam vivere tunc incipiunt, cum desinendum est *sommigen beginnen dan te leven wanneer ze ermee moeten ophouden*
destinare vaststellen	tempus locumque ad certamen destinaverunt *zij stelden tijd en plaats vast voor de strijd*
aanstellen	consulem aliquem destinare *iemand uitkiezen om consul te worden*
deus god	hos deos colere debemus *deze goden moeten wij vereren*
dexter rechter	dextram (manum) alicui porrigere *iemand de rechterhand toesteken*
	a dextera (parte) *aan de rechterkant*
dicere (dixi, dictum) zeggen, spreken	dictatorem aliquem dicere *iemand tot dictator benoemen*
dictator, -is dictator	
dictum woord	
dies dag, termijn	Iulia supremum diem obiit *Iulia stierf*
differre (distuli, dilatum) verspreiden	venti vis nubes differt *de kracht van de wind jaagt de wolken uiteen*
uitstellen	differre aliquem in aliud tempus *iemand laten wachten tot een ander tijdstip*
verschillen	hi omnes lingua inter se differunt *zij allen verschillen van elkaar in taal*

digitus vinger	
dignitas, -atis waardigheid	in rebus asperis dignitatem retinebat *in moeilijke omstandigheden behield hij zijn waardigheid*
dignus waard, geschikt	summa laude dignus est *hij is de hoogste lof waard* illae fabulae dignae sunt quae iterum legantur *die toneelstukken zijn het waard opnieuw gelezen te worden*
digredi (-gredior, -gressus sum) uiteengaan	consules in provincias digrediuntur *de consuls gaan (uiteen) naar hun ambtsgebieden*
afdwalen	ad id unde digressi sumus regrediamur *laten we terugkeren tot ons onderwerp*
dilabi (-lapsus sum) uiteenvallen, uiteengaan	duce amisso exercitus dilapsus est *na het verlies van de aanvoerder viel het leger uiteen* res publica dilabitur *de staat raakt in verval*
dilectus, -us recrutering, keuze	habuit dilectum in Umbria *hij recruteerde soldaten in Umbrië*
diligere (-lexi, -lectum) houden van	uxorem admodum dilexit *hij hield veel van zijn vrouw*
dimicare strijden	
dimittere (-misi, -missum) uiteenzenden	nuntios in omnes partes dimisit *naar alle kanten stuurde hij boden*
laten gaan	eos impunitos dimisit *hij liet hen ongestraft gaan*
diripere (-ripio, -ripui, -reptum) verscheuren	Pentheum diripuerunt Bacchae *Pentheus werd door de bacchanten verscheurd*

plunderen	Capuam militibus diripiendam permisit *hij gaf Capua aan zijn soldaten om het te plunderen*
discedere (-cessi, -cessum) uiteengaan, weggaan	uxor a Dolabella discessit *Dolabella werd door zijn vrouw verlaten*
discere (didici) leren, vernemen	magistri dum docent, discunt *terwijl leraren lesgeven, leren ze zelf*
discordia onenigheid	discordia civilis *verdeeldheid onder de burgers*
discrimen, -inis onderscheid	omisso discrimine *zonder onderscheid te maken*
kritiek moment, gevaar	opem mihi ultimo in discrimine tulit *hij heeft mij in het uiterste gevaar geholpen*
dispergere (-spersi, -spersum) verspreiden	in omnes partes dispersa est multitudo *de menigte verspreidde zich naar alle kanten*
disponere (-posui, -positum) verspreid opstellen	familiares suos in via disposuit *hij stelde zijn vertrouwelingen overal langs de weg op*
ordenen	Homeri libros antea confusos disposuit *hij bracht in de boeken van Homerus een orde aan die er tevoren niet was*
disserere (-serui, -sertum) uiteenzetten	ea de re disserere aggredior *ik ga een uiteenzetting geven over die kwestie*
dissimulare doen alsof niet, verbergen	clarior res erat quam ut dissimulari posset *de zaak was te duidelijk dan dat hij kon worden verborgen*
diu lang(durig)	
diversus tegengesteld	diversos affectus exprimere, flentis et gaudentis *tegengestelde stemmingen uiten: huilen en lachen*
uiteenlopend	ut par ingenio, ita morum diversus *even begaafd, maar geheel verschillend van karakter*

dives, -itis rijk	pauperes notabis nihilo tristiores aut sollicitiores divitibus *je zult opmerken dat armen helemaal niet somberder zijn of rustelozer dan rijken*
dividere (-visi, -visum) scheiden	Italia Siciliaque parvo spatio inter se divisae sunt *Italië en Sicilië liggen niet ver van elkaar*
verdelen	divide et impera *verdeel en heers*
divinus goddelijk	
divitiae, -arum rijkdom	
divus goddelijk	
docēre (docui, doctum) onderwijzen	magistri dum docent, discunt *terwijl leraren lesgeven, leren ze zelf*
uiteenzetten	haec ab nuntiis docebantur *dit werd hun door boden verteld*
doctus geleerd, kundig	doctus est et Graecis litteris et Latinis *hij is goed thuis in Grieks en Latijn*
dolēre (dolui) pijn hebben	oculi spectando dolent *de ogen doen pijn van het kijken*
(be)treuren	fratris mortem dolet *hij is bedroefd over de dood van zijn broer*
dolor-, -is pijn, verdriet	
wrok	iustus mihi dolor est adversus deos *ik heb een gerechtvaardigde wrok tegen de goden*
dolus list, bedrog	magis virtute quam dolo contendebant *zij streden meer dapper dan listig*

domare (domui, domitum) temmen, bedwingen	cupiditatem imperii non domuerat *hij had zijn begeerte naar macht niet bedwongen*
domesticus van het huis, binnenlands	domesticis opibus et externis auxiliis *met steun van binnenuit en hulp van buiten*
dominari meester zijn	dominari illi volunt, vos liberi esse *zij willen uw meester zijn, u wilt vrij zijn*
dominatio, -ionis maatschappij, tirannie	superba dominatio tandem oppressa est *er is eindelijk een eind gemaakt aan de hooghartige onderdrukking*
dominus heer des huizes, heerser	servum hunc domini pauperis esse apparet *het is wel duidelijk dat dit de slaaf van een arme meester is*
domus, -us huis, woonplaats	domi militiaeque *in Rome en te velde* domum eamus *laten we naar huis gaan*
donare geven	poeta laurea donatus est *de dichter kreeg een lauwerkrans*
donec zolang als totdat	donec eris felix, multos numerabis amicos *zolang het je goed gaat, zul je veel vrienden hebben* silentium fuit, donec consul rediit *er heerste stilte, totdat de consul terugkwam*
donum geschenk	timeo Danaos et dona ferentes *ik vrees de Grieken, ook als ze geschenken brengen*
dubitare onzeker zijn, aarzelen (be)twijfelen	inter bellum et pacem dubitare *aarzelen tussen oorlog en vrede* non dubito quin ad Pisonem scripserit *ik twijfel er niet aan of hij heeft Piso geschreven*
dubius aarzelend onzeker	dubius sum, quid faciam *ik weet niet goed, wat ik moet doen* dubium non est quin fuerint ante Homerum poetae *ook vóór Homerus zijn er ongetwijfeld dichters geweest*

ducenti (-ae, -a)
tweehonderd

ducere (duxi, ductum) leiden	contra patriam exercitum duxit *hij liet zijn leger oprukken tegen zijn vaderland*
	ducunt volentem fata, nolentem trahunt *de lotsbeschikkingen leiden de gewillige, de onwillige sleuren ze mee*
doorbrengen	sermonibus variis tempus ducemus *met allerlei gesprekken zullen we de tijd doorbrengen*
achten, beschouwen als	eos idoneos duximus *wij achtten hen geschikt*
dulcis zoet, lieflijk	miscere utile dulci *het nuttige met het aangename verenigen*
dum terwijl	dum haec geruntur, urbs capta est *terwijl dit gebeurde, is de stad ingenomen*
zolang als	abeamus, dum sine periculo licet *laten we weggaan, zolang dat zonder gevaar kan*
totdat	tu, dum redeo, pasce oves *weid mijn schapen, tot ik terugkom*
	exspectemus, dum veniat *laten we wachten, tot hij komt*
mits, als maar (+ coni.)	oderint, dum metuant *laten ze mij maar haten, als ze me maar vrezen*

duo (duae, duo)
twee

durare hard maken	ferrum ictibus duravit *hij hardde het ijzer met slagen*
uithouden	tantos labores durare non potuit *zulke zware beproevingen kon hij niet verdragen*
(intr.) voortduren	ad posteros gloria durabit *zijn roem zal voortduren tot het nageslacht*

durus
hard

onbeschaafd	animus agrestis ac durus *een boerse en ongevoelige geest*
dux, ducis leider	duce amisso exercitus dilapsus est *na het verlies van de aanvoerder is het leger uiteen gevallen*
ecce, en kijk!	
edere (edi, esum) eten	
edere (-didi, -ditum) voortbrengen	geminum edidit partum *zij bracht een tweeling ter wereld*
bekend maken	
edictum verordening, edict	erat edictum Pompei ut omnes convenirent *er was een verordening van Pompeius dat allen bijeen moesten komen*
efferre (extuli, elatum) naar buiten dragen	publico funere elatus est *hij kreeg een staatsbegrafenis*
uitspreken	easdem res aliis modis efferre possumus *we kunnen dezelfde dingen op verschillende manieren onder woorden brengen*
verheffen	summis laudibus eum extulerunt *ze prezen hem hemelhoog*
efficere (-ficio, -feci, -fectum) tot stand brengen	pontem navibus effecit *hij bouwde een schipbrug*
bewerken	efficiebat ut commeatus sine periculo ad exercitum portari posset *hij zorgde ervoor dat de levensmiddelen zonder gevaar naar het leger gebracht konden worden*
effugere (-fugio, -fugi) wegvluchten	ex urbe effugerunt *zij vluchtten weg uit de stad*
ontsnappen aan	res me effugit *het ontschiet mij*

effundere (-fudi, -fusum) uitgieten, uitstorten	omnis labor effusus est *alle inspanning is verspild* in amorem se effundere *zich aan de liefde overgeven*
egēre (egui) missen, behoefte hebben aan	sapiens eget nulla re *de wijze heeft aan niets behoefte*
ego ik	tacete! plus ego enim quam vos intellego *zwijgt, want ik begrijp er meer van dan jullie*
egredi (-gredior, -gressus sum) weggaan	eos ex nave egredientes conspexerunt *ze kregen hen in het oog toen ze van boord kwamen*
emere (emi, emptum) kopen	domum parvo emit *hij heeft het huis voor weinig geld gekocht*
enim immers, want	
ensis, -is zwaard	
eo daarheen	eo descensum erat *het was zover gekomen*
hierom	haec eo scripsi ut venires *ik heb dit geschreven met de bedoeling dat jij zou komen*
des te	quo plus potestis, eo magis atroces vos praebetis *hoe meer macht jullie hebben, des te grimmiger gedragen jullie je*
epistula brief	admiratus sum brevitatem epistulae *ik heb me verwonderd over de kortheid van je brief*
epulae, -arum maaltijd, feest	
eques, -itis ruiter, ridder	equus excussit equitem *het paard wierp zijn berijder af*

equidem stellig, ik voor mij	equidem me Caesaris militem dici volui; vos me imperatoris nomine appellavistis *ik wilde een soldaat van Caesar genoemd worden; jullie hebben mij begroet met de titel van imperator*
equitatus, -us ruiterij	
equus paard	equus acer *een vurig paard*
ergo dus, dan	negat haec me filiam suam esse; non ergo haec mater mea est *zij ontkent dat ik haar dochter ben; dan is dus zij mijn moeder niet*
eripere (-ripio, -ripui, -reptum) wegrukken, ontroven	filium a morte eripuit *hij heeft zijn zoon aan de dood ontrukt* se hosti fuga eripuerunt *door te vluchten ontsnapten zij aan hun vijand*
errare dwalen	inter audaces lupus errat agnos *de wolf zwerft tussen roekeloze lammeren*
zich vergissen	erras, si id credis *je vergist je, als je dit gelooft*
error, -is zwerftocht	
dwaling, misvatting	inducit imperitos in errorem *hij veroorzaakt misvattingen bij leken*
erumpere (-rupi, -ruptum (laten) uitbreken	erupit cella Iunonis maior humana species *uit de tempel van Iuno kwam plotseling een gestalte, groter dan menselijk, te voorschijn*
esse (fui) bestaan	homo nequissimus omnium qui sunt, qui fuerunt, qui futuri sunt *van alle schurken die er zijn, die er geweest zijn en die er nog zullen zijn, is hij de grootste*
zijn (als koppelww)	eiusdem aetatis fuit *hij was van dezelfde leeftijd*

et
en, ook, zelfs

et . . . . . et
niet alleen . . . . . maar ook,
zowel . . . . . als

---

etiam
ook, zelfs

tenebat non modo auctoritatem, sed etiam imperium in suos
hij behield niet alleen het gezag, maar zelfs het bevel over de zijnen

---

etsi
hoewel

etsi aliqua culpa tenemur, a scelere certe liberati sumus
hoewel enige schuld ons treft, van misdaad zijn we in elk geval vrijgesproken

---

Eurus
(zuid)oostenwind

---

evadere (-vasi, -vasum)
te voorschijn komen

nimia illa licentia evadet in aliquod magnum malum
die buitensporige vrijheid zal op een ramp uitlopen

ontsnappen

e manibus hostium evasit
hij ontsnapte aan de handen van de vijanden

---

evenire (-veni, -ventum)
gebeuren

forte evenit ut Romae essemus
het toeval wilde dat wij in Rome waren

si quid mihi eveniret . . .
als mij iets mocht overkomen . . .

---

e, ex
uit

exibant ex nave
zij gingen van boord

sinds

ex eo tempore
sinds die tijd

ten gevolge van, op grond van

ex hac maxima libertate tyrannis gignitur
als reactie op die zeer grote vrijheid ontstaat dictatuur

---

exagitare
opjagen, geen rust laten

rem publicam seditionibus exagitant
zij veroorzaken onrust in de staat door opstootjes

---

excedere (-cessi, -cessum)
uit-, -weggaan

e vita excedere
uit het leven heengaan

overschrijden	summam octoginta milium excessit *het ging een totaal van 80.000 teboven*
excipere (-cipio, -cepi, -ceptum) uitnemen, uitzonderen	excepi de antiquis praeter Xenophontem neminem *van de oudere schrijvers heb ik niemand uitgezonderd behalve Xenophon*
opnemen	aliquem hospitio excipere *iemand gastvrij ontvangen*
opvangen	eum insidiis exceptum interfecerunt *zij hebben hem vanuit een hinderlaag overvallen en gedood*
excitare in beweging brengen, opjagen	dormientes spectatores e somno excitaverunt *zij schudden de dommelende toeschouwers wakker*
excutere (-cutio, -cussi, -cussum) afstoten, afschudden	equus excussit equitem *het paard wierp zijn berijder af*
exemplum voorbeeld	nobis exemplo fuit ad imitandum *hij was voor ons een voorbeeld ter navolging*
precedent	parricidii exemplum esse intellegebat Agrippina *Agrippina begreep dat dit een precedent was voor verwantenmoord*
exercēre (exercui, exercitum) intensief bezig houden, afmatten	armis iuventutem exercere *de jonge mensen oefenen in het hanteren van de wapens*
	odium in aliquem exercere *felle haat koesteren jegens iemand*
exercitus, -us leger	contra patriam exercitum duxit *hij liet zijn leger oprukken tegen zijn vaderland*
exigere (-egi, -actum) uitdrijven, verjagen	anno post Tarquinios exactos *een jaar na de verdrijving van de Tarquinii*
opeisen, verlangen	ad eas pecunias exigendas legatos misimus *wij stuurden gezanten om dat geld op te eisen*

volbrengen, doorbrengen	ante exactam hiemem *voor het einde van de winter*
exiguus klein, gering	femina urbem exiguam pretio posuit *de vrouw heeft voor geld een onaanzienlijk stadje gesticht*
eximere (-emi, -emptum) ontnemen	dissimulationem nox exemerat *de nacht had hun onoprechtheid weggenomen*
existimare oordelen, menen	Druidum disciplina in Galliam translata esse existimatur *men neemt aan dat de leer van de Druïden overgebracht is naar Gallië*
exitium ondergang, verderf	in exitium ruere *zijn ondergang blindelings tegemoet gaan*
exitus, -us het uitgaan, uitgang afloop, einde	septem exitus e domo fecerat *hij had zijn huis voorzien van zeven uitgangen* Catilina exitum rei publicae moliebatur *Catilina probeerde de staat omver te werpen*
expedire losmaken, bevrijden	expedior inter flammas et hostem *ik baan mij een weg tussen de vlammen en de vijanden door*
expedit het is dienstig, bruikbaar	omnibus bonis expedit salvam esse rem publicam *het welzijn van de staat is in het belang van alle goede burgers*
expeditus onbelemmerd, slagvaardig, lichtgewapend	
expellere (-puli, -pulsum) uitdrijven, verdrijven	hostes finibus expulerunt *zij hebben de vijanden uit hun gebied verdreven*
experiri (-pertus sum) beproeven, proberen ervaren, ondervinden	vim veneni in servo experti sunt *zij hebben de kracht van het gif op een slaaf getest* ut frequenter experti sumus *zoals wij herhaaldelijk hebben ondervonden*

expers, -tis geen deel hebbend aan, zonder	vis consilii expers *redeloos geweld*
explēre vullen, voltooien	ultione et sanguine se explebant *zij verzadigden zich aan een bloedige wraak*
explorare onderzoeken	apud se explorabat, an expediret sibi consilium *hij ging bij zichzelf na, of het advies nuttig voor hem was* mihi exploratissimum est Lentulum consulem futurum *het staat voor mij onomstotelijk vast dat Lentulus consul zal worden*
exponere (-posui, -positum) eruit zetten uiteenzetten	milites ex navibus exposuit *hij zette zijn soldaten aan land* rem breviter exposuit *hij gaf een korte uiteenzetting van de zaak*
exprimere (-pressi, -pressum) uitdrukken, afpersen	confessionem cruciatu expresserunt *zij dwongen door marteling een bekentenis af*
exquirere (-quisivi-, -quisitum) opsporen, onderzoeken	exquisivit numquid scelus commissum esset *hij onderzocht of er een misdaad gepleegd was*
exsequi (-secutus sum) volgen, nastreven ten uitvoer brengen	cur non omnes fatum illius exsecuti sumus? *waarom volgden wij hem niet allen in zijn lot*? exsequi consulis officia et munera *de plichten en taken van een consul vervullen*
exsistere (-stiti) te voorschijn komen	ex hac nimia licentia exsistit tyrannus *uit deze al te grote vrijheid komt een tiran voort*
exspectare afwachten, verwachten	Antonius exspectabat quidnam esset actura *Antonius wachtte af wat zij zou gaan doen* multis de causis maiorem Galliae motum exspectat *om veel redenen verwacht hij ernstige onlusten in Gallië*
exstinguere (-stinxi, -stinctum) uitblussen, vernietigen	ea quae antea scripserat, exstinxit *wat hij vroeger geschreven had, heeft hij vernietigd*

extemplo terstond	
externus uitwendig, uitheems	domesticis opibus et externis auxiliis *met steun van binnenuit en hulp van buitenaf*
exterrēre (-terrui, -territum) schrik aanjagen	eo aspectu exterrita clamorem sustulit *ontsteld door die aanblik begon zij te schreeuwen*
exterus, exterior, extremus zich buiten bevindend	apud exteras nationes *bij vreemde volkeren*
superl.: buitenste, uiterste, laatste	in extrema fere parte epistulae *vrijwel aan het eind van de brief*
extollere (extuli, elatum) opheffen, oprichten	alte cruentum ensem extollit *hoog heft hij het bebloede zwaard op*
ophemelen, prijzen	aliquem ad caelum extollere *iemand hemelhoog prijzen*
fabula verhaal, toneelstuk	illae fabulae dignae sunt quae iterum legantur *die toneelstukken zijn het waard opnieuw gelezen te worden*
facere (facio, feci, factum) maken	aliquem heredem facere *iemand tot erfgenaam benoemen*
	copiam facere dicendi *gelegenheid geven om te spreken*
doen	dubius sum quid faciam *ik weet niet goed wat ik moet doen*
facies gedaante, uiterlijk	antequam Vesuvius faciem loci verteret *voordat de Vesuvius de aanblik van de streek veranderde*
gezicht	facies homini tantum; ceteris os aut rostra *een gezicht heeft alleen de mens; de overige wezens hebben een bek of een snavel*
facilis gemakkellijk	facilis feminarum credulitas ad gaudia *vrouwen hechten gemakkelijk geloof aan plezierige berichten*
facinus, -oris daad	magnum et memorabile facinus *een grootse en gedenkwaardige daad*

wandaad	facinus est vincire civem Romanum, scelus verberare *'t is een wandaad een Romeins burger te arresteren, een misdaad hem te geselen*
factio, -ionis groep, groepsvorming	haec inter bonos amicitia est, inter malos factio *bij goede mensen is dit vriendschap, bij slechte kliekvorming*
factum daad, feit	maiorum bene facta *de grote daden van onze voorouders*
fallere (fefelli, falsum) ontgaan	fallit me *het ontgaat mij*
misleiden	Graecorum ingenia ad fallendum parata sunt *Grieken zijn van nature geneigd tot bedrog*
falsus ongegrond, onwaar	falsis criminibus eum petivit *met ongegronde beschuldigingen probeerde hij hem te treffen*
fama (wat men zegt), gerucht	aliquid fama accipere *iets bij geruchte vernemen*
reputatie	illi turpis vita integra fama potior fuit *een schandelijk leven was hem liever dan een ongeschonden reputatie*
fames, -is honger	
familia huishouden	pater familias *heer des huizes*
(slaven) personeel	Orgetorix familiam suam coegit *Orgetorix bracht zijn slaven bijeen*
familiaris (tot het huis behorend)	rem familiarem administrare *zijn vermogen beheren*
goede vriend	familiarisne est? Immo alienissimus *is hij een goede vriend? Integendeel, een wildvreemde*
fari spreken	mihi copiam dederunt fandi *zij gaven mij de gelegenheid om te spreken*

fas (goddelijk) recht	sicut ius fasque est *zoals volgens menselijk en goddelijk recht geoorloofd is* si hoc fas est dicere *als het geoorloofd is dit te zeggen*
fatēri (fassus sum) bekennen	se id amici causa fecisse fatetur *hij bekent dat hij het gedaan heeft voor een vriend*
fatigare vermoeien	neque insomniis neque labore fatigabatur *noch door slaapgebrek noch door inspanning werd hij vermoeid*
fatum (nood) lot	fatum appello ordinem seriemque causarum *onder het lot versta ik een bepaalde volgorde en aaneenschakeling van oorzaken*
fauces, -ium keel	Corinthus posita est in faucibus Graeciae *Corinthe ligt op de smalle doorgang naar Griekenland*
fax, facis fakkel	cum ardentibus facibus ad Tiberim decurrerunt *met brandende fakkels renden zij naar de Tiber*
felix, -icis gelukkig, welvarend	donec eris felix, multos numerabis amicos *zolang het je goed gaat, zul je veel vrienden hebben*
femina vrouw	
fera wild dier	neque homini neque ferae parcunt *ze sparen mens noch dier*
fere, ferme ongeveer bijna (altijd)	tertia fere vigilia *ongeveer in de derde nachtwake* homines ferme libenter id quod volunt credunt *de mensen geloven in het algemeen graag wat ze willen*
ferox, -ocis wild, strijdlustig hooghartig	Aequorum gens ferox *de strijdlustige stam der Aequi* robore corporis stolide ferox *op een stompzinnige manier trots op zijn lichaamskracht*

ferre (tuli, latum) dragen, brengen	quae fors feret, feremus *wat het lot ons brengt, zullen wij dragen*
zeggen	is Amulium regem interfecisse fertur *men zegt dat hij koning Amulius gedood heeft*
ferrum ijzer, zwaard	ferrum ictibus duravit *hij hardde het ijzer met slagen*
fertilis vruchtbaar	
ferus wild, ruw	homines feri atque barbari *ruwe en onbeschaafde mensen*
fessus moe, uitgeput	somnus fessos artus complectitur *de slaap komt over hun vermoeide ledematen*
festinare zich haasten	dies noctesque festinare *dag en nacht druk in de weer zijn*
festus feestelijk	festus dies *feestdag*
fides vertrouwen	fidem maiorem tibi habui quam paene ipsi mihi *ik vertrouwde jou haast nog meer dan mezelf*
betrouwbaarheid	exemplum antiquae probitatis et fidei *een toonbeeld van oude degelijkheid en betrouwbaarheid*
trouw	pro vetere ac perpetua erga populum Romanum fide *vanwege de oude en ongeschonden trouw aan het Romeinse volk*
bescherming	se in fidem populi Romani permiserunt *zij stelden zich onder de bescherming van het Romeinse volk*
fidus trouw, betrouwbaar	
fieri (fio, factus sum) (gemaakt) worden	senatui suasit ne pax cum Poenis fieret *hij adviseerde de senaat geen vrede te sluiten met de Carthagers*

gebeuren	ut fieri solet *zoals het gewoonlijk gaat*
	fieri non potest, quin eos oderim *het kan niet anders, of ik haat hen (ik moet hen wel haten)*
figere (fixi, fixum) vasthechten, doorboren	hunc hasta fixit *hij doorboorde hem met een speer*
figura vorm, gedaante	in plures transire figuras *verschillende gedaanten aannemen*
filia dochter	
filius zoon	filium a morte eripuit *hij heeft zijn zoon aan de dood ontrukt*
fingere (finxi, fictum) vormen	Alexander a Lysippo fingi volebat *Alexander wilde dat Lysippus beelden van hem maakte*
verzinnen	ficta loqui *verzinsels vertellen*
finire (be)eindigen	sic Tiberius finivit *zo stierf Tiberius*
begrenzen	senatusconsulto diebus XXX luctus est finitus *krachtens 'n besluit van de senaat is de rouw tot 30 dagen beperkt*
finis, -is eind, doel	incertum est finem vitae sponte an fato impleverit *het is onzeker of hij stierf door zelfmoord of door een natuurlijke oorzaak*
grens	haud procul Argivorum fine castra posuit *hij sloeg een kamp op niet ver van de grens der Argivi*
(pl) gebied	hostes finibus expulerunt *zij hebben de vijand uit hun gebied verdreven*
finitimus naburig, omwonend	

firmus stevig, sterk	idem velle atque idem nolle, ea demum est firma amicitia *hetzelfde willen en hetzelfde niet willen, dat is pas een hechte vriendschap*
flagitium schanddaad, wandaad	stupra et adulteria et omne tale flagitium *verkrachtingen, overspel en al dergelijke schanddaden*
flamma vlam	cuncto concepit corpore flammam *zijn hele lichaam vloog in brand*
flavus goudgeel, blond	arva flava *goudgele akkers*
flectere (flexi, flexum) buigen, veranderen	desine fata deum flecti sperare precando *houd op te hopen dat de beschikkingen der goden veranderd worden door te bidden*
flēre (be)wenen	amissum fratrem fleo *ik ween om het verlies van mijn broer*
fletus, -us geween, tranen	
flos, floris bloem, bloei	flore aetatis *in de bloei van zijn leven*
fluctus, -us golf	rerum fluctibus in mediis *midden in het woelige leven*
fluere (fluxi) (voort)stromen	fluxit in terram Remi cruor *het bloed van Remus stroomde op de grond*
flumen, -inis rivier	flumine secundo aut adverso *stroomaf- of stroomopwaarts*
fluvius rivier	
foedus, -eris verdrag	pacem ac foedera faciamus *laten we een vredesverdrag sluiten*

verbond	foedus Veneris *de liefdesband*
foedus afschuwelijk, schandelijk	foede perierunt *zij zijn op een afschuwelijke manier omgekomen*
folium blad	spargite humum foliis *bestrooit de grond met bladeren*
fons, fontis bron	is fons mali fuit *dat was het begin van het kwaad*
fores, -ium deur	consecutus est me usque ad fores *hij volgde mij tot aan de deur*
forma vorm, uiterlijk	animus me fert mutatas dicere formas *mijn hart geeft mij in te schrijven over gedaante-verwisselingen*
schoonheid	puer insigni forma *een opmerkelijk mooi gebouwde jongen*
formido, -inis angst	Stoici definiunt formidinem metum permanentem *de Stoicijnen omschrijven 'formido' als blijvende vrees*
fors, fortis lot, toeval	quae fors feret, feremus *wat het lot ons brengt, zullen wij dragen*
fortasse misschien	
forte toevallig	forte evenit ut Romae essemus *het toeval wilde dat wij in Rome waren*
fortis dapper sterk, krachtig	fortes fortuna adiuvat *het geluk is met de dapperen*
fortuitus toevallig(e)	fortuitos sermones iecit *hij maakte terloopse opmerkingen*

fortuna lot, toeval, geluk	heu, Fortuna, quis deus te crudelior? *ach, Fortuna, welke god is wreder dan gij?*
	fortuna secunda et adversa *voor- en tegenspoed*
(pl.) fortuin, bezit	
forum markt, plein	Forum Romanum *(het centrale plein van Rome)*
het openbare leven	ut primum forum attigi *zodra ik me met de politiek ging bezighouden*
fovēre (fovi, fotum) warmen, koesteren	
steunen	res alicuius fovere *iemand steunen*
fragilis breekbaar, teer	fragilem ratem pelago commisit *hij heeft zijn nietige scheepje aan de zee toevertrouwd*
frangere (fregi, fractum) breken, vernietigen	animos hostium frangere *de vijand demoraliseren*
frater, -ris broer	fratris mortem dolet *hij is bedroefd over de dood van zijn broer*
fraus, fraudis bedrog, misleiding	fraudi imponere aliquam speciem iuris *bedrog een zekere schijn van gerechtigheid geven*
fremere (fremui, fremitum) (een dof) geluid maken	fremunt venti, fremit mare *de winden huilen, de zee buldert*
	omnes fremuerunt *allen mompelden (instemmend of afkeurend)*
fremitus (dof) geluid	
frenum (pl. freni of frena) bit, teugel	frenos dare equo *een paard de vrije teugel geven*

frequens, -tis talrijk	Drusi vocatu senatus frequens in curiam venit *de senaat kwam op uitnodiging van Drusus voltallig naar het senaatsgebouw*
regelmatig (voor)komend	erat ille Romae frequens *hij was vaak in Rome*
fretum zee(straat)	fretum Siciliae *de straat van Messina*
frigidus koud, koel	fons luce diurna frigidus et calidus nocturno tempore *een bron die overdag koel is en 's nachts warm*
frigus, -oris kou, koelheid	propter frigora frumenta matura nondum erant *wegens de kou was het koren nog niet rijp*
frons, frondis loof, bladeren	frondibus laeti colles *rijk begroeide heuvels*
frons, frontis voorhoofd, gezicht	
voorzijde	a fronte atque ab utroque latere *van voren en op beide flanken*
frui (fructus sum) genieten	rure frui *van het buitenleven genieten*
frumentum koren, voedsel	frumento exercitum intercludere *het leger van de voedseltoevoer afsnijden*
frustra tevergeefs	frustra magistratum petebat *tevergeefs probeerde hij het ambt te verkrijgen*
zonder reden	frustra ac sine causa aliquid facere *zo maar, zonder reden iets doen*
frux, frugis (veld)vrucht	fruges in agris nondum maturae erant *het koren op de akkers was nog niet rijp*
fuga vlucht	se fugae mandaverunt *zij zochten hun heil in de vlucht*
verbanning	Themistoclis fuga et reditus *Themistocles' verbanning en terugkeer*

fugere (fugi) vluchten	fugit tempus *de tijd gaat snel voorbij*
fulgēre (fulsi) schitteren, blinken	fulgent in armis *zij zijn in blinkende wapenrusting gehuld*
fulmen, -inis bliksem	ictu fulminis Phaethon periit *Phaethon kwam om, getroffen door de bliksem*
fundere (fudi, fusum) gieten, storten	lacrimas fundere *tranen vergieten*
uiteenslaan	exercitum fundere atque fugare *een leger uiteenslaan en op de vlucht drijven*
fungi (functus sum) vervullen	officio functus *na het vervullen van zijn taak*
funus, eris dood	post tot funera vinco *na zo grote verliezen win ik*
begrafenis	publico funere elatus est *hij kreeg een staatsbegrafenis*
furere bezeten zijn	insanit atque furit *hij is volkomen buiten zinnen*
furor, -is razernij, hartstocht	scelus ac furor Catilinae *het misdadige en fanatieke optreden van Catilina*
gaudēre (gavisus sum) blij zijn	aliquid magnum agere gaudet *hij verheugt zich er in iets groots te ondernemen*
	gaude quod spectant oculi te mille loquentem *wees blij, dat duizend ogen op je zijn gericht terwijl je aan het woord bent*
gaudium blijdschap	facilis feminarum credulitas ad gaudia *vrouwen hechten gemakkelijk geloof aan plezierige berichten*
gelidus ijskoud	

geminus tweeling-, dubbel, twee	geminum edidit partum *zij bracht een tweeling ter wereld*
gemitus, -us gezucht, gekerm	dat tellus gemitum *de aarde slaakt een zucht*
gemere (gemui, gemitum) zuchten, kermen	
gener schoonzoon	
genitor, -is vader	
gens, -tis geslacht	gens Iulia *het geslacht van de Iulii*
volk, land	ubi gentium? *waar ter wereld*?
genus, -eris afkomst, geslacht	nobili genere nati sunt *zij zijn van hoge geboorte*
soort	genus hominum mobile et infidum *een grillig en onbetrouwbaar slag mensen*
gerere (gessi, gestum) dragen, (met **se**) zich gedragen	quonam modo geram me adversus Caesarem? *hoe moet ik me tegenover Caesar gedragen?*
voeren	bellum gerere *oorlog voeren*
doen	res gestae *(krijgs)daden*
	dum haec geruntur, urbs capta est *terwijl dit gebeurde, is de stad ingenomen*
gignere (genui, genitum) voortbrengen	ex hac maxima libertate tyrannis gignitur *als reactie op deze zeer grote vrijheid ontstaat dictatuur*
glacies ijs	sol glaciem dissolvit *de zon doet het ijs smelten*

gladius zwaard	gladio se a multitudine defendit *met een zwaard verdedigde hij zich tegen de menigte*
glaeba kluit, aarde	terra antiqua potens armis atque ubere glaebae *een oud land, machtig door zijn mankracht en vruchtbare grond*
gloria roem	ad posteros gloria durabit *zijn roem zal voortduren tot het nageslacht*
gradus, -us stap, trede	omnes aetatis gradus recordor tuae *ik herinner me elke fase van jouw leven*
rangorde	
gramen, -inis kruid, gras	prostrati in gramine molli *liggend in het malse gras*
grandis groot	Caesar grandem pecuniam debebat *Caesar had grote schulden*
gratia gunst, charme	Roscius gratia hominum multorum florebat *Roscius stond bij veel mensen in de gunst*
dank	immortales ago tibi gratias *ik betuig je mijn eeuwige dank*
gratia + gen. omwille van	occisus est praedae gratia *hij is een slachtoffer van roofmoord*
gratus dankbaar, aangenaam	donec gratus eram tibi *zolang ik bij jou in de gunst stond*
gravis zwaar, ernstig	vir gravis *een man die respekt afdwingt*
grex, gregis kudde, groep	
gurges, -itis draaikolk	apparent rari nantes in gurgite vasto *hier en daar ziet men mensen zwemmen in de wijde, kolkende zee*

habena teugel	equo immisit habenas *hij gaf zijn paard de vrije teugel*
habēre (habui, habitum) hebben, houden	nihil habeo quod ad te scribam *ik heb je niets te schrijven* scire cupio quomodo res se habeat *ik wil weten hoe het er mee staat*
beschouwen	pericula vilia habere imperavit *hij beval de gevaren gering te achten*
habitare wonen, bewonen	non prope me, sed paene mecum habitavit *hij woonde niet dichtbij mij, maar bijna bij mij thuis*
habitus, -us toestand, houding kleding	morbus est habitus corporis contra naturam *ziekte is een onnatuurlijke toestand van het lichaam*
haerēre (haesi, haesum) vast blijven zitten	vox faucibus haesit *de woorden bleven hem in de keel steken*
haud niet	
haurire (hausi, haustum) leegscheppen	
doorboren	pectora ferro hausit *hij doorboorde zijn borst met een zwaard*
hedera klimop	caput hedera cinctum *zijn hoofd bekranst met klimop*
herba gras, kruid	latet anguis in herba *er schuilt een adder onder het gras*
heros, -ois held	
hiberna, -orum winterkamp	tres legiones ex hibernis educit *hij leidt drie legioenen uit hun winterkamp*

hic, haec, hoc deze, dit	
hic (bijw.) hier	hic, quantum in bello fortuna possit, cognosci potuit *hier kon men goed zien, hoe een groot aandeel het toeval in een oorlog hebben kan*
hiems, -is winter, storm	ante exactam hiemem *voor het eind van de winter*
hinc hiervandaan	hinc Romam profecti sumus *vanhier vertrokken wij naar Rome*
hierdoor	hinc accidit dubitatio *hierdoor ontstond er twijfel*
homo, -inis mens, man	animal providum et sagax est homo *de mens is een vooruitziend en intelligent wezen*
honestus eervol	Aetoli latrocinari honestum putant *de Aetoliërs vinden struikroverij iets eervols*
aanzienlijk	honesto loco natus *van goede familie*
honor, -is eer, aanzien	medius ex tribus sedebat, quod apud Numidas honori ducitur *hij zat tussen beiden in, wat bij de Numidiërs als een eer wordt beschouwd*
hoger ambt	cursus honorum *de politieke carrière*
hora uur, seizoen	hora quarta reliquas legiones misit *omstreeks tien uur stuurde hij de overige legioenen*
horridus ruw, huiveringwekkend	dicam horrida bella *ik ga over gruwelijke oorlogen spreken*
hortari aansporen	hortatur eos ne animis deficiant *hij spoort hen aan de moed niet op te geven*
hospes, -itis gastheer, gast	non hospes ab hospite tutus erat *geen gastheer was veilig voor zijn gast*

hostis, -is (staats)vijand	fas est et ab hoste doceri *men behoort ook van zijn vijand te leren*
huc hierheen	huc accedit quod Sulla exercitum luxuriose habuerat *hier komt nog bij dat Sulla zijn leger in de watten gelegd had*
huiusmodi van deze aard, dergelijke	huiusmodi verba disseruit *hij sprak woorden van de volgende strekking*
humanus menselijk	humano cultu digniora loca *een gebied dat meer geschikt is voor menselijke bewoning*
beschaafd, ontwikkeld	Scipio, homo humanissimus *Scipio, een zeer ontwikkeld man*
humilis laag, onaanzienlijk	humiles laborant, ubi potentes dissident *wanneer de machthebbers het oneens zijn, lijden de gewone mensen daaronder*
humus f. grond	humi iacebant *zij lagen op de grond*
iacēre (iacui) liggen	
iacere (iacio, ieci, iactum) werpen	corripit hastam et iacit *hij pakt zijn lans en slingert hem weg* fortuitos sermones iecit *hij maakte terloopse opmerkingen*
iactare werpen, slingeren	inter spem metumque iactari *tussen hoop en vrees heen en weer geslingerd worden*
pochen op	genus et proavos iactare *pochen op zijn afkomst en zijn voorouders*
iam reeds	iamne abis? *ga je nu al weg?* caedes inde, non iam pugna erat *hierna was het een slachting, geen gevecht meer*

weldra	iam faciam quod vultis *ik zal gauw doen wat jullie willen*
ianua deur	
ibi daar	ubi non sum, ibi est animus *waar ik niet ben, daar zijn mijn gedachten*
ictus, -us stoot, slag	ictu fulminis Phaethon periit *Phaethon kwam om, getroffen door de bliksem*
idem dezelfde	vir fortis idemque philosophus *een dapper man en tevens een filosoof*
ideo daarom	
idoneus geschikt	perferendis militum mandatis idoneus habebatur *hij werd geschikt geacht om opdrachten van de soldaten over te brengen*
igitur dus	
ignarus onwetend	ignarus litterarum *ongeletterd*
ignavia lafheid, slapheid	socordiae sese atque ignaviae tradiderunt *zij gaven zich over aan laksheid en slapheid*
ignavus slap, laf	
ignis, -is vuur	rapidus ignis *het alles verzengende vuur*
ignotus onbekend	
ille die	Vergilius, ille summus poeta *Vergilius, die zeer grote dichter*

illic
daar

---

illuc
daarheen

---

illustris helder, stralend	nox sideribus illustris *een nacht verlicht door sterren*
vooraanstaand	ex familia vetere et illustri *uit een oude, voorname familie*
imago, -inis beeld, gestalte	imagines maiorum *de beeltenissen van de voorouders*
	in somnis inhumati venit imago coniugis *in mijn dromen verscheen het beeld van mijn onbegraven echtgenoot*
imbellis weerloos	maior exercitus erat, sed imbellior *het leger was groter, maar minder krijgshaftig*
imber, -ris regen(bui)	tecto imbris vitandi causa successit *hij ging het huis in om de bui te ontlopen*
immanis ontzaglijk	vasta ac immanis belua *een ontzaglijk groot beest*
immensus onmetelijk	in mari immenso vehimur *wij varen op de onmetelijke zee*
imminēre (-minui) zich verheffen boven	caelum quod imminet orbi *de hemel die zich uitstrekt boven de aarde*
bedreigen	imminent duo reges toti Asiae *twee koningen vormen een bedreiging voor heel Klein-Azië*
immittere (-misi, -missum) erop afsturen	corpus immisit in undas *hij sprong in de golven*
laten gaan	equo immisit habenas *hij liet het paard de vrije teugel*

immo integendeel	familiarisne est? Immo alienissimus *is hij een goede vriend? Integendeel, een wildvreemde*
liever gezegd, sterker nog	simulacra deorum, immo dei ipsi ablati sunt *de beelden der goden, sterker nog, de goden zelf zijn weggevoerd*
impedimentum belemmering	pudor ad dicendum impedimento fuit *schaamte maakte hem het spreken moeilijk*
pl.: bagage	ad carros suos et impedimenta se contulerunt *ze gingen naar hun wagens en hun bagage*
impedire belemmeren	impediti sunt ne triumpharent invidia paucorum *door de afgunst van enkelen is verhinderd dat ze een triomftocht hielden*
	aetas non impedit quominus litterarum studia teneamus *de leeftijd verhindert ons niet onze wetenschappelijke studie voort te zetten*
impellere (-puli, -pulsum) in beweging brengen	levis aura impulit ratem *een lichte bries zette het schip in beweging*
imperare bevelen	pericula vilia habere imperavit *hij beval de gevaren gering te achten*
	Caesar suis imperavit ne tela reicerent *Caesar beval zijn soldaten de speren niet terug te gooien*
	equites civitatibus imperavit *hij beval de stammen ruiters te leveren*
imperator, -is opperbevelhebber	aliae sunt legati partes atque imperatoris *de taak van een onderbevelhebber verschilt van die van een bevelhebber*
keizer	
imperium heerschappij	sub imperium populi Romani redacti sunt *zij zijn onder de macht van het Romeinse volk gebracht*
opperbevel	esse in imperio *opperbevelhebber zijn*
rijk	Ciliciam ad imperium populi Romani adiunxit *hij voegde Cilicië toe aan het rijk van het Romeinse volk*

impetus, -us aanval	infestis signis impetum fecerunt *zij stormden dreigend met de veldtekens naar voren*
aandrang, opwelling	impetu magis quam consilio *meer in een opwelling dan weloverwogen*
implēre (ver)vullen	implevit mero pateram *hij vulde de offerschaal met wijn*
imponere (-posui, -positum) plaatsen op, -in	haec super imposuit liquidum aethera *hierboven plaatste hij de heldere hemel*
opleggen	stipendium victores victis imponere solent *overwinnaars leggen overwonnenen gewoonlijk schatting op*
impotens, -tis onbeheerst, hartstochtelijk	homo impotentissimus, ardens odio *een man zonder enige zelfbeheersing, brandend van haat*
imprimis vooral, bij uitstek	imprimis nobis sermo de te fuit *we hebben vooral over jou gesproken*
improbus slecht	improbi hominis est mendacio fallere *het is iets voor een slecht mens anderen met leugens te bedriegen*
improvisus onvoorzien	hostis improvisus adest *onverwachts verschijnt de vijand*
impune (adv.) ongestraft	talia facinora impune suscepisse parum habuerunt *ze vonden het nog niet genoeg dergelijke misdaden ongestraft te hebben gepleegd*
in in, op (+ abl.)	in urbe habitare *in de stad wonen*
naar (+ acc.)	dein Capuam pervenit, in oppidum magnum *vandaar kwam hij in Capua, een grote stad*
jegens, tegen (+ acc.)	Ciceronis orationes in Verrem *Cicero's redevoeringen tegen Verres*
inanis leeg	naves inanes ad eum remittebantur *de schepen werden leeg naar hem teruggezonden*

	inania verba *woorden die niets betekenen*
ijdel	homo inanis et regiae superbiae *een ijdel man en hooghartig als een koning*
incedere (-cessi, -cessum) voortgaan, binnengaan	incedunt per ora vestra magnifici *voor uw ogen schrijden ze in al hun luister voort*
	cura patribus incessit *zorg maakte zich meester van de senatoren*
incendere (-cendi, -censum) in brand steken	iuventutem ad facinora incendit *hij hitste de jonge mensen op tot wandaden*
incendium brand	frumentum incendio corruperunt *zij vernietigden het graan door het in brand te steken*
inceptum begin, onderneming	iuventus pleraque Catilinae inceptis favebat *de meeste jongeren voelden veel voor Catilina's plannen*
incestus onkuis, onrein	
incidere (-cidi) vallen op	incidit in Scyllam qui vult vitare Charybdim *wie de Charybdis vermijden wil, komt in de Scylla terecht*
gebeuren	si quid tibi durius inciderit *mocht jou iets bijzonder ernstigs overkomen*
incipere (-cipio, -cepi, -ceptum) beginnen	priusquam incipias consulto opus est *voordat je begint is overleg nodig*
incitare aansporen	multa Caesarem ad id bellum incitabant *veel redenen dreven Caesar tot deze oorlog*
includere (-clusi, -clusum) in-, opsluiten	
incolere (-colui, -cultum) bewonen	Belgae ea loca incolunt *de Belgen wonen in die streek*

incolumis ongedeerd	incolumes ad unum omnes in castra perveniunt *tot de laatste man komen ze ongedeerd in het kamp aan*
	Agrippina incolumi *zolang Agrippina nog leefde*
incumbere (-cubui, -cubitum) gaan liggen op	remis incubuerunt *ze stortten zich op de riemen*
zich toeleggen op	et animo et opibus in bellum incubuit *met heel zijn aandacht en al zijn middelen legde hij zich toe op de oorlog*
inde daarvandaan, daarna, ten gevolge daarvan	caedes inde, non iam pugna erat *hierna was het een slachting, geen gevecht meer*
indicium teken, aanwijzing	insigne indicium meae erga te amicitiae *een duidelijk teken van mijn vriendschap voor jou*
aangifte	servi indicio omnes damnati sunt *allen zijn veroordeeld op aangifte van de slaaf*
inducere (-duxi, -ductum) brengen naar	cohortem in medios hostes induxit *hij leidde zijn cohort naar het midden van de vijanden*
tot iets bewegen	regni cupiditate inductus *gedreven door begeerte naar het koningschap*
iners, -tis traag, zwak	tendebat inertes moribundus palmas *stervend strekte hij zijn krachteloze handen uit*
inesse (-fui) zijn in, - op	in facie vultuque insania inerat *hij had een waanzinnige uitdrukking op zijn gezicht*
inferre (-tuli, -latum) brengen naar	milites ad inferenda in hostes signa hortabantur *zij spoorden de soldaten aan om de vijand aan te vallen*
bezorgen	maximum terrorem hostibus inferunt *zij jagen de vijanden doodsangst aan*
inferi, -orum bewoners van de onderwereld	

inferior, -is lager	Belgae pertinent ad inferiorem partem fluminis Rheni *het gebied van de Belgen strekt zich uit tot aan de benedenloop van de Rijn*
minder	Brutus erat multo inferior navium numero *wat het aantal schepen betreft was Brutus ver in de minderheid*
infestus vijandig	gens infestissima nomini Romano *een stam die de Romeinen zeer vijandig gezind is*
dreigend	infestis signis impetum fecerunt *zij stormden dreigend met de veldtekens naar voren*
ingenium aanleg, karakter	Graecorum ingenia ad fallendum parata sunt *Grieken zijn van nature geneigd tot bedrog*
talent	Ennius ingenio maximus, arte rudis erat *Ennius bezat een geweldig talent, maar zijn techniek was onvolmaakt*
ingens, -tis reusachtig	Hannibale profecto Romae gaudium ingens ortum erat *toen Hannibal vertrokken was, barstte een geweldige vreugde in Rome los*
ingredi (-gredior, -gressus sum) binnengaan	C. Gracchus vindicandae fraternae mortis gratia tribunatum ingressus est *Gaius Gracchus nam het tribunaat op zich om de dood van zijn broer te wreken*
beginnen	tum pater Anchises lacrimis ingressus obortis *toen nam vader Anchises het woord met tranen in de ogen*
inimicus vijand(ig)	insidias inimico paravit *hij bereidde een aanslag voor op zijn vijand*
iniquus ongunstig	iniquissimo nostris loco proelium commiserunt *zij bonden de strijd aan op een voor onze soldaten zeer ongunstig terrein*
onrechtvaardig	
inire binnengaan	novam rationem belli iniit *hij introduceerde een nieuwe strijdmethode*

initium begin	Thales aquam dixit esse initium rerum *Thales zei dat alles uit water is ontstaan*
iniuria onrecht	quaero iure an iniuria factum sit *ik vraag me af of dit terecht of ten onrechte gedaan is*
inopia gebrek, armoede	Sulla inopia hostium occidendi finem fecit *Sulla hield op met moorden bij gebrek aan vijanden*
inquam, inquit ik zeg, hij zegt, - zei	tunc „facinus", inquit, „memorabile fecistis" *toen zei hij: „jullie hebben een gedenkwaardige prestatie verricht"*
insequi (-secutus sum) volgen	nox insecuta perfecit bellum *het invallen van de duisternis maakte een einde aan de oorlog*
insidēre (-sedi, -sessum) zitten op, -in, bezet houden	arcem Capitolii insidebant *zij hielden het Capitool bezet*
insidiae, -arum hinderlaag	in silvis insidias disponunt *zij leggen de soldaten in hinderlaag in de bossen*
insignis opvallend, bekend	versibus insignem te pudet esse meis *je geneert je ervoor dat iedereen je kent door mijn verzen* puer insigni forma *een opmerkelijk mooi gebouwde jongen*
instare (-stiti) op de hielen zitten, aandringen	institi ut mihi responderet quis esset *ik stond erop dat hij mij antwoordde wie hij was* nullum periculum nobis ab Antiocho instat *van Antiochus dreigt voor ons geen enkel gevaar*
instituere (-stitui, -stitutum) instellen, oprichten	consulatum L. Brutus instituit *Lucius Brutus stelde het ambt van consul in*
beginnen	Sallustius senex historias scribere instituit *Sallustius begon op hoge leeftijd geschiedwerken te schrijven*
onderwijzen	Ceres ferro mortales vertere terram instituit *Ceres heeft de mensen het ploegen geleerd*

institutum gebruik	vestem et instituta Persica adsumpsit *hij nam de Perzische kleding en gewoonten aan*
instruere (-struxi, -structum) ordenen	copias in aciem instruxit *hij stelde het leger in slagorde op*
voorzien van	satis nos instruxit ratione natura *de natuur heeft ons van voldoende inzicht voorzien*
insula eiland	aditus insulae munitus erat mirificis molibus *de toegang tot het eiland was beschermd door indrukwekkende havenhoofden*
integer niet aangeraakt, ongedeerd	illi turpis vita integra fama potior fuit *een schandelijk leven was hem liever dan een ongeschonden reputatie*
onvermoeid, fris	mulier aetate integra *een vrouw in de bloei van haar jeugd*
intellegere (-lexi, -lectum) bemerken, begrijpen	Adherbal eo processum esse intellexit ut regnum relinquendum esset *Adherbal begreep dat het zover was gekomen dat hij zijn rijk moest verlaten*
intendere (-tendi, -tentum) spannen, richten	omnium oculis animisque ad pugnam intentis *terwijl de ogen en de aandacht van allen gericht waren op het gevecht*
inter tussen	erat inter ingentes montes oppidum magnum *tussen reusachtige bergen lag een grote stad*
	inter spem metumque iactari *tussen hoop en vrees heen en weer geslingerd worden*
	quid illi locuti sunt inter se? *wat hebben zij onderling besproken?*
tijdens	inter haec iam praemissi erant equites *intussen waren de ruiters al vooruitgezonden*
interdum soms	pax interdum est, pacis fiducia numquam *soms is er vrede, de zekerheid van vrede nooit*

interea
intussen

interesse (-fui)
liggen tussen, verschillen — quid interest inter hominem et bestiam?
wat is het verschil tussen mens en dier?

aanwezig zijn — funeri non interfuit
hij heeft de begrafenis niet bijgewoond

interest
het maakt verschil, het is van belang — id ego et meā et reipublicae interesse arbitror
ik meen dat dit van belang is zowel voor mij als voor de staat

interficere (-ficio, -feci, -fectum)
doden — omnes liberos interfici iussit
hij beval alle kinderen te doden

interim
intussen

interior, -is
meer naar binnen — Gallia interior
het binnenland van Gallië

interire (-ii, -itum)
te gronde gaan, sterven — non interire animas, sed ad alios transire credunt
zij geloven dat de ziel niet vergaat, maar naar andere mensen overgaat

interitus, -us
ondergang, dood

interrogare
(onder)vragen — quo die nata esset, interrogata est
ze vroegen haar op welke dag ze was geboren

intervallum
tussenruimte — sine intervallo loqui
onafgebroken aan het woord zijn

intra
binnen — intra decimum diem quam Romam venerat
binnen tien dagen na zijn aankomst in Rome

intuēri
kijken naar

intus binnen	intus trepidare *van binnen sidderen*
invadere (-vasi, vasum) aanvallen, binnendringen	ingens terror eos invasit *een geweldige vrees overviel hen*
invenire (-veni, -ventum) vinden, ontdekken	invenimus omnia prospera evenisse *wij hebben gemerkt dat alles voorspoedig is verlopen*
invidēre (-vidi, -visum) jaloers zijn, misgunnen	fortuna mihi divitias invidet *het lot misgunt mij rijkdom*
invidia afgunst, haat	invidia in occulto, adulatio in aperto erant *in het verborgene leefde haat, openlijk uitte men zich vleiend*
invisus gehaat	
invitus niet willend	dis invitis *tegen de wil der goden*
inultus ongewroken	legiones neque me inultum neque vos impunitos patientur *de legioenen zullen mij niet ongewroken laten, noch jullie ongestraft*
ongestraft	hostes inultos abire sinunt *zij laten de vijanden ongestraft vertrekken*
iocus grap	iocone an serio haec dicat, nescio *ik weet niet of hij dit voor de grap zegt of in ernst*
ipse zelf	se ipsi omnes natura diligunt *van nature houdt iedereen van zichzelf*
juist, precies	ea ipsa causa belli fuit *dit was nu precies de oorzaak van de oorlog*
ira woede	vix iram coercebat *het kostte hem moeite zijn woede te bedwingen*
ire (ii, itum) gaan	sic itur ad astra *zo verkrijgt men onsterflijke roem*

irritus ongeldig, vergeefs	vana atque irrita legatio fuit *het gezantschap was nutteloos en zonder effect*
is, ea, id deze, dit hij, zij, het	ut scias eum a me amari, ob eam rem tibi haec scribo *opdat je weet dat ik erg op hem gesteld ben, daarom schrijf ik je dit*
iste, ista, istud die, dat	
ita zo	quae cum ita sint . . . *omdat dit zo is . . .* non ita te amo ut sani solent homines *ik houd waanzinnig veel van jou*
itaque (en) daarom, dus	
item op dezelfde wijze	fecisti item ut praedones solent *je hebt op dezelfde wijze gehandeld als rovers altijd doen*
iter, itineris reis, mars weg, route	quam maximis potest itineribus in Galliam contendit *in zo lang mogelijke dagmarsen marcheert hij naar Gallië* tota vita nihil aliud quam ad mortem iter est *het hele leven is slechts een reis naar de dood*
iterum weer	illae fabulae dignae sunt quae iterum legantur *die toneelstukken zijn het waard opnieuw gelezen te worden*
iubēre (iussi, iussum) bevelen	alter consul cum Boiis iussus est bellum gerere, alter ut Romam rediret *de ene consul kreeg bevel oorlog te voeren tegen de Boii, de andere om naar Rome terug te keren*
iucundus aangenaam, aantrekkelijk	iucundum, mea vita, mihi proponis amorem *mijn lief, je stelt mij een heerlijke liefde voor ogen*
iudex, -icis rechter	sanctissimus ac iustissimus iudex *een volstrekt onkreukbare en zeer rechtvaardige rechter*

iudicare oordelen	quam civitati carus fuerit, maerore funeris iudicatum est *hoe geliefd hij was bij de burgers kon men opmaken uit de rouw bij zijn begrafenis*
iudicium proces	Milo in iudicium vocatus est *Milo is voor het gerecht gedaagd*
oordeel	aliorum iudicia contemnit *hij hecht geen waarde aan het oordeel van anderen*
vonnis	
iugum juk	a cervicibus iugum servile deiecerant *zij hadden het slavenjuk afgeworpen*
bergrug	
iungere (iunxi, iunctum) verbinden	Romani ponte Ticinum iungunt *de Romeinen verbinden de oevers van de Ticinus door een brug* foedus cum eo amicitiamque iunxit *hij sloot een vriendschapsverdrag met hem*
ius, iuris recht	quaero iure an iniuria factum sit *ik vraag me af of dit terecht of ten onrechte gedaan is*
iusiurandum, iurisiurandi eed	iureiurando tenebantur *zij waren door hun eed gebonden*
iustus rechtvaardig	sanctissimus ac iustissimus iudex *een volstrekt onkreukbare en zeer rechtvaardige rechter*
iuvare (iuvi, iutum) helpen	fortes Fortuna iuvat *het geluk is met de stoutmoedigen*
iuvat me ik heb plezier in	haec olim meminisse iuvabit *eens zullen wij ons dit met plezier herinneren*
iuvencus jong (e stier)	te suis matres metuunt iuvencis *moeders vrezen jou wegens hun zonen*

iuvenis, -is jonge man (tussen 20 en 40 jaar)	
iuventus, -utis jeugd	
jonge mensen	iuventus pleraque Catilinae inceptis favebat *de meeste jongeren voelden veel voor Catilina's plannen*
iuxta naast (prep)	sepultus est iuxta viam Appiam *hij is aan de via Appia begraven*
op dezelfde wijze (adv)	me iuxta ac si frater meus esset sustinuit *hij heeft mij gesteund alsof ik zijn broer was*
labi (lapsus sum) (weg)glijden	eheu fugaces labuntur anni *ach, vluchtig verglijden de jaren*
instorten	labentem rem publicam sustulit *hij hielp de staat, die in verval raakte, overeind*
labor, -is inspanning	labore et patientia bellum confecit *door zijn inspanning en volharding heeft hij de oorlog beëindigd*
beproeving	Iliacos audire labores exposcit *zij vraagt erom de beproevingen (bij de inname) van Troje te horen*
laborare zich inspannen	brevis esse laboro *ik span me in om beknopt te zijn*
het zwaar te verduren hebben	humiles laborant ubi potentes dissident *wanneer de machthebbers het oneens zijn, lijden de gewone mensen daaronder*
lac, lactis melk	
lacerare verscheuren	vitulos leacnae lacerant *de leeuwinnen verscheuren de kalveren*
lacessere (lacessivi, lacessitum) uitdagen	proelio lacessitus *tot een gevecht uitgedaagd*

lacrima traan	
lacus, -us meer	
laedere (laesi, laesum) kwetsen, beledigen	laesus ab ingenio Naso poeta suo *de dichter Naso ondervond schade van zijn eigen talent*
laetus vrolijk	consulis oratio haud sane laeta fuit *de woorden van de consul waren volstrekt niet vrolijk* laeta Tiberio Germanici mors erat *de dood van Germanicus was verheugend voor Tiberius*
glanzend	arva laeta *vruchtbare akkers*
laevus linker	ex alto laeva volavit avis *van links vloog een vogel neer uit de lucht*
lana wol	
languidus loom	nox languida solverat armorum curas *de lome nacht had de zorg om de strijd weggenomen*
lapis, -idis steen	
largus overvloedig	sol terras larga luce complevit *de zon overgoot de aarde met overvloedig licht*
latēre (latui) verborgen zijn	latet anguis in herba *er schuilt een adder onder het gras*
latus, -eris zijde, zijkant	equites ad latera disposuit *hij stelde de ruiters op de flanken op*
latus ruim, uitgestrekt	latus pontus *de wijde zee*
laudare prijzen	omnes mortales se laudari optant *alle stervelingen willen graag geprezen worden*

laus, laudis lof, roem	summis laudibus eum extulerunt *zij prezen hem hemelhoog*
legatio, -ionis gezantschap het ambt van **legatus**	vana atque irrita legatio fuit *het gezantschap was nutteloos en zonder effect*
legatus onderbevelhebber	aliae sunt legati partes atque imperatoris *de taak van een onderbevelhebber verschilt van die van een bevelhebber*
gezant	legatos in curiam introduxit *hij leidde de gezanten het senaatsgebouw binnen*
goeverneur van een keizerlijke provincie	
legere (legi, lectum) verzamelen	mater ossa in sinum legit *zijn moeder verzamelde zijn gebeente in de plooi van haar kleed*
kiezen, uitkiezen	principes Albanorum in patres legit *hij koos de leiders van Alba Longa tot leden van de senaat*
lezen	illae fabulae dignae sunt quae iterum legantur *die toneelstukken zijn het waard om herlezen te worden*
legio, -ionis legioen	in legione sunt centuriae sexaginta, manipuli triginta, cohortes decem *een legioen bestaat uit zestig centuriae, dertig manipels en tien cohorten*
lentus langzaam, traag	ut sit magna, tamen certe lenta ira deorum est *de woede van de goden is misschien wel groot, maar zeker erg traag*
soepel	
leo, leonis leeuw	
lepos, -oris charme	tuo lepore incensus *door jouw charme in liefde ontbrand*
letum (gewelddadige) dood	liberi eorum leto dati sunt in bello *hun kinderen zijn in de oorlog gesneuveld*

levis licht	sit tibi terra levis *moge de aarde niet zwaar op je drukken*
gering	levi causa atrox caedes orta est *uit een onbetekenende aanleiding ontstond een gruwelijke slachting*
lēvis glad	levia pocula *gepolijste bekers*
levare oprichten, ondersteunen	ales levavit se alis *de vogel verhief zich op zijn vleugels*
verlichten, verminderen	multa fidem promissa levant *veel beloven vermindert het vertrouwen*
lex, legis wet(svoorstel)	lege lata eos exsules fecit *door een wetsvoorstel in te dienen heeft hij hen verbannen*
voorschrift, regel	quis nescit primam esse historiae legem ne quid falsi dicere audeat *wie weet niet dat het de eerste eis van geschiedschrijving is de waarheid geen geweld te durven aandoen?*
voorwaarde	redeat, sed ea lege ne umquam Romam revertatur *laat hij teruggaan, maar op voorwaarde dat hij nooit meer naar Rome komt*
libare plengen, offeren	tristia dona cineri Hectoris libant *zij offeren droevige geschenken aan de as van Hector*
libenter graag	homines ferme libenter id quod volunt credunt *de mensen geloven graag wat ze willen*
liber, libri boek	Homeri libros antea confusos disposuit *hij bracht in de boeken van Homerus een orde aan die er tevoren niet was*
liber, liberi vrij	omni metu liberi locuti sumus *wij hebben zonder enige angst gesproken*
liberare bevrijden	populum metu liberavit *hij heeft het volk bevrijd van vrees*
liberi, -orum kinderen	omnes liberos interfici iussit *hij beval alle kinderen te doden*

libertus vrijgelaten slaaf	Ciceronis libertus Tiro est *Tiro is een vrijgelatene van Cicero*
libet (libuit, libitum est) graag willen	ego ibo pro te, si tibi non libet *ik zal voor jou in de plaats gaan, als jij geen zin hebt*
libido, -inis begeerte	mala libido Lucretiae per vim stuprandae Tarquinium cepit *een boze begeerte om Lucretia te overweldigen maakte zich meester van Tarquinius*
willekeur	instruitur acies ad libidinem militum *de soldaten stellen zich op zoals ze zelf willen*
licentia (onbeperkte) vrijheid	ex hac nimia licentia exsistit tyrannus *uit deze al te grote vrijheid komt een tiran voort*
licet (licuit, licitum est) het is geoorloofd	licet nemini contra patriam ducere exercitum *niemand mag tegen zijn vaderland optrekken*
het is mogelijk	subitam commutationem fortunae videre licuit *men kon een plotselinge omslag in het lot zien*
licet (voegwoord) ook al	vita brevis est, licet supra annos mille exeat *het leven is kort, ook al zou het langer duren dan duizend jaar*
lictor, -is dienaar van een (hoge) magistraat, drager van de *fasces*	
lignum hout	in silvam ligna ferre *water naar de zee dragen*
limen, -inis drempel	
lingua tong, taal	hi omnes lingua inter se differunt *zij allen verschillen van elkaar in taal*
linquere (liqui, lictum) (achter)laten verlaten	nil inausum linquamus *laten we niets onbeproefd laten*

liquidus vloeibaar, helder	haec super imposuit liquidum aethera *hierboven plaatste hij de heldere hemel*
lis, litis strijd, proces	adhuc sub iudice lis est *de zaak is nog bij de rechter in behandeling*
littera letter, pl.: brief	litteras ad aliquem componere *een brief aan iemand schrijven*
pl. wetenschap, literatuur	sit mihi orator tinctus litteris *een redenaar moet volgens mij zeer belezen zijn* doctus est et Graecis litteris et Latinis *hij is goed thuis in Grieks en Latijn*
litus, -oris strand, kust	se deserto in litore condunt *zij verbergen zich op het verlaten strand*
locare plaatsen	primos et extremos locaverat tribunos *hij had de tribunen vooraan en achteraan opgesteld*
locus plaats, positie	honesto loco natus est *hij is van goede familie*
toestand	missi sunt nuntii quo loco res essent *er werden boodschappers gezonden om te vertellen hoe de situatie was*
gelegenheid, ruimte	nunc defendendi negandive est locus *nu is er gelegenheid voor verdediging of ontkenning*
longe ver, lang	longe mihi obviam processerunt *zij trokken mij van verre tegemoet*
+ superl. verreweg	Graecorum longe doctissimus est *hij is verreweg de geleerdste van de Grieken*
longus lang	horae quibus exspectabam longae videbantur *de uren waarin ik wachtte schenen lang* naves longas aedificandas curavit *hij liet oorlogsschepen bouwen*
loqui (locutus sum) spreken, noemen	nil nisi classes et exercitus locuti sunt *zij spraken alleen maar over vloten en legers*

lucrum winst	
luctus, -us rouw(klacht)	ita varie laetitia, maeror, luctus atque gaudia agitabantur *zo heerste er afwisselend blijdschap, droefheid, rouw en vreugde*
lucus (heilig) woud	Ennium sicut sacros vetustate lucos adoremus *laten we Ennius vereren als wouden geheiligd door ouderdom*
ludere (lusi, lusum) spelen, zich amuseren	illo tempore otiosi carmina lusimus *toen hebben wij onbekommerd voor ons plezier gedichten gemaakt*
lugēre, (luxi, luctum) (be)treuren	mortem Trebonii populus lugebat *het volk treurde om de dood van Trebonius*
lumen, -inis licht	lumine quarto prospexi Italiam *op de vierde dag zag ik Italië in de verte liggen*
oog	lumina defixa in solo tenebant *zij bleven strak naar de grond kijken*
luna maan	
lupus wolf	inter audaces lupus errat agnos *de wolf zwerft tussen roekeloze lammeren*
lustrare verlichten	sol omnia flammis lustrabat *de zon verlichtte alles met zijn stralen*
inspekteren	exercitum apud Brundisium lustrabat *hij inspekteerde het leger bij Brundisium*
doorkruisen	Aegyptum lustrabat Germanicus *Germanicus bereisde heel Egypte*
lux, lucis licht, leven	prima luce in hostes currebant *bij zonsopgang stormden ze op de vijanden af*

luxuria (zucht naar) weelde	luxuria atque avaritia respublica perit *door verlangen naar weelde en door hebzucht gaat de staat te gronde*
lympha water	vulnera lymphis abluebant *zij wasten de wonden schoon met water*
maerēre (maerui) (be)treuren	amici tuo dolore maerent *je vrienden treuren om jouw verdriet*
maestus bedroefd	se domi maestus cohibebat *bedroefd bleef hij thuis*
magis meer	quo magis haec cogito, eo maestior sum *hoe meer ik hierover nadenk, des te bedroefder word ik*
magister (leer)meester	natura artis magistra *de natuur is de leermeesteres van de kunst*
magistratus, -us ambt	frustra magistratum petebat *tevergeefs probeerde hij het ambt te verkrijgen*
magistraat	isti homines magistratus creati sunt? *zijn die mannen tot magistraat verkozen?*
magnus (maior, maximus) groot	si parva licet componere magnis *als het geoorloofd is klein met groot te vergelijken*
belangrijk	magnum opus et arduum *een belangrijk en lastig karwei*
maiestas, -atis gezag, aanzien	aliquem maiestatis deferre *iemand aanklagen wegens majesteitsschennis*
maior (maximus) natu ouder, oudst	
maiores, -um voorouders	mores maiorum *de zeden van de voorouders*
malle (malo, malui) liever willen	mavult bonam vitam quam bonam opinionem *hij prefereert een fatsoenlijke manier van leven boven een goede reputatie*

malus (peior, pessimus) slecht	haec inter bonos amicitia est, inter malos factio *bij goede mensen is dit vriendschap, bij slechte kliekvorming*
malum slechte daad, ramp	mortem in malis ponit *hij beschouwt de dood als één van de slechte dingen*
manare stromen	rumor tota urbe manavit *het gerucht verbreidde zich over de gehele stad*
mandare opdragen, gelasten	Caesar militibus mandavit ut Ariovistum adirent *Caesar droeg de soldaten op zich te wenden tot Ariovistus*
toevertrouwen	se fugae mandaverunt *ze zochten hun heil in de vlucht*
mandatum (meestal pl.) opdracht, bevel	mandata eius exsecuti sunt *zij voerden zijn opdrachten uit*
manēre (mansi, mansum) blijven, voortduren	Priami regna manebant *het rijk van Priamus bestond nog*
te wachten staan	omnes una manet nox *iedereen staat dezelfde nacht te wachten*
manes, -ium zielen van de overledenen, schimmen	nocturnos ciet manes Dido *Dido roept de nachtelijke schimmen op*
manifestus tastbaar, duidelijk	manifestam defectionem virium tegebat *hij trachtte het kennelijk verval van zijn krachten te verbergen*
manus, -us hand	manum cum hoste conferunt *zij leveren slag met de vijand*
bende	cum praedatoria manu bellum gerebat *hij voerde de strijd met een bende bandieten*
mare, -is zee	vastum maris aequor *de uitgestrekte oppervlakte van de zee*
maritus echtgenoot	

mater, -ris moeder	
materia, materies materie, materiaal	saepe bona materia cessat sine artifice *dikwijls komt goed materiaal niet tot zijn recht zonder een bewerker*
maturus rijp	nondum maturus imperio Ascanius erat *Ascanius was nog niet oud genoeg om de heerschappij over te nemen*
(vroeg)tijdig	tuo adventu nobis opus est maturo *je komst is dringend gewenst*
meditari overwegen	mecum quid dicerem meditatus sum *ik dacht na over wat ik zou zeggen*
uitdenken	Atreus meditatur poenam in fratrem novam *Atreus denkt een ongehoorde straf uit voor zijn broer*
medium openbaarheid	quae scitis proferatis in medium *maakt bekend wat jullie weten*
medius in het midden	locum medium inter exercitus delegit *hij koos een plaats uit midden tussen de legers*
	mediam mulierem complectitur *hij slaat zijn armen om het middel van de vrouw*
mel, mellis honing	
membrum lichaamsdeel	
meminisse zich herinneren	tu, Romane, memento parcere subiectis et debellare superbos *denk eraan, Romein, de onderworpenen te sparen en de hooghartigen uit te schakelen*
memor, -is denkend aan	virtutis tuae memores non erant *ze dachten niet aan jouw capaciteiten*
memorare melding maken van	maiorum fortia facta memoravit *hij sprak over de dappere daden van de voorouders*

memoria geheugen	fuit in Caesare ingenium, ratio et memoria *Caesar was begaafd, theoretisch onderlegd en had een goed geheugen*
herinnering	recens memoria parentis *de nog levendige herinnering aan zijn vader*
tijd die men zich kan herinneren	usque ad meam memoriam *tot mijn tijd*
mens, -tis geest, verstand	homines habent mentem acrem et vigentem *de mensen hebben een scherp en krachtig verstand*
gedachte	permulta mihi in mentem veniebant *ik moest aan veel dingen denken*
mensa tafel	lumen in mensa appositum *een lamp die op de tafel is gezet*
mensis, -is maand	
mercator, -is handelaar	
merces, -edis loon, betaling	Verres mercede maiestatem rei publicae minuit *Verres schaadde het aanzien van de staat door zich te laten omkopen*
merēre (merui, meritum) verdienen	multorum odium meruit *hij haalde zich de haat van velen op de hals*
dienen	equestria stipendia meruit *hij diende bij de ruiterij*
merēri (meritus sum) zich verdienstelijk maken	vir de re publica optime meritus *een man die zich buitengewoon verdienstelijk heeft gemaakt voor de staat*
merito terecht	
meta keerpunt	equi circum metam currunt *de paarden rennen rond de keerpaal*

eindpunt	metas pervenit ad aevi *zijn leven kwam ten einde*
metuere (metui) bang zijn, vrezen	metuo ne sero veniam *ik ben bang dat ik te laat kom*
	te suis matres metuunt iuvencis *moeders zijn bang voor jou wegens hun zonen*
metus, -us angst	Stoici definiunt formidinem metum permanentem *de Stoicijnen omschrijven 'formido' als blijvende vrees*
meus mijn, van mij	
miles, -itis oldaat	ad arma milites concurrunt *de soldaten snellen te wapen*
militaris krijgs-, soldaten-	scientia rei militaris *krijgskunde*
militia krijgsdienst	domi militiaeque *in Rome en te velde*
mille duizend	tria milia militum capti sunt *er zijn drieduizend soldaten gevangen genomen*
minae, -arum (be)dreiging	minae Clodii modice me tangunt *de dreigementen van Codius raken mij nauwelijks*
minax, -acis dreigend	
minuere (minui, minutum) verminderen	Verres mercede maiestatem rei publicae minuit *Verres schaadde het aanzien van de staat door zich te laten omkopen*
mirari zich verwonderen	eius temeritatem satis mirari non possum *ik blijf me verbazen over zijn driestheid*
bewonderen	orationes tuas miror *ik bewonder jouw redevoeringen*

miscēre (miscui, mixtum) door elkaar mengen	aestu miscentur arenae *het zand wordt door het kolkende water opgewoeld*
	miscere utile dulci *het nuttige met het aangename verenigen*
in beroering brengen	magno miscetur murmure caelum *de lucht wordt onder luid gedonder in beroering gebracht*
miser ongelukkig	
miserari beklagen	fortunam suam miserabatur *hij jammerde over zijn lot*
miseria ellende	eis otium et divitiae oneri miseriaeque fuerunt *een ambteloos leven en rijkdom waren voor hen een last en een bron van ellende*
misericordia medelijden	
mittere (misi, missum) werpen	saxa certatim miserunt *ze gooiden om het hardst stenen*
zenden, laten gaan	speculatores ad oppidum mittere *verspieders naar de stad sturen*
mobilis beweeglijk	genus hominum mobile et infidum *een grillig en onbetrouwbaar slag mensen*
modestia gematigheid, zelfbeheersing	neque modum neque modestiam victores habuerunt *de overwinnaars kenden maat noch zelfbeheersing*
modo slechts	biduum modo laetati sunt *hun blijdschap duurde maar twee dagen*
	non modo reus improbus adductus est, sed etiam diligens accusator venit *niet alleen werd er een schurkachtige beklaagde voorgeleid, maar er verscheen ook een nauwgezette aanklager*
zoëven	quos modo fugere credebant ad se ire viderunt *de mannen van wie ze kort te voren nog dachten dat ze vluchtten, zagen ze op zich af komen*

modo . . . . modo nu eens . . . . . dan weer	ire modo ocius, modo consistere *nu eens sneller gaan, dan weer stil houden*
modo (voegw) mits	manent ingenia senibus, modo permaneat studium *oude mannen blijven bij de tijd, als ze maar bezig blijven*
modus maat	navium modum formamque demonstravit *hij gaf de grootte en de vorm aan van de schepen*
manier	easdem res aliis modis efferre possumus *wij kunnen dezelfde dingen op verschillende manieren onder woorden brengen*
moenia, -ium (stads)muren	moenia defensoribus erant vacua *de muur was zonder verdedigers*
moles, -is grote last, moeite	tantae molis erat Romanam condere gentem *zo een grote inspanning kostte het Rome te grondvesten*
groot voorwerp, massa	aditus insulae munitus erat mirificis molibus *de toegang tot het eiland was beschermd door indrukwekkende havenhoofden*
moliri ondernemen	num montes moliri sede sua paramus? *zijn we soms van plan bergen van hun plaats te duwen?*
mollis zacht, buigzaam	Falculam placidum mollemque reddidi *ik heb gemaakt dat Falcula kalm en meegaand werd*
monēre (monui, monitum) herinneren aan	memorem mones *je herinnert me aan iets dat ik al wist*
waarschuwen	te moneo ut tuum officium memineris *ik wijs je erop dat je je plicht niet moet vergeten*
mons, -tis berg	milites naturam montis cognoverunt *de soldaten hebben onderzocht wat de natuurlijke gesteldheid van de berg was*
monstrum wonderlijk verschijnsel	monstra et irae deum indicia cernebat *hij zag voortekens en aanwijzingen voor de toorn der goden*
monumentum monument, gedenkteken	veterum monumenta virorum *gedenktekens van mensen uit het verleden*

mora vertraging, uitstel	periculum in mora *uitstel is gevaarlijk*
morari vertragen, ophouden talmen, treuzelen	misit equitatum qui agmen moraretur *hij zond de ruiterij om de kolonne tegen te houden* nec ultra moratus *zonder verder te treuzelen*
morbus ziekte	morbus est habitus corporis contra naturam *ziekte is een onnatuurlijke toestand van het lichaam*
mori (morior, mortuus sum) sterven	comitemne sororem sprevisti moriens? *heb je je zuster als metgezellin in de dood versmaad?*
mors, -tis dood	tota vita nihil aliud quam ad mortem iter est *het hele leven is slechts een reis naar de dood*
mortalis sterfelijk, sterveling	omnes mortales se laudari optant *alle stervelingen willen graag geprezen worden*
mos, moris zede, gewoonte	mores maiorum *de zeden van de voorouders*
motus, -us beweging	terra ingenti motu concussa est *er was een hevige aardbeving*
movēre (movi, motum) bewegen	loco moveri non poterat *het kon niet verplaatst worden* una cura cor meum movet *ik word door één zorg gekweld*
mox spoedig	
mulier, -ieris vrouw	mediam mulierem complectitur *hij slaat zijn armen om het middel van de vrouw*
multitudo, -inis menigte	in omnes partes dispersa est multitudo *de menigte verspreidde zich naar alle kanten*

multus (plures, plurimi) veel	quamvis multos nominatim proferre possum *ik zou net zoveel mensen als men maar wil met name kunnen noemen*
mundus wereld	terra in medio mundo sita est *de aarde bevindt zich in het centrum van het heelal*
municipium provinciestad	
munire versterken	urbs munita terra marique *een stad die aan land- en zeezijde versterkt is*
munus, -eris taak	exsequi consulis officia et munera *de plichten en taken van een consul vervullen*
geschenk	aliquem munere donare *iemand een geschenk geven*
murmur, -is geluid	magno miscetur murmure caelum *de lucht wordt onder luid gedonder in beroering gebracht*
murus muur	de muro sese deiecerunt *zij stortten zich van de muur af*
musa muze	incussit suavem mi in pectus amorem musarum *hij bracht de zoete liefde voor de muzen in mijn hart*
mutare veranderen	una epistula totum mutaverat hominem *één brief had de man volkomen veranderd*
verwisselen	mutato equo evasit *hij ontsnapte na van paard verwisseld te zijn*
mutus geluidloos, stom	
mutuus wederkerig	amor mutuus *wederkerige liefde*
nam, namque want	

nancisci (na(n)ctus sum) (ver)krijgen	nanctus est idoneam ad navigandum tempestatem *hij trof goed weer om te varen*
narrare vertellen	tibi soli ea narrare velim *alleen aan jou zou ik dit willen vertellen*
nasci (natus sum) geboren worden	amplissimo genere natus *van zeer aanzienlijke afkomst*
natio, -ionis stam, volk	nationes natae servituti *volkeren geboren om slaaf te worden*
natura natuur	satis nos instruxit ratione natura *de natuur heeft ons van voldoende inzicht voorzien*
aard	milites naturam montis cognoverunt *de soldaten hebben onderzocht wat de natuurlijke gesteldheid van de berg was*
natus, -us geboorte, leeftijd	homo magno natu *een man van hoge leeftijd*
nauta zeeman	
navis, -is schip	naves longas aedificandas curavit *hij liet oorlogsschepen bouwen*
-ne soms?	tune te esse militem dicere audes? *wou jij soms beweren dat je een soldaat bent?*
of	scisne Publiliusne iturus sit in Africam? *weet jij soms of Publilius van plan is naar Afrika te gaan?*
ne opdat niet, om niet	Caesar suis imperavit ne tela reicerent *Caesar beval zijn soldaten de speren niet terug te gooien*
ne . . . . . quidem zelfs niet, niet eens	eis rebus ne di quidem immortales pares esse possint *zelfs de onsterfelijke goden zouden daar niet tegen op kunnen*
ook niet	si quid numquam oritur, ne occidit quidem umquam *als iets nooit ontstaat, vergaat het ook nooit*

nec, neque en niet	
noch	mors nec ad mortuos pertinet nec ad vivos *de dood raakt noch de doden noch de levenden*
necare doden	complures hostes necati sunt *verscheidene vijanden zijn gedood*
necessarius noodzakelijk, onvermijdelijk	
necesse nodig	necesse est mihi de me ipso dicere *ik moet nu over mezelf praten*
necessitas, -atis noodzaak, dwang	tempori cedere, id est necessitati parere, sapientis est *wijken voor de omstandigheden, d.w.z. gehoorzamen aan het noodlot, kenmerkt een wijs man*
nectere (nexui, nexum) knopen, verbinden	nectere dolum *een list beramen*
nefas zonde	ei nihil umquam nefas fuit *in zijn ogen was alles altijd geoorloofd*
negare ontkennen	ille negat se Numidam pertimescere *hij ontkent dat hij bang wordt voor de Numidiër*
weigeren	patriae opem negat *hij weigert zijn vaderland te helpen*
neglegere (neglexi, neglectum) verwaarlozen	iram meam neglexit *hij trok zich van mijn woede niets aan*
negotium bezigheid, zaak	negotium municipii administrare *de stadsaangelegenheden behartigen*
	in otio de negotiis cogitavit *in zijn vrije tijd dacht hij nog aan zijn werkzaamheden*
moeilijkheid, moeite	Cato Siciliam tenere nullo negotio potuit *Cato had zonder enige moeite Sicilië kunnen behouden*
nemo, -inis niemand	ita fit ut omnino nemo possit esse beatus *zo komt het dat volstrekt niemand echt gelukkig kan zijn*

nemus, -oris bos, woud	consonat omne nemus strepitu *het hele woud weerklinkt van het lawaai*
nepos, -otis kleinzoon	
nequire (nequeo, nequivi, nequitum) niet in staat zijn	Demosthenes rho dicere nequibat *Demosthenes kon de rho niet zeggen*
nequīquam tevergeefs	
nervus pees	emicuit nervo penetrabile telum *weg van de pees sprong de alles doorborende pijl*
nescire (nesci(v)i) niet weten	nescio an hoc futurum sit *ik weet niet of dit niet zal gebeuren, dit zou best wel eens kunnen gebeuren*
nescius niet wetend	nescius impendentis mali *zich niet bewust van de ramp die hem bedreigde*
neve, neu en niet	cohortatus est ne eos frumento neve alia re iuvarent *hij drong er op aan om hen noch met koren noch met iets anders te helpen*
nex, necis moord	in liberos vitae necisque potestatem habent *zij hebben de macht over leven en dood van hun kinderen*
ni (zie **nisi**)	
nidus nest	
niger zwart	
nihil niets	nihil omnino curo *ik trek me helemaal nergens iets van aan*

nimbus regenbui, wolk	dea nimbo succincta *een godin gehuld in een wolk*
nimis, nimium te, te veel	nimis iam dixi *ik heb reeds te lang gesproken* nimium diu *al te lang*
nisi, ni als niet behalve	memoria minuitur nisi eam exerceas *het geheugen gaat achteruit als je het niet traint* stare respublica nisi uno regente non potest *de staat kan geen stand houden tenzij één man de leiding heeft*
niti (nisus, nixus sum) steunen op zich inspannen	consilio atque auctoritate Ciceronis nitebatur *hij steunde op het advies en het gezag van Cicero* summa vi Cirtam irrumpere nititur *hij spant zich tot het uiterste in om Cirta binnen te dringen*
nitidus glanzend, schitterend	
niveus sneeuwwit	omnibus his nivea cinguntur tempora vitta *van al dezen zijn de slapen omgeven door een sneeuwwitte wollen band*
nobilis aanzienlijk, beroemd	nobili genere nati sunt *zij zijn van hoge geboorte*
nocēre (nocui, nocitum) schaden, benadelen	non solum rei publicae sed etiam tibi ipsi nocebis *je zult niet alleen de staat maar ook jezelf schaden*
nocte, noctu 's nachts	noctu vigilias agunt *zij staan 's nachts op wacht*
nocturnus nachtelijk	nocturnos ciet manes Dido *Dido roept de nachtelijke schimmen op*
nolle (nolo, nolui) niet willen	noli putare quemquam meliorem fuisse *denk niet dat iemand beter is geweest*

nomen, -inis naam, titel	vos me imperatoris nomine appellavistis *jullie hebben mij begroet met de titel van imperator*
nominare benoemen	
non niet	
nondum nog niet	nondum maturus imperio Ascanius erat *Ascenius was nog niet oud genoeg om de heerschappij over te nemen*
nonnullus enige	Rhodanus nonnullis vadis transitur *de Rhone is op sommige plaatsen doorwaadbaar*
nos wij	
noscere (novi, notus) leren kennen	linguam Etruscam probe noverat *hij kende uitmuntend Etruskisch*
noster onze	hostes impetum in nostros fecerunt *de vijanden deden een aanval op onze soldaten*
novus nieuw	homo novus *een man van niet-aanzienlijke afkomst* caedem principis et res novas cogitat *hij zint op moord op de keizer en op revolutie*
novissimus laatste, achterste	agmen novissimum *de achterhoede*
nox, noctis nacht	ad multam noctem pugnatum est *tot diep in de nacht is er gevochten*
nubere (nupsi, nuptum) trouwen	haec mulier ipsi Oppianico nupsit *deze vrouw is met die bewuste Oppianicus getrouwd*
nubes, -is wolk	venti vis nubes differt *de kracht van de wind jaagt de wolken uiteen*

nudare ontbloten	agros populando nudavit *hij plunderde de akkers volkomen kaal*
nudus naakt	
nullus, -ius geen	nullius apud me auctoritas maior est quam M. Lepidi *van niemand weegt het gezag bij mij zo zwaar als van Marcus Lepidus*
numen, - inis goddelijke kracht	di immortales numine et auxilio urbis tecta defendunt *de onsterfelijke goden beschermen met hun kracht en hun steun de huizen van de stad*
numerus getal, aantal	oppida omnia, numero ad duodecim, incendunt *ze steken al hun steden, ongeveer twaalf in getal, in brand*
numquam nooit	numquam minus solus sum quam cum solus sum *nooit ben ik minder eenzaam dan wanneer ik alleen ben*
nunc nu	tribuni plebis nunc fraudem, nunc neglegentiam consulum accusabant *de volkstribunen legden de consuls nu eens bedrog, dan weer nalatigheid ten laste*
nuntiare berichten	casu accidit ut id primus nuntiaret *het kwam toevallig zo uit dat hij het als eerste berichtte*
nuntius koerier, bericht	de Quinto fratre tristes nobis nuntii venerunt *over je broer Quintus hebben ons treurige berichten bereikt*
nuper niet lang geleden	
nuptiae, -arum huwelijk	
nympha nimf	

ob voor	mors ob oculos saepe versata est *vaak stond ons de dood voor ogen*
wegens, omwille van	pecuniam accepit ob necem hospitis sui *hij ontving geld voor het vermoorden van zijn gast*
	quam ob rem *waarom*
obicere (-icio, -ieci, -iectum) voor iemand (iets) neergooien	cibum canibus obiecit *hij gooide voedsel neer voor de honden*
verwijten	ignobilitatem mihi obiecit *hij wees laatdunkend op mijn lage afkomst*
obire (-ii, -itum) tegemoet gaan	Iulia supremum diem obiit *Iulia stierf*
obliquus scheef	
oblivisci (oblītus sum) vergeten	dum tu ades, virgines sunt oblitae sui *zolang jij aanwezig was, vergaten de meisjes zichzelf*
obscurus duister	aut falsa aut certe obscura opinio *een opvatting die ofwel verkeerd of tenminste onduidelijk is*
obsidēre (-sedi, -sessum) belegeren, bezet houden	omnes aditus armati obsidebant *gewapende soldaten hielden alle toegangen bezet*
obstare (-stiti, -statum) staan voor, hinderen	meis commodis obstitit *hij stond mijn belangen in de weg*
obstupescere (-stupui) verbaasd worden	eius aspectu obstupui *bij het zien van hem was ik met stomheid geslagen*
obtinēre (-tinui, -tentum) bezet -, vast houden	Hispaniam citeriorem cum imperio obtinebat *hij had Noord-Spanje als goeverneur onder zijn bevel*
in bezit nemen	Romani rem obtinuerunt *de Romeinen behaalden de overwinning*

obviam tegemoet	se mihi obviam obtulit *hij kwam mij tegemoet*
obvius tegemoet	obvia ei Camilla occurrit *Camilla snelde hem tegemoet*
occidere (-cidī, -casum) vallen	ante solem occasum *voor zonsondergang*
sneuvelen	si quid numquam oritur, ne occidit quidem umquam *als iets nooit ontstaat, vergaat het ook nooit*
occīdere (-cīdi, -cīsum) vellen, doden	Sulla inopia hostium occidendi finem fecit *Sulla hield op met moorden bij gebrek aan vijanden*
occultare verbergen	se latebris occultavit *hij verborg zich in een schuilplaats*
occultus verborgen	occulta quaedam et quasi involuta aperuit *hij openbaarde bepaalde verborgen en, om zo te zeggen, verhulde dingen*
occupare in bezit nemen	regnum occupavit *hij maakte zich meester van het koningschap*
occurrere (-curri, -cursum) tegemoet komen, tegengaan	malevolentiae hominum occurrit *hij verzette zich tegen de kwaadwilligheid van de mensen*
opkomen bij	facilius eorum facta occurrent mentibus vestris *hun daden zullen u gemakkelijker te binnen schieten*
oceanus oceaan	
oculus oog	video in me omnium vestrum oculos esse conversos *ik zie dat de ogen van u allen op mij gericht zijn*
odisse haten	oderint dum metuant *laten ze mij maar haten, als ze me maar vrezen*
odium haat	odi odioque sum Romanis *ik haat de Romeinen en word zelf door hen gehaat*

odor, -is geur	
offere (obtuli, oblatum) tonen	se mihi obviam obtulit *hij kwam mij tegemoet*
(aan)bieden	quod cuique promptum erat, obtulerunt *ze boden aan wat een ieder bij de hand had*
officere (-ficio, -feci, -fectum) hinderen, afbreuk doen	timor animi auribus officit *hun angst maakt hen doof*
officium taak, plicht	exsequi consulis officia et munera *de plichten en taken van een consul vervullen*
olim vroeger, later	forsan et haec olim meminisse iuvabit *misschien zullen we zelfs hieraan later met genoegen terug denken*
omen, -inis voorteken	
omittere (-misi, -missum) terzijde leggen	omisso discrimine *zonder onderscheid te maken*
achterwege laten	innumerabiles viros omitto *over talloze mannen wil ik het nu niet hebben*
omnino volkomen, beslist	ita fit ut omnino nemo possit esse beatus *zo komt het dat volstrekt niemand echt gelukkig kan zijn*
in totaal	erant omnino itinera duo *er waren maar twee routes*
omnis ieder, elk (meervoud: alle)	ad unum omnes in castra pervenerunt *tot de laatste man kwamen ze in het kamp aan*
onerare (be)laden	me amoenitate oneravit *hij overlaadde me met charmante attenties*

onus, -eris last	eis otium et divitiae oneri miseriaeque fuerunt *een ambteloos leven en rijkdom waren voor hen een last en een bron van ellende*
opacus beschaduwd, duister	ibant per opaca locorum *zij gingen door een schaduwrijk gebied*
opera moeite, inspanning	operam mihi reddidisti *je hebt mijn moeite beloond*
opinio, -ionis mening	fuerunt in hac opinione non pauci *heel wat mensen waren deze mening toegedaan*
naam, reputatie	summam habuit iustitiae opinionem *hij had de reputatie een zeer rechtvaardig man te zijn*
oportet (oportuit) het behoort	non quia necesse sit, sed quia oportet *niet omdat het noodzakelijk is, maar omdat het zo hoort*
opperiri (oppertus sum) wachten	abi intro, ibi me opperire *ga naar binnen en wacht daar op me*
oppidum stad	dein Capuam pervenit, in oppidum magnum *vandaar kwam hij in Capua, een grote stad*
opportunus gunstig	haec ei satis opportune acciderunt *dit kwam hem nogal gelegen*
opprimere (-pressi, -pressum) neerdrukken, overweldigen	superba dominatio tandem oppressa est *er is eindelijk een eind gemaakt aan de hooghartige onderdrukking*
oppugnare aanvallen, bestormen	me pecunia oppugnavit *hij benaderde me met geld*
ops, opis hulp	opem mihi ultimo in discrimine tulit *hij heeft mij in het uiterste gevaar geholpen*
(pl.) hulpmiddelen, rijkdom, macht	in bonis numerabis divitias, honores, opes *rijkdom, ambten en macht zul je rekenen tot de goede dingen*

optare wensen	
opulentus rijk, machtig	Zama, oppidum armis virisque opulentum *Zama, een stad rijk aan wapens en manschappen*
opus, -eris	oppidum natura et opere munitum *een stad verdedigd door zijn ligging en door zijn verdedigingswerken* tuo adventu nobis opus est maturo *je komst is dringend gewenst*
ora kust, rand	
orare (be)pleiten	ipse pro se oravit *hij bepleitte zijn eigen zaak*
smeken	oravit ab Artorio ne in castris remaneret *hij smeekte Artorius niet in het kamp te blijven*
oratio, -ionis taal	qualis homo, talis oratio *zoals een man is, zo is zijn manier van spreken*
redevoering	hac oratione habita conversae sunt omnium mentes *door het houden van deze redevoering zijn allen van gedachten veranderd*
orbis, -is kring, cirkel	orbis terrarum *de wereld*
ordo, -inis (volg)orde	fatum appello ordinem seriemque causarum *onder het lot versta ik een bepaalde volgorde en aaneenschakeling van oorzaken*
orde, gelid	auxilia regis nullo ordine iter fecerant *de hulptroepen van de koning hadden hun tocht gemaakt zonder het gelid te bewaren*
rang, klasse	eum absentem in amplissimum ordinem cooptaverunt *zij hebben hem tijdens zijn afwezigheid opgenomen in de aanzienlijkste (d.w.z. senatoren-) klasse*
origo, -inis oorsprong	Thales originem rerum quaesivit *Thales zocht naar de oorsprong van alles*

oriri (ortus sum) ontstaan opkomen	si quid numquam oritur, ne occidit quidem umquam *als iets nooit ontstaat, vergaat het ook nooit*
os, oris mond gezicht, uiterlijk	in omnium ore est *iedereen praat over hem* incedunt per ora vestra magnifici *voor uw ogen schrijden ze in al hun luister voort*
os, ossis bot	mater ossa in sinum legit *zijn moeder verzamelde zijn gebeente in de plooi van haar kleed*
osculum kus	
ostendere (ostendi, ostentum) tonen onder ogen brengen	aliis spem, aliis metum ostendit *sommigen gaf hij hoop, anderen maakte hij bang* quid fieri vellet, ostendit *hij bracht hun onder ogen wat hij wilde dat er gebeurde*
otium vrije tijd rust	in otio de negotiis cogitavit *in zijn vrije tijd dacht hij nog over zijn werkzaamheden* multitudo insolens belli diuturnitate otii *de bevolking die oorlog ontwend was door de lange duur van de vrede*
ovis, -is schaap	
pabulum voedsel, voer	
paene bijna	paene dixi *bijna had ik gezegd*
palma (hand)palm zegepalm	tendebat inertes moribundus palmas *stervende strekte hij zijn krachteloze handen uit* plurimarum palmarum gladiator *een gladiator die zeer veel overwinningen behaald heeft*

palus, -udis
moeras

Caesar paludes siccare voluit
Caesar wilde de moerassen droogleggen

---

pandere (pandi, passum)
uitspreiden

crinibus passis
met loshangend haar

viam alicui ad dominationem pandere
voor iemand de weg effenen naar de alleenheerschappij

---

par, paris
gelijk aan

caritate non omnes pariter egemus
we hebben niet allemaal in dezelfde mate behoefte aan genegenheid

opgewassen tegen

eis rebus ne di quidem immortales pares esse possint
zelfs de onsterfelijke goden zouden daar niet tegen op kunnen

billijk

par est et ab hoste doceri
het is goed ook van vijanden te leren

---

parare
voorbereiden

insidias inimico paravit
hij bereidde een aanslag voor op zijn vijand

voorbereidingen treffen

in nemus ire parant
zij maken aanstalten om het bos in te gaan

---

parcere (peperci)
sparen

tu, Romane, memento parcere subiectis et debellare superbos
denk er aan, Romein, de onderworpenen te sparen en de hooghartigen uit te schakelen

---

parens, -tis
ouder (subst.)

pulchra faciet te prole parentem
zij zal je vader maken van een mooi nageslacht

---

parēre (parui)
gehoorzamen

nulla fuit civitas quin Caesari pareret
er was geen stam die niet aan Caesar gehoorzaamde

---

parere (peperi, partum)
voortbrengen, verwerven

amicos officio et fide peperit
hij maakte zich vrienden door hulpbetoon en trouw

---

pars, -tis

Belgae pertinent ad inferiorem partem fluminis Rheni

deel

het gebied van de Belgen strekt zich uit tot de benedenloop van de rivier de Rijn

kant	a dextra parte *aan de rechterkant*
partij (meestal pl.)	transire in partes Othonis *de partij van Otho kiezen*
partim deels	amici partim deseruerunt me partim etiam prodiderunt *mijn vrienden hebben mij deels in de steek gelaten, deels zelfs verraden*
parum niet genoeg	talia facinora impune suscepisse parum habuerunt *ze vonden het nog niet genoeg dergelijke misdaden ongestraft te hebben gepleegd*
parvus (minor, minimus) klein	si parva licet componere magnis *als het geoorloofd is klein met groot te vergelijken*
pascere (pavi, pastum) laten grazen, voeden	viginti ventres pasco et canem *twintig magen voed ik plus een hond* boves pascuntur frondibus *de runderen voeden zich met bladeren*
passim wijd en zijd	passim vagabantur *zij zwierven overal rond*
passus, -us pas (± 1.50 m)	milia passuum ducenta *tweehonderdduizend passen, tweehonderd mijl*
pastor, -is herder	
patefacere (-facio, -feci, -factum) openmaken	
openbaar maken	odium suum in te patefecit *hij liet zijn haat jegens jou blijken*
pater, -ris vader	patrum auctoritate *krachtens senaatsbesluit*
patēre (patui) openstaan	ne fugae quidem patebat locus *er was zelfs geen gelegenheid om te vluchten*

pati (patior, passus sum) verdragen	nec totam servitutem pati possunt, nec libertatem *zij kunnen geen totale onderworpenheid verdragen, en ook geen totale vrijheid*
toestaan	liberos suos palam ad se adire non patiuntur Galli *de Galliërs staan niet toe dat hun kinderen in het openbaar naar hen toe komen*
patria vaderland	dulce et decorum est pro patria mori *het is zoet en eervol voor het vaderland te sterven*
patrius van de vader	patria potestas *de wettige macht van de vader*
traditioneel	patrii mores *de levensgewoonten van onze vaderen*
patrare tot stand brengen, voltooien	uno die inter duos reges coeptum atque patratum bellum est *op één dag is een oorlog tussen twee koningen begonnen en beëindigd*
pauci, -orum weinig	fuerunt in hac opinione non pauci *heel wat mensen waren deze mening toegedaan*
paulatim langzamerhand	paucorum potentia paulatim crevit *de macht van een kleine groep werd geleidelijk groter*
paulum weinig, een beetje	paulum requiescebant *ze rustten even uit* paulo post *korte tijd later*
pauper, -is arm	servum hunc domini pauperis esse apparet *het is wel duidelijk dat dit de slaaf van een arme meester is*
pavēre (pavi) angstig zijn	pueri et matres paventes longo ordine stant circum *kinderen en moeders staan er bevreesd in een wijde kring omheen*
pavor, -is angst	alicui pavorem inicere *iemand angst inboezemen*

pax, pacis vrede	bello et pace *in oorlog en vredestijd* pace tua dixerim *met uw goedvinden zou ik willen zeggen*
peccare een fout maken	peccatis veniam poposcit *hij vroeg vergeving voor zijn fouten*
pectus, -oris borst inborst, hart	pectora ferro hausit *hij doorboorde zijn borst met een zwaard* nova pectore versat consilia Venus *Venus zint in haar hart op nieuwe plannen*
pecus, -oris vee	
pecus, -udis beest	quid interest inter hominem et pecudem? *wat is het verschil tussen een mens en een dier?*
pedes, -itis infanterist	equites peditesque *ruiters en infanteristen*
pelagus n. zee	fragilem truci commisit pelago ratem *hij heeft zijn nietige scheepje aan de zee toevertrouwd*
pellere (pepuli, pulsum) voortdrijven, verdrijven	hostes pulsi fugatique sunt *de vijanden werden verdreven en op de vlucht gejaagd*
penates, -ium huisgoden, staatsgoden	Ilium in Italiam portat victosque penates *hij brengt Troje en de overwonnen huisgoden over naar Italië*
pendēre (pependi) hangen in spanning verkeren	tui qui ex te pendent *je familieleden die van jou afhankelijk zijn* animi spe et metu pendebant *de mensen waren gespannen, vervuld van hoop en vrees*
penetrare (diep) doordringen	id Tiberii animum alte penetrabat *dit raakte Tiberius diep*
penitus diep	penitus in Apuliam se abdidit *hij verborg zich in de binnenlanden van Apulië*

geheel	penitus aliquid intellegere *iets volkomen begrijpen*
penna veer, vleugel	
per door . . . heen	iter per provinciam multo facilius erat *de weg door de provincie was veel makkelijker*
gedurende	per idem tempus *gedurende diezelfde tijd*
door middel van	per exploratores consilia hostium comperit *door spionnen kwam hij achter de plannen van de vijanden*
	per iram matrem necavit *in drift vermoordde hij zijn moeder*
peragere (-egi, -actum) voltooien	inceptum peragere *een onderneming tot een eind brengen*
behandelen	sententiam de eo paucis peragam *mijn oordeel over hem zal ik in enkele woorden weergeven*
percellere (-culi, -culsum) verpletteren	Stymphalia monstra certa sagitta perculit Hercules *Hercules velde de Stymphalische monsters met zijn welgerichte pijl*
verbijsteren	timore perculsa erat civitas *de burgers waren verlamd van schrik*
percipere (-cipio, -cepi, -ceptum) in zich opnemen, waarnemen	id neque oculis neque auribus neque ullo sensu percipi potest *dit kan niet met de ogen, oren of enig ander zintuig waargenomen worden*
begrijpen	ad percipiendam virtutem adiuvare *helpen om de deugd te leren*
perdere (-didi, -ditum) te gronde richten	civitatem perdidit *hij heeft de staat te gronde gericht*
verliezen	omnes fructus industriae perdidi *alle profijt van mijn toewijding heb ik verloren*

perducere (-duxi, -ductum) brengen door, – tot	difficile est animum perducere ad contemptionem animae *het is moeilijk de geest tot minachting van het leven te brengen*
perferre (-tuli, -latum) overbrengen	perferendis militum mandatis idoneus habebatur *hij werd geschikt geacht om opdrachten van de soldaten over te brengen*
verdragen	annuam oppugnationem pertulerunt *zij hebben een belegering van een jaar doorstaan*
perficere (-ficio, -feci, -fectum) voltooien	susceptum perfice munus *volbreng de taak die je op je genomen hebt*
perfidia trouweloosheid	perfidia me fefellit *door woordbreuk heeft hij mij bedrogen*
pergere (perrexi, perrectum) (voort)gaan	modo adversus hostes, interdum in solitudines perrexit *nu eens trok hij de vijanden tegemoet, dan weer ging hij de woestijn in*
periculum gevaar	periculum in mora *uitstel is gevaarlijk*
perire (-ii, -itum) te gronde gaan	ictu fulminis Phaethon periit *Phaethon kwam om, getroffen door de bliksem*
permittere (-misi, -missum) toevertrouwen	se in fidem populi Romani permiserunt *zij stelden zich onder de bescherming van het Romeinse volk*
toestaan	Capuam militibus diripiendam permisit *hij gaf Capua aan zijn soldaten om het te plunderen*
permovēre (-movi, -motum) tot iets bewegen	sive dolore sive metu permotus gravius scripsi *uit verdriet of vrees heb ik een nogal sombere brief geschreven*
pernicies ondergang	videbam meam perniciem cum magna calamitate rei publicae esse *ik zag dat mijn ondergang gepaard ging met een grote ramp voor de staat*

perpetuus ononderbroken	nox est perpetua una dormienda *een eeuwige nacht moeten wij slapend doorbrengen*
persequi (-secutus sum) volgen	fugientes usque ad flumen persequuntur *ze achtervolgen de vluchtenden tot aan de rivier*
persuadēre (-suasi, -suasum) overtuigen	imprimis hoc volunt persuadere Druides, non interire animas *de Druïden willen vooral deze overtuiging bijbrengen dat de ziel niet sterft*
overreden	ei magnis praemiis persuadet ut ad hostes transeat *hij overreedt hem met grote beloningen om naar de vijanden over te lopen*
pertinēre (-tinui, -tentum) zich uitstrekken	Belgae pertinent ad inferiorem partem fluminis Rheni *het gebied van de Belgen strekt zich uit tot aan de benedenloop van de Rijn*
betrekking hebben op, van belang zijn voor	nihil ad rem pertinet *het doet niets ter zake*
pervenire (-veni, -ventum) aankomen	in maximam invidiam pervenit *hij heeft zich zeer gehaat gemaakt*
pes, pedis voet	se Caesari ad pedes proiecerunt *ze wierpen zich aan Caesars voeten*
pestis, -is dodelijke ziekte	alii alia peste absumpti sunt *ze zijn aan allerlei ziekten bezweken* avaritia et luxuria quae pestes omnia magna imperia everterunt *hebzucht en behoefte aan overdaad, ziekten waardoor alle grote rijken ten val zijn gekomen*
petere (petivi, petitum) trachten te bereiken	Romam petivit *hij ging naar Rome* falsis criminibus eum petivit *met ongegronde beschuldigingen probeerde hij hem te treffen*
trachten te verkrijgen	frustra magistratum petebat *tevergeefs probeerde hij het ambt te verkrijgen*

pharetra
pijlkoker

---

philosophia
filosofie

non quicquam aliud est philosophia quam studium sapientiae
filosofie is niets anders dan het streven naar wijsheid

---

pietas, -atis
vroomheid

pietas est iustitia adversus deos
'pietas' is gerechtigheid tegenover de goden

plichtsbetrachting

pietas erga patriam aut parentes officium conservare monet
'pietas' maant ons onze plicht jegens het vaderland of onze ouders in acht te nemen

liefde

felix nati pietate
gelukkig door de liefde van zijn zoon

---

pignus, -oris
onderpand, bewijs

---

pinguis
vet

---

pinus, -us
pijnboom

---

piscis, -is
vis

---

pius
vroom, plichtsgetrouw, liefdevol

---

placēre (placui, placitum)
bevallen

illa mihi placet
ik vind haar aardig

---

placet (placuit)
het behaagt, men besluit

senatui placuit
de senaat heeft besloten

---

placidus
vredig, kalm

Falculam placidum mollemque reddidi
ik heb gemaakt dat Falcula kalm en meegaand werd

plebs, -is de gewone mensen	consulum utique alter ex plebe creatur *tenminste één van de consuls wordt uit de plebs gekozen*
plenus vol	Gallia est plena civium Romanorum *Gallië is vol Romeinse burgers* vita plena voluptatibus *een leven vol genietingen*
plerique de meesten, zeer velen	plerique nostrum philosophiam obesse arbitrantur *de meesten van ons zijn van mening dat filosofie schadelijk is*
plerumque meestal	ut plerumque fit *zoals het meestal gaat*
poculum beker	levia pocula *gepolijste bekers*
poena genoegdoening, boete	morte poenas fortitudinis dedit *hij werd voor zijn moed met de dood gestraft*
poeta dichter	aut prodesse volunt aut delectare poetae *dichters willen óf van nut zijn óf vermaken*
polliceri (pollicitus sum) beloven	pollicitus est sibi eam rem curae futuram esse *hij beloofde dat hij aan deze zaak aandacht zou geven*
polus (hemel)pool	
pondus, -eris gewicht	saxa magni ponderis *zware stenen*
ponere (posui, positum) leggen, plaatsen neerleggen	corpus in litore ponunt *zij leggen zich neer op het strand* mortem in malis ponit *hij beschouwt de dood als één van de slechte dingen* discordias ponite! *houdt op met uw verdeeldheid!*
pons, -tis brug	pontem in flumine faciendum curavit *hij liet een brug slaan over de rivier*

pontifex, -icis priester	pontifex maximus *opperpriester, voorzitter van het priestercollege*
pontus zee	caelum undique et undique pontus *om hem heen was niets dan hemel en zee*
popularis van, voor het volk van hetzelfde volk	
populus volk	senatus populusque Romanus (SPQR) *senaat en volk van Rome*
porrigere (porrexi, porrectum) uitstrekken	aciem latius porrexit *hij stelde de slaglinie over een grotere breedte op* dextram alicui porrigere *iemand de rechterhand toesteken*
porta poort	portam aperite *zet de poort open*
portus, -us haven	huc delati portum intraverunt *hier aangekomen voeren zij de haven binnen*
poscere (poposci) eisen, vragen	peccatis veniam poposcit *hij vroeg vergeving voor zijn fouten*
posse (potui) kunnen	Caesari te commendavi ut gravissime potui *ik heb je zo dringend als ik kon bij Caesar aanbevolen* quo plus potestis, eo magis atroces vos praebetis *hoe meer macht jullie hebben, des te grimmiger gedragen jullie je*
possidēre (possedi, possessum) bezitten	solum bello captum possidet *hij bezit grond die in de oorlog buitgemaakt is*
post, postea daarna, later	non ita multo post *niet zo lang daarna*

post (prep) achter	post montem se occultaverunt *ze verborgen zich achter een berg*
na	anno post Tarquinios exactos *een jaar na de verdrijving van de Tarquinii*
posterus volgend, later	carpe diem, quam minime credula postero *pluk de dag, zo min mogelijk rekenend op de volgende*
postis, -is deur (post)	
postquam nadat	eo postquam Caesar pervenit, arma et obsides poposcit *toen Caesar daar was aangekomen, eiste hij wapens en gijzelaars*
postulare eisen	postulabat magis quam petebat *hij eiste het meer dan dat hij het vroeg*
potare (potavi, potum) drinken	domum bene potus redibat *hij ging flink aangeschoten terug naar huis*
potens, -tis machtig	humiles laborant ubi potentes dissident *wanneer de machthebbers het oneens zijn, lijden de gewone mensen daaronder*
potentia macht, invloed	potentia paucorum paulatim crevit *de macht van een kleine groep groeide geleidelijk*
potestas, -atis macht, bevoegdheid	tribunicia potestas *de bevoegdheid van een volkstribuun*
gelegenheid	omnibus potestatem sui conveniendi fecit *hij gaf allen de gelegenheid hem te ontmoeten*
potior (potissimus) liever, verkieslijker	illi turpis vita integra fama potior fuit *een schandelijk leven was hem liever dan een ongeschonden reputatie*
	adolescens, vel puer potius *een jonge man of, liever gezegd, een jongen*

praebēre (praebui, praebitum) aanbieden	aedilis spectaculum praebet *de aedilis biedt het publiek een toneelvoorstelling aan*
(met *se*) zich betonen	se dignum maioribus praebuit *hij heeft zich zijn voorouders waardig betoond*
praeceps, -ipitis hals over kop omlaag	ab inimicis praeceps agor *ik word door mijn vijanden in het verderf gestort*
overhaast	animus ad flagitia praeceps *een gezindheid die maar al te zeer geneigd was tot schanddaden*
praecipere (-cipio, -cepi, -ceptum) van te voren nemen	iam animo victoriam praecipiebant *zij beschouwden zich al bij voorbaat als overwinnaars*
voorschrijven	his praecepit omnes mortales pecunia aggrediantur *hij beval hen te proberen alle mensen om te kopen*
praeclarus schitterend, voortreffelijk	Livius, eloquentiae ac fidei praeclarus *Livius, die uitblinkt in welsprekendheid en betrouwbaarheid*
praeda buit	praedam prae se agere *buit voor zich uit drijven*
praeesse (-fui) de leiding hebben	omnibus Druidis praeest unus *één Druïde heeft de leiding over alle anderen*
praemium beloning	ei magnis praemiis persuadet ut ad hostes transeat *hij overreedt hem met grote beloningen om naar de vijanden over te lopen*
praesens, -tis aanwezig, tegenwoordig	tempus tribus partibus constat, praeterito, praesente, futuro *de tijd bestaat uit drie delen: verleden, heden en toekomst* fortuna nos in praesens deseruit *het geluk heeft ons voor het ogenblik in de steek gelaten*
praesertim vooral	

praesidium bescherming	duas legiones praesidio in castris reliquit *twee legioenen liet hij in het kamp achter om het te bewaken*
bezetting, garnizoen	urbes praesidiis tenuit *hij hield de steden met bezettingstroepen onder controle*
praestare (-stiti, -statum) uitblinken, aan de dag leggen	Cicero eloquentia ceteris praestat *Cicero overtreft de anderen in welsprekendheid* motos praestat componere fluctus *het is beter de opgezweepte golven tot bedaren te brengen*
praeter voorbij	praeter castra Caesaris suas copias transduxit *hij leidde zijn troepen langs het kamp van Caesar* praeter ceteros laborabis *je zult het zwaarder te verduren krijgen dan de anderen*
behalve	omnes praeter unum *allen op één na*
praeterea bovendien	
praeterire (-ii, -itum) voorbijgaan	iam hos cursu, iam praeterit illos *in snelle vaart passeert hij nu dezen, dan genen* silentio ea praetereo *ik ga hier zwijgend aan voorbij*
praetor, -is praetor (magistraat, voornamelijk belast met de rechtspraak)	praetor aequus et sapiens *een rechtvaardige en wijze praetor*
pratum weide	prata laeta *malse weiden*
precari bidden, smeken	desine fata deum flecti sperare precando *houd op te hopen dat de beschikkingen der goden veranderd worden door te bidden*
preces, -um smeekbede	omnibus precibus petivit ut in Gallia relinqueretur *hij drong er met de meeste klem op aan in Gallië achtergelaten te worden*

premere (pressi, pressum) drukken	vestigia alicuius premere *in iemands voetspoor treden* premebat eum voce et vultu *hij zette hem onder druk met zijn stem en zijn ogen*
pretium betaling	femina urbem exiguam pretio posuit *de vrouw heeft voor geld een onaanzienlijk stadje gesticht*
prijs, waarde	operae pretium est diligentiam maiorum recordari *het is de moeite waard de nauwgezetheid van onze voorouders in gedachten te houden*
primo eerst	primo pecuniae, deinde imperii cupido crevit *eerst groeide de begeerte naar geld, daarna die naar macht*
primus eerste	
princeps, -ipis eerste, voornaamste	principes Albanorum in patres legit *hij koos de leiders van Alba Longa tot leden van de senaat*
keizer	caede Messalinae convulsa principis domus est *door de moord op Messalina raakte het keizerlijk hof in opschudding*
principatus, -us eerste plaats	Cingetorigi principatus atque imperium traditum est *aan Cingetorix werd het leiderschap en de macht overgedragen*
keizerschap	principatus et libertas dissociabiles sunt *alleenheerschappij en vrijheid zijn onverenigbaar*
principium begin	
prior, -is eerder, beter	aetate et sapientia prior erat *in leeftijd en wijsheid was hij de meerdere*
priscus uit oude tijden	priscos mores revocare *de levenswijze van weleer in ere herstellen*

pristinus vroeger	pristinus coniunx *de vroegere echtgenoot*
priusquam voordat	
privatus van een gewoon burger, partikulier	privato an publico consilio Saguntum oppugnavit Hannibal? *heeft Hannibal op eigen gezag of krachtens staatsbesluit Saguntum aangevallen?*
pro vóór	pro castris dimicaverunt *ze streden vóór het kamp*
voor	dulce et decorum est pro patria mori *het is zoet en eervol voor het vaderland te sterven*
in de plaats van, als	ego ibo pro te, si tibi non libet *ik zal voor jou in de plaats gaan, als jij geen zin hebt*
in verhouding tot	proelium atrocius quam pro numero pugnantium fuit *het gevecht was heviger dan men op grond van het aantal strijdenden kon verwachten*
probare goedkeuren	quaeris quod eloquentiae genus maxime probem *je vraagt me voor welke stijl ik de meeste waardering heb*
aannemelijk maken	perfacile factu esse illis probavit *hij maakte hun aannemelijk dat het heel gemakkelijk was*
procedere (-cessi, -cessum) voortgaan	Adherbal eo processum esse intellexit ut regnum relinquendum esset *Adherbal begreep dat het zover was gekomen dat hij zijn rijk moest verlaten*
procul op enige afstand	est procul in pelago saxum *ver in zee ligt een rots*
prodere (-didi, -ditum) tonen, openbaar maken	memoriae prodere *overleveren, vermelden*
verraden	amici partim deseruerunt me partim etiam prodiderunt *mijn vrienden hebben mij deels in de steek gelaten, deels zelfs verraden*

prodesse (profui) voordelig zijn	aut prodesse volunt aut delectare poetae *dichters willen óf van nut zijn óf vermaken*
proelium gevecht	proelium atrox *een verbitterd gevecht*
profecto stellig	non est ita, iudices, non est profecto *zo is het niet, heren rechters, zo is het beslist niet*
proficisci (-fectus sum) vertrekken	Romam supplices profecti sunt *zij zijn als smekelingen naar Rome vertrokken*
profugere (-fugi) vluchten	ex proelio profugit in provinciam *hij ontvluchtte de strijd en begaf zich naar de provincie*
profundus diep	
progredi (-gredior, -gressus sum) voortgaan	quo amentiae progressi sunt? *tot welke mate van waanzin zijn zij gekomen?*
prohibēre (-hibui, -hibitum) afhouden van	inimicos commeatu prohibemus *wij snijden onze vijanden af van de voedselaanvoer*
verhinderen	prohibere quominus in unum coirent non potuit *hij kon niet verhinderen dat zij zich verenigden*
proicere (-icio, -ieci, -iectum) (naar voren) werpen	se Caesari ad pedes proiecerunt *ze wierpen zich aan Caesars voeten*
proinde net zo	proinde quasi nostram mentem videre possimus *net alsof we onze geest kunnen zien*
daarom	proinde aut exeant aut quiescant *daarom moeten ze óf weggaan óf zich rustig houden*
proles, -is nageslacht	pulchra faciet te prole parentem *zij zal je vader maken van een mooi nageslacht*
promittere (-misi, -missum) beloven	ex voluntate Sullae omnia se facturum esse promisit *hij beloofde alles te zullen doen overeenkomstig de wens van Sulla*

promptus openbaar	aliud clausum in pectore, aliud promptum in lingua habebat *wat hij in zijn hart verborgen hield, was heel anders dan wat hij in het openbaar zei*
beschikbaar	quod cuique promptum erat, obtulerunt *ze boden aan wat een ieder bij de hand had*
snel	promptior lingua quam manu *vlugger met zijn mond dan met daden*
geneigd tot	homines ad vim prompti *mensen die licht geneigd zijn tot geweld*
pronus voorover	prona via *een weg die omlaag liep*
geneigd tot	in obsequium plus aequo pronus *al te zeer geneigd tot volgzaamheid*
prope (adv) dichtbij, bijna	
prope (prep) dichtbij	non prope me, sed paene mecum habitavit *hij woonde niet alleen dichtbij mij, maar bijna bij mij thuis*
properare zich haasten	Caesar in Italiam properavit *Caesar haastte zich naar Italië*
haastig doen	deditionem properare *zich haastig overgeven óf de overgave verhaasten*
propere haastig	
propinquus nabij	domus foro propinqua *een huis vlakbij het forum*
propior, -is dichterbij	vero est propius *het is dichterbij de waarheid*
proponere (-posui, -positum) openbaar maken	quod ante tacuerat, proposuit *hij maakte openbaar wat hij vroeger verzwegen had*

voor ogen stellen	iucundum, mea vita, mihi proponis amorem *mijn lief, je stelt mij een heerlijke liefde voor ogen*
propositum voornemen	propositum nostrum est secundum naturam vivere *het is onze stelregel te leven in overeenstemming met de natuur*
proprius eigen	proprium id Tiberio fuit *dit was een typisch trekje van Tiberius*
propter wegens	propter frigora frumenta matura nondum erant *wegens de kou was het koren nog niet rijp*
propterea daarom	
prorsus helemaal	nullo modo prorsus assentior *ik ben het er beslist helemaal niet mee eens*
prosperus voorspoedig, gunstig	invenimus omnia prospera evenisse *wij hebben gemerkt dat alles voorspoedig is verlopen*
prospicere (-spicio, -spexi, -spectum) in de verte kijken, – zien	prospexi Italiam summa sublimis ab unda *hoog, op de top van een golf, zag ik Italië in de verte liggen*
voorzien	prospicere futuros casus rei publicae *de toekomstige lotgevallen van de staat voorzien*
voorzieningen treffen	consulite vobis, prospicite patriae *denk om uzelf, zorg voor het vaderland*
protinus direkt	hostes protinus ad flumen contenderunt *de vijanden haastten zich onmiddellijk naar de rivier*
providēre (-vidi, -visum) voorzien	tempestates gubernator providet *een stuurman ziet stormen van te voren aankomen*
zorgen voor	cura et provide ne quid ei desit *zie er zorgvuldig op toe dat het hem aan niets ontbreekt*
provincia ambtsterrein	Hannonis cis Hiberum provincia fuit *het gebied aan deze zijde van de Ebro was het ambtsterrein van Hanno*

provincie	Sicilia prima omnium provincia est appellata *de term 'provincie' is het allereerst voor Sicilië gebruikt*
prudens, -tis op de hoogte verstandig	animorum provinciae prudens *goed op de hoogte van de gevoelens in zijn provincie*
pubes, -is volwassenheid	Romana pubes *de volwassen mannen van Rome*
publicus van het volk, openbaar	privato an publico consilio Saguntum oppugnavit Hannibal? *heeft Hannibal op eigen gezag of krachtens staatsbesluit Saguntum aangevallen?*
pudicus kuis, ingetogen	erubescunt pudici etiam loqui de pudicitia *kuise mensen blozen al bij de gedachte over kuisheid te spreken*
pudor, -is schaamte eergevoel	pudorem rubor, terrorem pallor consequitur *op schaamte volgt blozen, op angst verbleken*
puella meisje	
puer jongen	adolescens vel puer potius *een jonge man of, liever gezegd, een jongen*
pueritia kinderjaren	a pueritia *van jongs af aan*
pugna gevecht	caedes inde, non iam pugna erat *hierna was het een slachting, geen gevecht meer*
pugnare vechten	pro aris et focis pugnare *strijden voor altaren en haardsteden*
pulcher mooi	nimis pulchra mulier *een femme fatale*

pulvis, -eris stof	Romani pulveris magnam vim animadverterunt *de Romeinen merkten een grote stofwolk op*
purpureus purperen	purpurea Aurora *de purperen dageraad*
purus zuiver	purae a civili sanguine manus *handen die niet bezoedeld zijn door het bloed van medeburgers*
putare menen	noli putare quemquam meliorem fuisse *denk niet dat iemand beter is geweest*
qua waar (langs)	eadem qua ceteri fugere nolui *ik heb niet langs dezelfde weg willen vluchten als de anderen* qua prospici poterat *zover men kon zien*
quaerere (quaesīvi, quaesītum) zoeken	Thales originem rerum quaesivit *Thales zocht naar de oorsprong van alles*
vragen	multa ex eo saepe quaesivi *ik heb hem dikwijls veel vragen gesteld*
quaeso zo vraag ik	tu, quaeso, crebro ad me scribe *schrijf me alsjeblieft vaak*
quaestio, -ionis onderzoek	verberibus et tormentis quaestionem habere *met geseling en foltering een onderzoek instellen*
rechtbank	quaestio perpetua de repetundis *permanent gerechtshof voor zaken van afpersing*
quaestor, -is quaestor (magistraat voornamelijk belast met financiële zaken)	
qualis hoedanig?	doce me quales sint *vertel mij hoe ze zijn*

zodanig als	qualis homo, talis oratio *zoals een man is, zo is zijn manier van spreken*
quam hoe(zeer)	id quam iniustum esset, non videbat *hij zag niet in hoe onrechtvaardig dat was*
zoals	quam verissime potero *zo waarheidsgetrouw als ik zal kunnen*
(na compar.) dan	numquam minus solus sum quam cum solus sum *nooit ben ik minder eenzaam dan wanneer ik alleen ben*
quamquam hoewel	Romani quamquam fessi erant, tamen ei obviam procedebant *hoewel de Romeinen moe waren, trokken ze hem toch tegemoet*
quamvis hoe . . . . ook (adv.)	quamvis multos nominatim proferre possum *ik zou net zo veel mensen als men maar wil met name kunnen noemen*
hoewel (voegw.)	quamvis sint sub aqua, sub aqua maledicere temptant *hoewel ze zich onder water bevinden, proberen ze toch nog te schelden*
quando wanneer?	quando ego te aspiciam? *wanneer zal ik je zien?*
eens, ooit	exsistit quaestio num quando amici novi veteribus anteponendi sint *het probleem doet zich voor of nieuwe vrienden ooit boven oude gesteld mogen worden*
omdat	id omitto, quando ita vobis placet *ik laat dit weg, omdat jullie dat prettig vinden*
quantus hoe groot?	quanta esset insulae magnitudo reperire non poterat *hij kon niet te weten komen hoe groot het eiland was*
zo groot als	est alienum tanto viro, quantus es tu, desperare *het past zo'n groot man als jij bent niet te wanhopen*
quare waarom?	
quartus vierde	

quasi alsof	proinde quasi nostram mentem videre possimus *net alsof we onze geest kunnen zien*
quatere (-, quassum) doen trillen	horror membra quatit *de angst doet zijn ledematen trillen*
beuken	muros arietibus quatiunt *ze beuken de muren met stormrammen*
-que en	senatus populusque Romanus (SPQR) *senaat en volk van Rome*
quemadmodum hoe? zoals	
quercus, -us eik	
querela klacht	querelae ab initio operis mei certe absint *laat ik althans aan het begin van mijn werk niet klagen*
queri (questus sum) klagen	fatum suum milites querebantur *de soldaten klaagden over hun lot*
qui (quae, quod) pron. interrogativum: welke	scribis te velle scire, qui sit rei publicae status *je schrijft dat je wilt weten, hoe de toestand in de staat is*
relativum: die, dat	qui talia audet, summa laude dignus est *wie zoiets durft, verdient de hoogste lof*
quia omdat	non quia necesse sit, sed quia oportet *niet omdat het noodzakelijk is, maar omdat het zo hoort*
quicumque (quaecumque, quodcumque) wie ook maar, wat ook maar	omnia quaecumque loquimur *alles wat we ook maar zeggen*
ieder(e) willekeurige	laeti quamcumque condicionem pacis acceperunt *gretig accepteerden zij elke vredesvoorwaarde*
quidam iemand, een zekere	quodam die *op zekere dag*

quidem (benadrukt voorgaand woord)	Caesar sibi quidem persuasum esse dixit *Caesar zei dat híj ervan overtuigd was*
althans	
ne quidem (zie **ne**)	
quies, -ietis rust, slaap	unius diei quietem fessis militibus dedit *hij liet de vermoeide soldaten één dag rusten*
quietus rustig	
quin waarom niet?	quin conscendimus navem? *waarom gaan we niet aan boord?*
(na ontkennende hoofdzin) dat, of	dubium non est, quin fuerint ante Homerum poetae *er zijn ongetwijfeld ook vóór Homerus al dichters geweest*
die niet	nemo est quin haec sciat *er is niemand die dit niet weet*
quin etiam ja zelfs	
quinque vijf	
quippe immers	
quire (quivi, quitum) kunnen	non credere quivi *ik kon het niet geloven*
quis, quid wie, wat, welke	quis Cicerone clarior? *wie was beroemder dan Cicero?*
zie **aliquis**	
quisquam, quicquam	non quicquam aliud est philosophia quam studium sapientiae *filosofie is niets anders dan het streven naar wijsheid*

(unus)quisque ieder(een)	suum cuique redde *geef iedereen waar hij recht op heeft*
	optimus quisque *juist de besten*
quisquis willekeurig wie, wie ook maar	per quidquid deorum est *bij alle goden die er zijn*
quivis een willekeurig iemand	non cuivis homini contingit adire Corinthum *niet iedereen valt het te beurt Corinthe te bezoeken*
quo waarheen	quo se verteret, non habebat *hij wist niet waar hij heen moest*
naarmate	quo plus potestis, eo magis atroces vos praebetis *hoe meer macht jullie hebben, des te grimmiger gedragen jullie je*
(+coni.) opdat (daardoor)	adiuva me quo fiat facilius *help me opdat het des te gemakkelijker gaat*
quod (voegw.) omdat	Torquatus filium suum, quod is contra imperium in hostes pugnaverat, necari iussit *Torquatus liet zijn zoon doden, omdat die tegen zijn bevel in tegen de vijand gestreden had*
dat	certissima res accedebat quod per fines Sequanorum Helvetios traduxerant *er kwam een volstrekt zeker feit bij, namelijk dat zij de Helvetiërs door het gebied van de Sequani hadden doen trekken*
	non est quod multa loquamur *er is geen reden voor ons om veel te zeggen*
quondam eens	magnae quondam urbis tenue vestigium *de onbeduidende resten van een eens grote stad*
quoniam omdat	
quoque ook	

quotiens hoe vaak?	heu, quotiens mutatos deos flebit *ach, hoe vaak zal hij er nog om treuren dat de goden nu tegen hem zijn!*
zo vaak als	
rabies razernij	in rabiem ira versa est *zijn woede sloeg om in razernij*
radius spaak, straal	radii solis *de stralen van de zon*
ramus tak	
rapere (rapio, rapui, raptum) meesleuren	carinas venti rapuerunt *de winden hebben de schepen meegesleurd*
roven	rapto vivunt *zij leven van roof*
rapidus meesleurend, snel	rapidus ignis *het alles verzengende vuur* rapidus amnis *een snel stromende rivier*
rarus verspreid	apparent rari nantes in gurgite vasto *hier en daar ziet men mensen zwemmen in de wijde, kolkende zee*
zeldzaam, schaars	optimum quidque rarissimum est *de beste dingen komen zeer zelden voor*
ratio, -ionis (be)rekening	non sui solum, sed etiam aliorum ratio habenda est *men moet niet alleen met zichzelf rekening houden, maar ook met anderen*
rekenschap, verantwoording	non est meae consuetudinis rationem reddere *het is niet mijn gewoonte rekenschap af te leggen*
verstand	in his rebus neque ratio neque consilium valet *in deze zaken helpt noch verstand, noch beleid*
handelwijze, plan	novam rationem belli iniit *hij introduceerde een nieuwe strijdmethode*

ratis, -is vlot, schip	fragilem truci commisit pelago ratem *hij heeft zijn nietige scheepje aan de zee toevertrouwd*
recedere (-cessi, -cessum) teruggaan	loco recesserunt copiae *de troepen gaven terrein prijs*
weggaan	ab armis recedamus *laten we de strijd staken*
recens, -tis vers, nieuw	recens memoria parentis *de nog levendige herinnering aan zijn vader*
recipere (cipio, -cepi, -ceptum) terugnemen, terugtrekken	intra muros se receperunt *zij trokken zich binnen de muren terug*
opnemen, ontvangen	hos tutissimus portus recepit *zij vonden een toevlucht in een zeer veilige haven*
(met **se**) zich herstellen	ex timore se recipit *hij komt weer bij van de schrik*
rector, -is leider, stuurman	
rectus recht	recto itinere *rechtstreeks*
goed, juist	iudex constans et rectus *een standvastige en rechtschapen rechter*
reddere (-didi, -ditum) (terug)geven	operam mihi reddidisti *je hebt mijn moeite beloond*
	suum cuique redde *geef iedereen waar hij recht op heeft*
maken	Falculam placidum mollemque reddidi *ik heb gemaakt dat Falcula kalm en meegaand werd*
redire (-ii, -itum) teruggaan, -komen	vere redeunt arboribus comae *in de lente krijgen de bomen weer bladeren*
terecht komen	summa imperii ad Caesarem rediit *het oppergezag is in handen van Caesar gekomen*

reditus, -us terugkeer	Themistoclis fuga et reditus *Themistocles' verbanning en terugkeer*
referre (rettuli, relatum) (terug)brengen	gratiam ei pro meritis referemus *wij zullen hem dank betuigen voor zijn verdiensten*
	Romam sese rettulerunt *zij keerden terug naar Rome*
berichten, rapporteren	magna referre mihi in animo est *ik ben van plan grootse daden te beschrijven*
refert het is van belang	mea refert *het is voor mij van belang*
reficere (-ficio, -feci, -fectum) vernieuwen, herstellen	assiduo labore reficiendae urbis fessi erant *zij waren uitgeput door het onafgebroken werken aan de wederopbouw van de stad*
regere (rexi, rectum) leiden, sturen	
regeren	stare respublica nisi uno regente non potest *de staat kan geen stand houden tenzij één man de leiding heeft*
regina koningin	regina gravi iamdudum saucia cura *de koningin, al lang gewond door hevige liefde*
regio, -ionis richting	iuventutem de recta regione deflexit *hij bracht de jonge mensen van het goede pad af*
streek	in quattuor regiones divisit Macedoniam *hij heeft Macedonië in vier distrikten verdeeld*
regius koninklijk	homo inanis et regiae superbiae *een ijdel man en hooghartig als een koning*
regnare koning zijn, heersen	in variis voluntatibus omnes tamen regnari volebant *ondanks hun uiteenlopende bedoelingen wilden allen toch door een koning geregeerd worden*
regnum koningschap, koninkrijk	Ti. Gracchus regnum occupare conatus est *Tiberius Gracchus heeft geprobeerd koning te worden*

religio, -ionis geloof, bijgeloof	religione animos, corpora morbo levavit *hij bevrijdde de geesten van angstgevoelens en de lichamen van ziekte* haec religio dictatori impedimento ad rem gerendam fuit *dit (religieuze) verschijnsel belemmerde de dictator om stappen te ondernemen*
relinquere (-liqui, -lictum) achterlaten	duas legiones castris praesidio reliquit *twee legioenen liet hij achter ter bewaking van het kamp*
reliquus over(gebleven), overig	reliqua aetas *de rest van zijn leven*
remittere (-misi, -missum) terugsturen	litteras Ciceroni remisit *hij stuurde Cicero een antwoord* naves inanes ad eum remittebantur *de schepen werden leeg naar hem teruggezonden*
doen verslappen	animos a contentione remiserunt *zij ontspanden zich na de inspanning van de strijd*
removēre (-movi, -motum) verwijderen	remoti Britanni *de ver weg wonende Brittanniërs*
renidēre (-nidui) stralen, glanzen	domus argento auroque renidet *het huis glanst van zilver en goud*
repente plotseling	
reperire (repperi, repertum) vinden, te weten komen	quanta esset insulae magnitudo reperire non poterat *hij kon niet te weten komen, hoe groot het eiland was*
repetere (-petivi, -petitum) terugverlangen (etc. zie **petere)**	quaestio perpetua de repetundis *permanent gerechtshof voor zaken van afpersing* repete temporis illius memoriam *denk nog eens terug aan die tijd*
reponere (-posui, -positum) terugzetten, weer plaatsen	ruptos vetustate pontes reposuit *hij herstelde de door ouderdom ingestorte bruggen*

wegzetten	cibus in hiemem repositus *een voedselvoorraad voor de winter*
reputare overdenken	
requiescere (-quievi, -quietum) rusten, tot rust komen	paulum requiescebant *zij rustten even uit*
requirere (-quisivi, -quisitum) opzoeken, verlangen, eisen	magnam res diligentiam requisivit *de zaak eiste grote zorgvuldigheid*
reri (ratus sum) menen	nos Danaos abiisse rati urbe exiimus *wij kwamen de stad uit, omdat we dachten dat de Danai weggegaan waren*
res zaak	omnem rem familiarem perdidi *ik heb het hele familiebezit verkwist*
	res publica *het algemeen belang, de staat*
	res secundae aut adversae *voorspoed of tegenspoed*
gebeurtenis	res populi Romani perscribere *de geschiedenis van het Romeinse volk schrijven*
ding, geval	his rebus adducti abierunt *hierdoor (gedreven) gingen ze weg*
	re vera *in werkelijkheid, echt*
resistere (-stiti) stil staan	restiterunt Romani tamquam voce caelesti iussi *de Romeinen stonden stil alsof het hun door de stem van een god bevolen was*
weerstand bieden	dolori vix resistere possum *ik kan het verdriet bijna niet aan*
resolvere (-solvi, -solutum) losmaken	ignis aurum resolvit *vuur doet goud smelten*
verzwakken	resolutus fatigatione *uitgeput door vermoeidheid*

resonare (-sonui, -sonitum) (doen) weerklinken	domus resonat magno clamore *het huis weergalmt van het luide geroep*
respicere (-spicio, -spexi, -spectum) omkijken naar	frustra absentem respexit amicum *hij keek om naar zijn vriend, maar tevergeefs, want hij was er niet*
zorgen voor	di homines respiciunt *de goden bekommeren zich om de mensheid*
respondēre (-spondi, -sponsum) antwoorden	instititi ut mihi responderet quis esset *ik stond er op dat hij mij antwoordde wie hij was*
beantwoorden, vergelden	amori amore respondit *hij beantwoordde haar liefde*
restituere (-stitui, -stitutum) herstellen	res perditas restituit *hij heeft de hopeloze situatie opgelost*
teruggeven	agrum Veientibus restituamus *later we de inwoners van Veii hun land teruggeven*
retinēre (-tinui, -tentum) tegenhouden	vix retineri possum quin aggrediar *ik kan er met moeite van weerhouden worden aan te vallen*
vasthouden	memoria retinemus *we herinneren ons nog*
retro achteruit, terug	
reverti (-versus sum) en **revertere** (-verti) terugkeren	domum reversi ea nuntiaverunt *bij hun thuiskomst berichtten zij dit*
rex, regis koning, heerser	urbem Romam a principio reges habuerunt *in het begin is Rome door koningen geregeerd*
ridēre (risi, risum) lachen	dum ridet Fortuna *zolang het geluk ons toelacht*
ripa oever	is amnis nullis ripis coercitus est *deze stroom wordt door geen oevers binnen de perken gehouden*

rite
volgens (godsdienstig) gebruik, naar behoren

rivus beek	propter aquae rivum *vlakbij een beekje*
robur, -oris hard hout	naves factae e robore *schepen van eikenhout*
kracht	robore corporis stolide ferox *op een stompzinnige manier trots op zijn lichaamskracht*
het sterkste deel	robur militum *keurtroepen*
rogare vragen	legatos ad Caesarem mittunt auxilium rogatum *zij sturen gezanten naar Caesar om hulp te vragen*
	sententiam rogatus dixit . . . *toen hem naar zijn mening gevraagd werd, zei hij . . .*
	rogo, unde venias *ik vraag waar je vandaan komt*
rogatio, -ionis (wets)voorstel aan de volksvergadering	rogationem tulit *hij diende een wetsvoorstel in*
ros, roris dauw	
rota wiel	
ruere (rui, rutum) instorten	non aliter quam si ruat omnis Carthago *net alsof heel Carthago ineenstortte*
zich in iets storten	in exitium ruere *zijn ondergang blindelings tegemoet gaan*
ruina instorting, val, ondergang	ruina Cannensis *de verpletterende nederlaag bij Cannae*

rumpere (rupi, ruptum) breken	ferro nobis rumpenda per hostes est via *wij moeten ons met het zwaard een weg banen tussen de vijanden door* foedera ruperunt *zij hebben de verdragen geschonden*
rupes, -is rots	
rursus opnieuw, terug	
rus, ruris land	rure frui *van het buitenleven genieten* rura paterna *de van zijn vader geërfde landerijen*
sacer heilig, gewijd	insula Delus Apollinis sacra est *het eiland Delos is aan Apollo gewijd*
sacerdos, -otis priester	
sacramentum eed van trouw	Tiberio sacramentum dixerunt copiae *de troepen legden de eed van trouw aan Tiberius af*
saeculum generatie	ea saecula hominum abstulit aetas *de tijd heeft die generaties doen verdwijnen*
tijdperk, eeuw	saeculum spatium annorum centum vocaverunt *zij noemden een periode van honderd jaar een 'saeculum'*
saepe dikwijls	mors ob oculos saepe versata est *vaak stond ons de dood voor ogen*
saevire (saevii) woedend zijn	in obsides innoxios saevierunt *zij koelden hun woede op onschuldige gijzelaars*
razen	mare ventis saevit *de zee gaat tekeer door de winden*

saevus woest, hardvochtig	leone saevior *woester dan een leeuw* saeva necessitas *het wrede noodlot*
sagitta pijl	Stymphalia monstra certa sagitta perculit Hercules *Hercules velde de Stymphalische monsters met zijn welgerichte pijl*
salsus zout	longa sulcant vada salsa carina *met hun lange schip doorklieven zij het zoute water*
saltus, -us bergwoud, bergpas	Pyrenaeos saltus occupari iussit *hij beval de passen over de Pyreneeën te bezetten*
salus, -utis behoud gezondheid	haec nobis saluti fuerunt *dat was onze redding* Cicero Attico suo s.d.p. (salutem dicit plurimam) *Cicero groet zijn vriend Atticus hartelijk (aanhef van een brief)*
sanctus onschendbaar eerbiedwaardig	Germani hospites sanctos habent *de Germanen beschouwen gasten als onschendbaar* veteres et sancti viri *oude, eerbiedwaardige mannen*
sane zeker, inderdaad	res sane difficilis *een zaak die zeker niet gemakkelijk is* consulis oratio haud sane laeta fuit *de woorden van de consul waren volstrekt niet vrolijk*
sanguis, -inis bloed	purae a civili sanguine manus *handen die niet bezoedeld zijn door het bloed van medeburgers*
sapiens, -tis wijs, verstandig	tempori cedere, id est necessitati parere, sapientis est *wijken voor de omstandigheden, d.w.z. gehoorzamen aan het noodlot, kenmerkt een wijs mens*
satiare verzadigen	desiderium suum satiavit *hij heeft zijn begeerte bevredigd*

satis genoeg	satis superque *meer dan genoeg*
nogal, tamelijk	haec ei satis opportune acciderunt *dit kwam hem nogal gelegen*
saxum rots(blok)	templa saxo structa vetusto *tempels met oude stenen gebouwd*
scelestus misdadig	
scelus, -eris misdaad	scelere velandum est scelus *de ene misdaad moet met de andere verhuld worden*
scientia kennis	scientia atque usu nauticarum rerum reliquos antecedunt *zij overtreffen de anderen in kennis en ervaring op het gebied van de zeevaart*
scilicet vanzelfsprekend, zeker	scilicet ita res est *zo is het natuurlijk*
scire weten	haud scio an hoc futurum sit *ik weet niet of dit niet zal gebeuren,* *dit zou wel eens kunnen gebeuren* scire cupio quomodo res se habeat *ik wil weten hoe het er mee staat*
scopulus klip, rotspunt	
scribere (scripsi, scriptum) schrijven	non dubito quin ad Pisonem scripserit *ik twijfel er niet aan of hij heeft Piso geschreven*
secare (secui, sectum) snijden	medios Aethiopas Nilus secat *de Nijl verdeelt het land van de Aethiopiërs in tweeën*
secretus afgezonderd	abductus in secretum *terzijde genomen*
secundus volgende, tweede	secundo flumine *stroomafwaarts*

gunstig	res secundae aut adversae *voorspoed of tegenspoed*
sed maar	non modo . . . sed etiam *niet alleen . . . maar ook*
sedēre zitten	quid sedes, quid moraris? *wat zit je daar, wat treuzel je?* nunc mihi sedet iudicium *nu staat mijn oordeel vast*
sedes, -is (zit)plaats	priores sedes tenet Homerus *Homerus neemt de eerste plaats in* num montes moliri sede sua paramus? *zijn we soms van plan bergen van hun plaats te duwen?*
seditio, -ionis opstand	verebatur ne qua in castris seditio oriretur *hij vreesde dat er muiterij zou uitbreken in het kamp*
seges, -etis gewas	seges prope iam matura erat *het koren was al bijna rijp*
semel eenmaal	hoc semel ille iterumque neglexit *hij heeft deze slordigheid meer dan eens begaan*
semen, -inis zaad	stirps ac semen omnium malorum *de bron en oorsprong van al het kwaad*
semper altijd	animus semper appetit aliquid agere *de geest streeft er altijd naar iets te doen*
senator, -is senator	
senatus, -us (toegang tot de) senaat	senatus populusque Romanus (SPQR) *senaat en volk van Rome* legatis eodem die senatus datus est *de gezanten werd nog diezelfde dag toegang tot de senaat verleend*

senex, -is oud	nemo est tam senex qui se annum non putet posse vivere *niemand is zo oud dat hij niet nog een jaar denkt te kunnen leven*
oude man	manent ingenia senibus, modo permaneat studium *oude mannen blijven bij de tijd, als ze maar bezig blijven*
sensus, -us waarnemingsvermogen	sensus videndi *het gezichtsvermogen*
gevoel	vultus sensus animi indicat *het gezicht weerspiegelt de innerlijke gevoelens*
sententia mening	quot homines tot sententiae *zoveel hoofden zoveel zinnen*
	mea quidem sententia *naar míjn mening*
sentire (sensi, sensum) waarnemen	varios rerum colores sentiunt oculi *de ogen zijn in staat verschillende kleuren waar te nemen*
merken	quid cogitent me scire sentiunt *ze merken dat ik weet wat ze van plan zijn*
oordelen	quod sentio scribere mihi in animo est *ik ben van plan te schrijven wat ik ervan vind*
sepelire (sepelivi, sepultum) begraven	sepultus est iuxta viam Appiam *hij is aan de via Appia begraven*
septem zeven	septem exitus e domo fecerat *hij had zijn huis voorzien van zeven uitgangen*
sepulchrum graf	
sequi (secutus sum) volgen	amicitiae causa Caesarem secuti erant *ze waren uit vriendschap met Caesar meegegaan*
	plerique sententiam Scipionis sequuntur *de meesten sluiten zich aan bij het voorstel van Scipio*
najagen	gratiam eius multi sequebantur *velen probeerden bij hem in de gunst te komen*

serere (sevi, satum) zaaien, planten	nullam sacra vite prius severis arborem *je moet geen boom eerder planten dan de heilige wijnstok*
verwekken	sate sanguine divum *zoon, geboren uit het geslacht der goden*
sermo, -onis gesprek	imprimis nobis sermo de te fuit *we hebben vooral over jou gesproken*
(spreek)taal	sapientes Graeco sermone ea tractaverunt *filosofen hebben dat in het Grieks behandeld*
sertum bloemenkrans	
serus laat	spe omnium serius bellum *een oorlog die later uitbrak dan iedereen had verwacht*
servare behouden, redden	
bewaren	Caecuba centum clavibus servata *Caecubische wijn, bewaard achter honderd sloten*
in het oog houden	Palinurus dum sidera servat, excidit navi *Palinurus is, terwijl hij naar de sterren tuurde, overboord gevallen*
servire slaaf zijn, dienen	nulli cupiditati servire oportet *het is niet goed de slaaf te zijn van enige begeerte*
servitium slavernij, de slaven	servitia ad inflammandam urbem incitavit *hij hitste de slaven op om de stad in brand te steken*
servitus, -utis slavernij, onderworpenheid	nec totam servitutem pati possunt, nec libertatem *zij kunnen geen totale onderworpenheid verdragen en ook geen totale vrijheid*
servus slaaf	saevitiam in servos adhibere *wreed optreden tegen slaven*
seu, sive of, hetzij	sive medicum adhibueris sive non adhibueris, convalesces *of je er een dokter bijhaalt of niet, je zult beter worden*

sex zes	
si voor het geval dat, als	abire nullo modo possim etiam si velim *ik zou op geen enkele manier weg kunnen, ook al zou ik willen*
	si aliter accidisset *als het anders gelopen zou zijn*
of (misschien)	e castris exierunt si quid frumenti reperire possent *zij gingen het kamp uit om te zien of ze wat graan konden vinden*
sic zo	sic se res habet *zo staat de zaak er voor*
siccus droog	
sicut (net) zo als	sicut filium me accepit *hij heeft mij ontvangen als was ik zijn zoon*
sidus, -eris ster, sterrebeeld	nox sideribus illustris *een nacht verlicht door sterren*
signum teken	signum proelii committendi dedit *hij gaf het sein de strijd te beginnen*
veldteken	signa inferre hostibus *de vijanden aanvallen*
beeld	e Pario formatum marmore signum *een beeld vervaardigd uit marmer van Paros*
silentium stilte	silentium eius in superbiam accipiebatur *zijn zwijgen werd als hooghartigheid uitgelegd*
silva bos	timore perterriti in silvas fugerunt *in panische angst zijn ze de bossen ingevlucht*
silvestris van het bos, bosrijk	

similis gelijk	simili ratione atque ipse fecerit se defendere eos imperavit *hij droeg hen op zich net zo te verdedigen als hij zelf had gedaan*
gelijkend	quid illi simile bello fuit? *welke oorlog was daarmee te vergelijken?*
simul tegelijk	simul omnibus portis eruperunt *zij deden een uitval uit alle poorten tegelijk*
zodra	simul procul conspexit armatos, recessit *zodra hij de soldaten in de verte zag, trok hij zich terug*
simulacrum beeld, afbeelding	simulacrum Cereris e sacrario convellendum curavit *hij liet het beeld van Ceres van het voetstuk in haar heiligdom losrukken*
schijnbeeld	simulacrum libertatis *schijnvrijheid*
simulare doen alsof	deditionem ac metum simulabant *zij deden net of ze zich overgaven en bang waren*
sin (voegw.) maar als	
sine zonder	sine dubio *ongetwijfeld*
sinere (sivi, situm) (toe)laten	non feram, non patiar, non sinam *ik zal het niet verdragen, ik zal het niet dulden, ik zal het niet toestaan*
singuli een voor een	crescit in dies singulos hostium numerus *het aantal vijanden neemt met de dag toe*
afzonderlijk	singuli singulos aggressi sumus *we vielen ieder één man aan*
sinister linker	cornu dextro vel sinistro *op de rechter- of de linkervleugel*
ongunstig	sinistros sermones de Tiberio habuisse incusatur *hij wordt ervan beschuldigd ongunstige verhalen over Tiberius te hebben verteld*

sinus, -us welving, boezem (kleed)	mater ossa in sinum legit *zijn moeder verzamelde zijn gebeente in de plooi van haar kleed*
binnenste	in urbis sinu sunt hostes *de vijanden bevinden zich in het hart van de stad*
baai	in eo sinu Carthago sita est *aan die baai ligt Carthago*
sitis, -is dorst	minime sitim aestumque tolerant *zij kunnen erg slecht tegen dorst en hitte*
situs, -us ligging	
situs geplaatst, gelegen	terra in medio mundo sita est *de aarde bevindt zich in het centrum van het heelal*
sive (zie **seu**)	
socius bondgenoot	socii a nobis defecerunt *de bondgenoten zijn ons ontrouw geworden*
deelgenoot	omnium laborum, periculorum meorum socius fuit *hij heeft al mijn inspanningen en gevaren gedeeld*
socordia zorgeloosheid, achteloosheid	socordiae sese atque ignaviae tradiderunt *zij gaven zich over aan laksheid en slapheid*
sodalis, -is kameraad	eum veretur ut deum, amat vero ut sodalem *hij ziet tegen hem op als tegen een god, hij houdt echter van hem als van een vriend*
sol, solis zon	sol oriens atque occidens *zonsopgang en zonsondergang = Oosten en Westen*
solēre (solitus sum) gewoon zijn	ut fieri solet *zoals het gewoonlijk gaat*
	Germanico ne soliti quidem honores contigerunt *Germanicus kreeg zelfs niet de gebruikelijke eerbewijzen*

solidus stevig, vast	crateres auro solidi *mengvaten van massief goud* solida ac perpetua fides *hechte en blijvende trouw*
sollicitudo, -inis ongerustheid	magna sollicitudine me affecisti *je hebt me erg ongerust gemaakt*
solum bodem, grond	lumina defixa in solo tenebant *zij bleven strak naar de grond kijken*
solum slechts, alleen	non solum rei publicae sed etiam tibi ipsi nocebis *je zult niet alleen de staat schaden maar ook jezelf*
solus, -ius alleen	tibi soli ea narrare velim *alleen aan jou zou ik dit willen vertellen* numquam minus solus sum quam cum solus sum *nooit ben ik minder eenzaam dan wanneer ik alleen ben*
solvere (solvi, solutum) losmaken	primis tenebris solvit navem *bij het invallen van de duisternis voer hij uit* somno vinoque solutus *versuft door slaap en wijn*
betalen	aes alienum solvere oportet *men behoort zijn schulden te betalen*
somnus slaap	dormientes spectatores e somno excitaverunt *zij schudden de dommelende toeschouwers wakker*
sonare (sonui, sonitum) geluid geven, klinken	
sonitus, -us klank, geluid	Iuppiter ingentem caelo sonitum dedit *Iuppiter liet uit de hemel een luide donder weerklinken*
sonus klank, geluid	
sordidus smerig, verachtelijk	loco non humili solum sed etiam sordido ortus *afkomstig uit een niet alleen eenvoudig, maar zelfs ordinair milieu*

soror, -is zuster	
sors, -tis lot	ei provincia Sicilia sorte evenerat *hij had door loting de provincie Sicilië toegewezen gekregen*
	nescia mens hominum fati sortisque futurae *de menselijke geest kent het lot niet noch wat hem in de toekomst te wachten staat*
orakel	responsa sortium *orakeluitspraken*
spargere (sparsi, sparsum) (be)strooien	credo deos immortales sparsisse animos in corpora humana *ik geloof dat de onsterfelijke goden zielen in menselijke lichamen hebben ondergebracht*
	spargite humum foliis *bestrooit de grond met bladeren*
	sparsam tempestate classem vidit *hij zag dat de vloot door de storm uiteengeslagen was*
spatium ruimte	solis lux per totum caeli spatium sese diffundit *het licht van de zon verspreidt zich door het hele hemelruim*
afstand	reliquae legiones magnum spatium aberant *de overige legioenen waren op grote afstand*
tijdsduur	quantum fuit diei spatium *zoveel als er nog van de dag over was*
species aanblik	doloris speciem ferre non possunt *zij kunnen het lijden niet aanzien*
schijn	fraudi imponere aliquam speciem iuris *bedrog een zekere schijn van gerechtigheid geven*
spectare (be)kijken	spectatum veniunt, veniunt spectentur ut ipsae *de meisjes komen om te kijken, maar ook om zich te laten bekijken*
het oog hebben op	nihil spectat nisi fugam *hij is maar op één ding uit: de vlucht*
	quo spectat haec oratio? *waar wil dit betoog heen?*

sperare hopen	desine fata deum flecti sperare precando *houd op te hopen dat de beschikkingen der goden veranderd worden door te bidden*
spernere (sprevi, spretum) verachten	non respondit, nos sprevit et pro nihilo putavit *hij gaf geen antwoord, negeerde ons en deed alsof wij lucht waren*
spes hoop	inter spem metumque iactari *tussen hoop en vrees heen en weer geslingerd worden*
spirare blazen, ademen	
spiritus, -us adem	lacrimae spiritum ac vocem intercluserunt *de tranen benamen hem adem en stem*
geest	spiritum Phoebus mihi dedit *Phoebus heeft mij geïnspireerd*
hoogmoed	tantos spiritus sibi sumpserat ut ferendus non videretur *hij had zoveel verbeelding gekregen dat hij voor anderen onuitstaanbaar werd*
sponte uit eigen beweging	id mihi suades quod sponte iam feci *je raad me datgene aan wat ik uit mezelf al heb gedaan*
spumare schuimen	
stabulum stal	
stare (steti, statum) staan	praeter spem stare muros viderunt *ze zagen dat de muren boven verwachting nog overeind stonden*
	stare res publica nisi uno regente non potest *de staat kan niet stand houden tenzij één man de leiding heeft*
blijven bij	condicionibus non stabant *zij hielden zich niet aan de voorwaarden*

statim meteen, direkt	statim curia, deinde Italia exactus est *hij werd op staande voet uit de senaat gezet en later uit Italië verbannen*
statio, -ionis wachtpost	pro portis castrorum in statione erant *zij stonden voor de poorten van het kamp op wacht*
statuere (statui, statutum) plaatsen	super tumulum noluit quidquam statui nisi columellam *hij wilde alleen een zuiltje op zijn graf laten aanbrengen*
vaststellen	Anaximenes aëra deum statuit *Anaximenes poneerde dat de lucht een god was*
besluiten	statuitur ne sit provincia Creta *er wordt besloten dat Creta geen provincie meer zal zijn*
stella ster	
sternere (stravi, stratum) uitspreiden, ter aarde werpen	per stratos caede hostes *tussen de gevelde vijanden door*
effenen	placidi straverunt aequora venti *de zee was spiegelglad doordat de wind was gaan liggen*
stipendium belasting	stipendium victores victis imponere solent *overwinnaars leggen overwonnenen gewoonlijk een schatting op*
loon, soldij	pecunia data in stipendium *geld dat gegeven was om er soldij van te betalen*
diensttijd	equestria stipendia meruit *hij diende bij de ruiterij*
stirps, stirpis stam	
oorsprong	stirps ac semen omnium malorum *de oorsprong en de bron van alle kwaad*
	stirpe divina satus *van goddelijke afkomst*
strenuus flink	vir fortis ac strenuus *een dapper en energiek man*

strepitus, -us lawaai	consonat omne nemus strepitu *het hele woud weerklinkt van het lawaai*
stridēre een scherp geluid maken	serpens stridens *een sissende slang*
struere (struxi, structum) bouwen	templa saxo structa vetusto *tempels met oude stenen gebouwd*
opstellen	copias ante frontem castrorum struxit *hij stelde zijn troepen aan de voorzijde van het kamp op*
in elkaar zetten	crimina struxit *hij construeerde aanklachten*
studēre (studui) aandacht wijden aan	Germani agriculturae non student *de Germanen doen niet aan landbouw*
steunen	Catilinae Caelius studuit *Caelius stond aan de kant van Catilina*
studium inzet, ijver	non quicquam aliud est philosophia quam studium sapientiae *filosofie is niets anders dan het streven naar wijsheid*
toewijding, sympathie	Pompeius significat studium erga me non mediocre *Pompeius geeft blijk van bijzonder grote sympathie voor mij*
stultus dom	stultum est stulto aures praebere *het is dom naar een stommeling te luisteren*
stuprum ontucht	filiae eius stupro violatae erant *zijn dochters waren verkracht*
suadēre (suasi, suasum) aanraden	senatui suasit ne pax cum Poenis fieret *hij adviseerde de senaat geen vrede te sluiten met de Carthagers*
sub + abl onder	sub ipsis Numantiae moenibus *vlak onder de muren van Numantia*
tijdens	sub eodem tempore *nog in diezelfde tijd*
+ acc onder	sub iugum missi victi sunt *de verslagenen werden onder het juk doorgedreven (tot slaaf gemaakt)*

kort vóór of na	sub noctem *tegen de nacht* sub adventum praetoris *onmiddellijk na de aankomst van de praetor*
subicere (-icio, -ieci, -iectum)	
brengen onder	ignem tectis et moenibus subiecerunt *zij staken de huizen en de stadsmuren in brand*
in de plaats stellen van	copias integras vulneratis defessisque subiciebat *hij verving de gewonde en vermoeide troepen door verse*
onderwerpen	tu, Romane, memento parcere subiectis et debellare superbos *denk eraan, Romeinen, de onderworpenen te sparen en de hooghartigen uit te schakelen*
subigere (-egi, -actum) onderwerpen	Gallia devicta et subacta erat *Gallië was definitief verslagen en onderworpen*
dwingen	ut ederet socios subigi non potuit *hij kon er niet toe gedwongen worden zijn medeplichtigen te noemen*
subire (-ii, -tum) naderen	hostes muro subibant *de vijanden naderden de muur*
in gedachten komen	subeunt illi fratresque parensque *zijn broers en vader komen in zijn gedachten op*
subito plotseling	difficile est longum subito deponere amorem *het is moeilijk een langdurige liefde ineens op te geven*
subitus plotseling, onverwacht	ut sunt Gallorum subita et repentina consilia *ondoordacht en overijld als de besluiten van Galliërs nu eenmaal zijn*
sublimis hoog	prospexi Italiam summa sublimis ab unda *hoog, op de top van een golf, zag ik Italië in de verte liggen*
verheven	sublime genus dicendi *verheven stijl*
subsidium hulp	his difficultatibus duae res subsidio erant *twee dingen hielpen om deze moeilijkheden op te lossen*

versterking, reserve	subsidia submitti non poterant *de reserves konden niet ingezet worden*
subvenire (-veni, -ventum) te hulp komen	subvenisti homini iam perdito *jij kwam de man te hulp, toen hij al niet meer te redden was*
succedere (-cessi, -cessum) gaan onder, naderen	tecto imbris vitandi causa successit *hij ging het huis in om de bui te ontlopen*
opvolgen	post eius mortem frater regno successit *na zijn dood volgde zijn broer hem als koning op*
sui, sibi, se zichzelf	nemo non benignus est sui iudex *iedereen heeft een mild oordeel over zichzelf*
sumere (sumpsi, sumptum) nemen	distat sumasne pudenter an rapias *of je iets in alle bescheidenheid aanneemt of weggrist, maakt wél verschil*
	diem ad deliberandum sumpsit *hij nam een dag om zich te beraden*
summa hoofdzaak	eius rei satis erit summam dicere *het zal voldoende zijn daarvan alleen het allerbelangrijkste te zeggen*
totaal	summam octoginta milium excessit *het ging een totaal van 80.000 teboven*
super (adv) (er)boven	purpureas super vestes coniciunt *er bovenop leggen zij purperen kleden*
super (prep) boven (op)	super tumulum noluit quidquam statui nisi columellam *hij wilde alleen een zuiltje op zijn graf laten aanbrengen*
behalve	exercitum super morbum etiam fames affecit *het leger werd behalve door ziekte ook nog door honger geteisterd*
superare overtreffen, overwinnen	numero hostis, virtute Romanus superabat *in aantal waren de vijanden de meerdere, in moed de Romeinen*
over blijven	pars quae sola mei superabit corporis, ossa *het enige dat van mijn lichaam zal overblijven, mijn gebeente*

superbus hoogmoedig, tiranniek	superba dominatio tandem oppressa est *er is eindelijk een einde gemaakt aan de hooghartige onderdrukking*
superesse (-fui) over blijven	non multum ad occasum solis temporis supererat *er was tot zonsondergang niet veel tijd over*
superus, superior, supremus zich bevindend boven	omnes di deaeque superi *alle hemelgoden en -godinnen*
comp.: hoger, vroeger, beter	anno superiore *in het vorige jaar*
superl.: laatst	Iulia supremum diem obiit *Iulia stierf*
supplex, -icis smekend, nederig	genua amplectens effatur talia supplex *zijn knieën omvattend spreekt hij smekend de volgende woorden*
supplicium smeekbede	suppliciis deos fatigaverunt *zij lieten met hun smeekbeden de goden geen rust*
(dood)straf	aliquem supplicio afficere *iemand ter dood brengen*
supra (er)boven	toto vertice supra est *hij steekt er met kop en schouders boven uit*
surgere (surrexi, surrectum) zich oprichten	multo ante lucem surrexit *lang voor de dag aanbrak, stond hij op*
suscipere (-cipio, -cepi, -ceptum) op zich nemen	susceptum perfice munus *volbreng de taak die je op je genomen hebt*
ondernemen	talia facinora impune suscepisse parum habuerunt *ze vonden het nog niet genoeg dergelijke misdaden ongestraft te hebben gepleegd*
suspicio, -ionis verdenking, wantrouwen	in suspicionem incidit regni appetendi *hij kwam onder de verdenking te staan een greep naar de macht te willen doen*

sustinēre (-tinui, -tentum) omhoog houden	civitatis dignitatem atque decus sustinere *de waardigheid en de eer van de staat hoog houden*
uithouden, verdragen	senatus eos querentes non sustinuit *de senaat ging door de knieën voor hun klachten*
suus zijn, haar, hun eigen	suum cuique redde *geef ieder het zijne*
tabula schrijfplankje, register	leges duodecim tabularum *de Wetten der twaalf Tafelen*
tacitus zwijgend	contumeliam tacitus tulit *hij verdroeg de belediging zonder iets te zeggen*
verzwegen, onbesproken	aliquid tacitum relinquere *iets verzwijgen*
talis dergelijke, zulke	qui talia audet, summa laude dignus est *wie zoiets durft, verdient de hoogste lof*
tam zo (zeer)	nemo est tam senex qui se annum non putet posse vivere *niemand is zo oud dat hij niet nog een jaar denkt te kunnen leven* non tam praeclarum est scire Latine quam turpe nescire *het is niet zo geweldig Latijn te kennen, maar eerder schandelijk het nièt te kennen*
tamen toch, echter	si iure posses eum accusare, tamen id pie facere non posses *al zou je hem formeel kunnen beschuldigen, toch zou het niet loyaal zijn als je het deed*
tametsi hoewel	quae tametsi Caesar intellegebat, tamen quam mitissime potest legatos appellat *hoewel Caesar dit begreep, sprak hij de gezanten toch zo minzaam mogelijk toe*
tamquam zoals	hi vivunt, qui e corporum vinculis tamquam e carcere evolaverunt *zíj leven die uit de boeien van hun lichaam als uit een kerker weggevlogen zijn*

alsof, als het ware	ceteri, tamquam ita necesse sit, sequuntur *de overigen volgen, alsof dat onvermijdelijk is*
tangere (tetigi, tactum) aanraken	minae Clodii modice me tangunt *de dreigementen van Clodius raken mij nauwelijks*
tantum zoveel	tantum temporis *zoveel tijd*
slechts	notus est mihi nomine tantum *ik ken hem alleen van naam*
tantummodo alleen maar, slechts	tantummodo velis *je hoeft alleen maar te willen*
tantus zo groot, zo veel	tantae molis erat Romanam condere gentem *zo een grote inspanning kostte het Rome te grondvesten*
tardus langzaam	nemo erat adeo tardus aut fugiens laboris *niemand was zo traag of gemakzuchtig*
taurus stier	ille taurus qui vexit Europam *die stier die Europa wegvoerde*
tectum dak	di immortales suo numine et auxilio urbis tecta defendunt *de onsterfelijke goden beschermen met hun kracht en hun steun de huizen van de stad*
tegere (texi, tectum) bedekken, verbergen	manifestam defectionem virium tegebat *hij trachtte het kennelijk verval van zijn krachten te verbergen*
beschermen	aliquem tegere ac tueri *iemand beschermen en behoeden*
tellus, -uris aarde	tellus, quae est media, non movetur *de aarde, die zich in het centrum bevindt, beweegt niet*
telum werptuig, speer	tela proprie dicuntur ea quae missilia sunt *men spreekt van ‚tela' in de strikte zin bij die (wapens) die geworpen worden*

temere zo maar, doelloos	forte, temere, casu pleraque fiunt *de meeste dingen gebeuren toevallig, zo maar, zonder aanleiding*
temeritas, -atis roekeloosheid	numquam temeritas cum sapientia miscetur *onberaden gedrag en wijsheid gaan nooit samen*
temperare in de juiste verhouding brengen, regelen	venenum temperare *gif mengen*
	civitates temperare legibus *gemeenschappen besturen met wetten*
maat houden	temperare ab iniuria *zich onthouden van onrecht*
	linguae temperare *zich matigen in zijn taalgebruik*
tempestas, -atis tijd	fuerunt ea tempestate, qui haec crederent *er waren er in die tijd die dit geloofden*
weer, storm	tempestates gubernator providet *een stuurman ziet stormen van te voren aankomen*
templum gewijd domein, tempel	templum deo statuit *hij liet een tempel voor de godheid bouwen*
tempora, -um slapen	omnibus his nivea cinguntur tempora vitta *van al dezen zijn de slapen omgeven met een sneeuwwitte wollen band*
temptare onderzoeken, proberen	quamvis sint sub aqua, sub aqua maledicere temptant *hoewel ze zich onder water bevinden, proberen ze toch nog kwaad te spreken*
aanvallen	gravis autumnus omnem exercitum valetudine temptaverat *slecht herfstweer had het hele leger door ziekte aangetast*
tempus, -oris tijd	alieno tempore *op een ongunstig tijdstip*
	tempori cedere, id est necessitati parere, sapientis est *wijken voor de omstandigheden, d.w.z. gehoorzamen aan het noodlot, kenmerkt een wijs mens*

tendere (tetendi, tentum) spannen, uitstrekken	manus ad caelum tendens deos testes invocabat *hij hief zijn handen ten hemel en riep de goden als getuigen aan*
streven	unde venis et quo tendis? *waar kom je vandaan en waar wil je heen?*
tener fijn, teer	
tenēre (tenui, tentum) vasthouden	vento intermisso cursum tenere non potuit *door het wegvallen van de wind kon hij geen koers houden*
tenuis dun, fijn	animae defunctorum tenues *de ijle schimmen van de doden*
nietig, armzalig	magnae quondam urbis tenue vestigium *de onbeduidende resten van een eens grote stad*
ter driemaal	
terere (trivi, tritum) wrijven, verslijten	omnem aetatem in his discendis rebus trivit *hij heeft al zijn tijd verspild met het leren van deze dingen*
tergum rug	omnes hostes terga verterunt *alle vijanden sloegen op de vlucht*
terra land	terra marique *te land en ter zee*
aarde	terra in medio mundo sita est *de aarde bevindt zich in het centrum van het heelal*
grond	saxa de terra sustulerunt *zij raapten stenen van de grond op*
terrēre (terrui, territum) bang maken	totam urbem caede incendiisque terrebat *door moord en brandstichting zaaide hij paniek in de hele stad*
terror, -is angst	maximum terrorem hostibus inferunt *zij jagen de vijanden doodsangst aan*

tertius derde	
testari getuige zijn, verklaren, als getuige aanroepen	id Cicero pluribus epistulis testatur *Cicero getuigt daarvan in verscheidene brieven*
testis, -is getuige	manus ad caelum tendens deos testes invocabat *hij hief zijn handen ten hemel en riep de goden als getuigen aan*
thalamus slaapkamer, huwelijk	foedus thalami *echtverbintenis*
tibia fluit	
tigris, -is tijger	
timēre (timui) bang zijn	timebant ne circumvenirentur *zij waren bang dat ze omsingeld werden* rebus suis timebant *zij waren bezorgd voor hun bezit*
timidus angstig, schuchter	
timor, -is angst	timore perterriti in silvas fugerunt *in panische angst zijn ze de bossen ingevlucht*
tingere (tinxi, tinctum) bevochtigen	in alto Phoebus aequore tingit equos *Phoebus laat zijn paarden ondergaan in de diepe zee*
tolerare verdragen	minime sitim aestumque tolerant *zij kunnen erg slecht tegen dorst en hitte* corpus laboris tolerans *een lichaam dat bestand is tegen zware inspanning*
tollere (sustuli, sublatum) opheffen	eo aspectu exterrita clamorem sustulit *ontsteld door die aanblik begon zij te schreeuwen*

wegnemen	mensam tolli iubet *hij laat de tafel weghalen*
beëindigen	memoriam alicuius rei tollere *de herinnering aan iets vernietigen*
tormentum pijnbank, foltering	verberibus ac tormentis quaestionem habere *met geseling en foltering een onderzoek instellen*
geschut	tormentis hostes propulerunt *zij verdreven de vijanden met hun geschut*
torquēre (torsi, tortum) draaien	terra circum axem se convertit et torquet *de aarde draait en wentelt zich om zijn as*
slingeren	hastam torquere *een lans slingeren*
martelen, kwellen	
torrēre (torrui, tostum) roosteren	
tot zoveel	quot homines, tot sententiae *zoveel hoofden, zoveel zinnen*
totus, -ius geheel	imminent duo reges toti Asiae *twee koningen vormen een bedreiging voor heel Klein-Azië*
trabs, trabis balk, boom	
tractare behandelen	sapientes Graeco sermone ea tractaverunt *filosofen hebben dat in het Grieks behandeld*
tradere (-didi, -ditum) overdragen, overgeven	ei testamentum legendum tradidit *hij liet hem zijn testament lezen*
	traditur memoriae *de overlevering luidt*
trahere (traxi, tractum) trekken	ducunt volentem fata, nolentem trahunt *de lotsbeschikkingen leiden de gewillige, de onwillige sleuren ze mee*

rekken	rem de industria trahebant *ze traineerden de zaak opzettelijk*
transferre (-tuli, -latum) overbrengen	sed, si placet, sermonem alio transferamus *maar laten we, als u het goed vindt, het gesprek op een ander onderwerp brengen*
tremere (tremui) trillen	totus tremo horreoque *ik sidder en huiver over al mijn leden*
trepidare angstig, gejaagd zijn	totis trepidatur castris *het hele kamp verkeert in rep en roer*
tres drie	tria milia hominum *drieduizend mensen*
tribuere (tribui, tributum) verlenen, toekennen	tribuere suum cuique *ieder het zijne geven* id valetudini tribuit *hij deed dit ter wille van zijn gezondheid*
tribunus leider (van een tribus)	tribuni plebis nunc fraudem, nunc neglegentiam consulum accusabant *de volkstribunen legden de consuls nu eens bedrog, dan weer nalatigheid ten laste*
officier	tribunus militum, - militaris *krijgstribuun*
tributum belasting	
triduum een drietal dagen	tridui viam processerat *hij was drie dagmarsen opgerukt*
triginta dertig	in legione sunt centuriae sexaginta, manipuli triginta, cohortes decem *een legioen bestaat uit zestig centuriae, dertig manipels en tien cohorten*
tristis onvriendelijk	tristis vultus *een norse gelaatsuitdrukking*

droevig	tristia dona cineri Hectoris libant *zij offeren droevige geschenken aan de as van Hector*
triumphus zegetocht	senatus triumphum Africano decrevit *de senaat besloot Africanus een triomftocht toe te kennen*
tu jij, u	
tuēri beschouwen, kijken	nil aliud nisi aquam caelumque tuentur *zij zien niets anders dan water en lucht*
beschermen	aliquem tegere ac tueri *iemand beschermen en behoeden*
tum, tunc toen, op dat ogenblik	tum demum civitas libera erit *dan pas zal de staat vrij zijn*
	tum mittendi legati fuissent, cum Perseus urbes obsideret *toen had men gezanten moeten sturen, toen Perseus de steden belegerde*
vervolgens, verder	
cum . . . tum zowel . . . als	consilia cum patriae tum sibi inimica cepit *hij nam besluiten die ongunstig waren én voor het vaderland én voor hemzelf*
tumultus, -us rumoer	magno cum tumultu castris egressi sunt *met veel rumoer gingen zij het kamp uit*
oproer, rebellie	tumultum esse decrevit senatus *de senaat stelde vast dat er een oorlogstoestand was*
turba verwarring, verwarde massa	urgeris turba circum te stante *je wordt door de massa om je heen in het nauw gedreven*
turbo, -inis draaiing, wervelwind	in maximis turbinibus rei publicae navem gubernavi *in de zwaarste stormen heb ik aan het roer gestaan van het schip van staat*
turma ruiterafdeling	inter equitum turmas *tussen de ruiterafdelingen*

turpis lelijk	aspectus deformis atque turpis *een wanstaltige, lelijke aanblik*
schandelijk	illi turpis vita integra fama potior fuit *een schandelijk leven was hem liever dan een ongeschonden reputatie*
turris, -is toren	pauperum tabernae regumque turres *de stulpjes van de armen en de paleizen van de rijken*
tus, turis wierook	ducere tura naribus *de geur van wierook opsnuiven*
tutus veilig	tutus ab insidiis inimici *veilig voor de aanslagen van zijn vijand*
tuus jouw, uw	tua res agitur paries cum proximus ardet *als de muur van je buurman in brand staat, gaat het jou ook aan*
tyrannus tiran	tyrannorum ingeniis mors est remedium *tegen de intriges van tirannen is de dood de oplossing*
uber, -is borst, uier, vruchtbaarheid	terra antiqua potens armis atque ubere glaebae *een oud land, machtig door zijn mankracht en vruchtbare grond*
ubi waar	ubi non sum, ibi est animus *waar ik niet ben, daar zijn mijn gedachten*
	ubi gentium? *waar ter wereld?*
zodra, wanneer	ubi de eius adventu certiores facti sunt *zodra ze van zijn komst op de hoogte gesteld zijn*
udus nat	
ullus, -ius enig, iemand	sine ulla dubitatione *zonder enige aarzeling*
ulmus olm	

ulterior, -is aan de andere kant gelegen, verder weg liggend	Gallia ulterior *Gallië aan de overzijde van de Alpen*
ultra verder, langer	nec ultra moratus *zonder verder te aarzelen*
ultro bovendien, sterker nog	non debui tibi pecuniam, ultro a me mutuatus es *ik was jou geen geld schuldig, integendeel, jij hebt van mij geleend*
uit eigen beweging, ongevraagd	ultro aliquid offerre *iets ongevraagd aanbieden*
umbra schaduw	colles afferunt umbram vallibus *de heuvels werpen schaduw over de dalen*
schim van de dode	ne reamur umbras inter vivos volitare *laten wij niet denken dat er schimmen temidden van de levenden rondfladderen*
umerus schouder	
umidus vochtig	nox umida caelo praecipitat *de vochtige nacht vlucht weg van de hemel*
umquam ooit	si quid numquam oritur, ne occidit quidem umquam *als iets nooit ontstaat, vergaat het ook nooit*
una tesamen	
tegelijkertijd	pugnatur una omnibus partibus *er wordt op alle fronten tegelijk gestreden*
unda golf, water	prospexi Italiam summa sublimis ab unda *hoog, op de top van een golf, zag ik Italië in de verte liggen*
unde waarvandaan	unde venis et quo tendis? *waar kom je vandaan en waar wil je heen?*
undique overal vandaan	caelum undique et undique pontus *om hem heen was niets dan hemel en zee*

unicus enig	unicus filius *zijn enige zoon*
uniek	vir unicus in omni fortuna *een man zonder weerga in alle omstandigheden*
universus geheel, alle tesamen	crudelitate unius oppressi erant universi *allen gingen zij gebukt onder de wreedheid van één man*
urbanus van de stad	rustica et urbana vita *het leven op het platteland en in de stad*
verfijnd, beschaafd	homo non solum sapiens, verum etiam, ut nunc loquimur, urbanus *niet alleen een wijs mens, maar ook, zoals wij nu zeggen, een man van de wereld*
urbs, urbis stad	urbem Romam a principio reges habuerunt *in het begin is Rome door koningen geregeerd*
urere (ussi, ustum) verbranden	urendo populandoque gesserunt bella *plunderend en brandschattend voerden zij oorlog*
verteren, kwellen	uritur infelix Dido *de ongelukkige Dido wordt verteerd door liefde*
urg(u)ēre (ursi) in het nauw drijven	urgeris turba circum te stante *je wordt door de massa om je heen in het nauw gedreven*
met kracht betogen	urgebat hominum esse istam culpam, non deorum *hij bleef erop hameren dat dat de schuld was van mensen, niet van goden*
usque helemaal	ab imis unguibus usque ad verticem summum *van de nagels aan zijn tenen tot het topje van zijn kruin*
	usque a pueritia *sinds de kinderjaren*
usus, -us gebruik	ferreus assiduo consumitur anulus usu *een ijzeren ring slijt door onophoudelijk gebruik*
praktijk	scientia atque usu nauticarum rerum reliquos antecedunt *zij overtreffen de anderen in kennis en ervaring op het gebied van de zeevaart*

nut	magno usui rei publicae fuit *het was van groot nut voor de staat*
ut zoals	sed, ut plerumque fit, maior pars meliorem vicit *maar, zoals meestal gebeurt, de grootste groep won het van de beste*
zodra	ut primum loqui posse coepi, inquam . . . *zodra ik weer kon spreken, zei ik . . .*
opdat, om te	Romani ab aratro adduxerunt Cincinnatum, ut dictator esset *de Romeinen haalden Cincinnatus van achter de ploeg weg, opdat hij dictator zou worden*
zodat	tanta tempestas coorta est, ut nulla navis cursum tenere posset *er stak zo'n harde storm op dat geen enkel schip koers kon houden*
uterque, utriusque beide(n)	densis ictibus heros utraque manu pulsat Dareta *met een regen van slagen beukt de held met beide handen op Dares los*
uti (usus sum) gebruiken	oratione utar aliena *ik zal gebruik maken van de woorden van iemand anders*
hebben	severitas qua tu in iis rebus usus es *de strengheid die jij in die kwesties aan de dag hebt gelegd*
	valetudine bona uti *een goede gezondheid hebben*
utilis nuttig, geschikt	miscere utile dulci *het nuttige met het aangename verenigen*
utinam (inleiding van wenszin)	utinam lex esset eadem, quae uxori est, viro! *(och) gold voor de man maar dezelfde wet als voor zijn vrouw!*
utique hoe dan ook, tenminste	consulum utique alter ex plebe creatur *tenminste één van de consuls wordt uit de plebs gekozen*

utrum (inleiding van een tweeledige vraag)	utrum defenditis an impugnatis plebem? *verdedigt u het volk of bestrijdt u het?* di utrum sint necne quaeritur *de vraag luidt of er goden bestaan of niet*
uva druif	
uxor, -is echtgenote	uxorem ducere *een vrouw trouwen*
vacuus onbezet, leeg	moenia defensoribus erant vacua *de muur was zonder verdedigers* animus ab odio vacuus est *zijn geest is vrij van haatgevoelens*
vadum ondiepte water	Rhodanus nonnullis locis vado transitur *de Rhone is op sommige plaatsen doorwaadbaar* longa sulcant vada salsa carina *met hun lange schip doorklieven zij het zoute water*
vagus zwervend onbestendig	vagus et exsul errabat *hij doolde rond als een zwerver of een balling* vaga volubilisque fortuna est *het lot is onbestendig en grillig*
valēre (valui) gezond, krachtig zijn in staat zijn waard zijn	didici ex tuis litteris te valere *ik heb uit je brief vernomen dat je het goed maakt* non valuerunt manus educere telum *zijn handen misten de kracht om de pijl eruit te trekken* plus apud me antiquorum auctoritas valet *het gezag der ouden weegt bij mij zwaarder*
valetudo, -inis gezondheid ziekte	optima valetudine uti *een uitstekende gezondheid hebben* gravis autumnus omnem exercitum valetudine temptaverat *slecht herfstweer had het hele leger door ziekte aangetast*

validus krachtig	valida urbs et potens *een sterke en machtige stad*
vallis, -is dal	colles afferunt umbram vallibus *de heuvels werpen schaduw over de dalen*
vallum wal	oppidum vallo fossaque circumdederunt *zij omgaven de vesting met een wal en een gracht*
vanus leeg	vanior erat iam hostium acies *er vielen al gaten in de vijandelijke linie*
onbetekenend, bedrieglijk	vana quaedam et inania pollicebantur *zij deden loze beloften, die op niets berustten*
varius afwisselend	ita varie laetitia, maeror, luctus atque gaudia agitabantur *zo heerste er afwisselend blijdschap, droefheid, rouw en vreugde*
vastare verwoesten	omnia igni ferroque vastabant *zij verwoestten alles te vuur en te zwaard*
vastus woest, verlaten	apparent rari nantes in gurgite vasto *hier en daar ziet men mensen zwemmen in de kolkende, uitgestrekte zee*
wijd, ontzaglijk	vastum maris aequor *de uitgestrekte oppervlakte van de zee*
vates, -is waarzegger	Cicero quae nunc usu veniunt cecinit ut vates *Cicero heeft als een ziener voorspeld wat zich nu in feite voordoet*
dichter	sola tuum vates Lesbia vincit opus *alleen de dichteres van Lesbos stelt jouw werk in de schaduw*
-ve of	duabus tribusve horis *in een uur of twee, drie*
vehemens, -tis onstuimig, heftig	vehemens feroxque naturā *onstuimig en wild van aard*

vehere (vexi, vectum) vervoeren	ille taurus qui vexit Europam *die stier die Europa wegvoerde*
(pass) varen, rijden	(in) equo vehitur *hij rijdt op een paard*
vel of	cornu dextro vel sinistro *op de rechter- of de linkervleugel*
(bij superlativus ter versterking)	eius auctoritas eo tempore vel maxima erat *zijn gezag was in die tijd het allergrootst*
velare bedekken	velatus toga *gehuld in een toga* scelere velandum est scelus *de ene misdaad moet met een andere verhuld worden*
velle (volo, volui) willen	idem velle atque idem nolle, ea demum est firma amicitia *hetzelfde willen en hetzelfde niet willen, dat is pas een hechte vriendschap* ducunt volentem fata, nolentem trahunt *de lotsbeschikkingen leiden de gewillige, de onwillige sleuren ze mee*
velox, -ocis snel	nihil est animo velocius *niets is sneller dan de geest*
velum zeil	dum flavit velis aura secunda meis *zolang het mij voor de wind ging*
velut zoals	
alsof, als het ware	velut si coram adesset *alsof hij persoonlijk aanwezig was*
vena ader	
venenum vergif	vim veneni in servo experti sunt *zij hebben de werking van het gif op een slaaf getest*
venire (veni, ventum) komen	mihi auxilio venit *hij kwam mij te hulp*

	mihi venit in mentem *het kwam in mij op*
venter, -ris buik	viginti ventres pasco et canem *twintig magen voed ik plus een hond*
ventus wind	mare ventis saevit *de zee gaat tekeer door de winden*
venus, -eris (godin van de) liefde	alma Venus *de weldadige Venus*
schoonheid, charme	fabula nullius veneris *een toneelstuk zonder enige aantrekkelijkheid*
ver, veris lente	vere redeunt arboribus comae *in de lente krijgen de bomen weer bladeren*
verbum woord	haec plurimis a me verbis dicta sunt *ik heb deze zaken uitvoerig besproken*
verēri (veritus sum) vrezen	vereor ne turpe sit timere *ik vrees dat het schandelijk is bang te zijn*
	eum verebantur liberi *zijn kinderen hadden ontzag voor hem*
vero werkelijk, inderdaad	Marius ubi, quae Ligus egerat, cognovit, tum vero milites cohortatus est *toen Marius vernam wat de Liguriër gepresteerd had, heeft hij zijn soldaten pas goed aangespoord*
echter	eum veretur ut deum, amat vero ut sodalem *hij ziet tegen hem op als tegen een god, hij houdt echter van hem als van een vriend*
versare wentelen	Sisyphus versat saxum *Sisyphus wentelt het rotsblok voort*
behandelen, bezig zijn	sic fortuna utrumque versavit *zo speelde het lot zijn spel met beiden*
versari zich bevinden	mors ob oculos saepe versata est *vaak stond ons de dood voor ogen*

zich bezig houden met	versabor in re difficili *ik zal me bezig houden met een moeilijke zaak*
versus, -us (vers)regel	versibus insignem te pudet esse meis *je geneert je ervoor dat iedereen je kent door mijn verzen*
vertere (verti, versum) wenden	omnes hostes terga verterunt *alle vijanden sloegen op de vlucht*
	ea quae gloriae esse debent mihi in crimen vertis *wat mij tot eer moest strekken, reken je mij als een misdaad aan*
(pass.) zich bevinden	omnia in unius potestate vertentur *alles zal in de macht van één man zijn*
vertex, -icis draaikolk	navem rapidus vorat aequore vertex *een snelle draaikolk verzwelgt het schip*
kruin, top	ab imis unguibus usque ad verticem summum *van de nagels van zijn tenen tot het topje van zijn kruin*
verum (voegw) maar	non modo agendo verum etiam cogitando *niet alleen door te handelen, maar ook door na te denken*
verus waar, werkelijk	notionem veri et falsi nullam habet *hij heeft geen enkel besef van waar en onwaar*
juist, behoorlijk	verum est agrum habere eos, quorum sanguine ac sudore partus sit *het is billijk dat zij het land bezitten door wier bloed en zweet het verworven is*
vester uw, jullie	vestrum est dare, vincere nostrum *aan jullie is het te geven, aan ons te overwinnen*
vestigium (voet)spoor	magnae quondam urbis tenue vestigium *de onbeduidende resten van een eens grote stad*
vestis, -is kleed, kledingstuk	arte laboratae vestes *kunstig bewerkte gewaden*

vetare (vetui, vetitum) verbieden	ridentem dicere verum quid vetat? *wat is er tegen om lachend de waarheid te zeggen?*
vetus, -eris oud	veteres ac moris antiqui memores *de ouderen die nog weten hoe het vroeger ging*
vexare teisteren, kwellen	conscientia mentem vexabat *schuldgevoel kwelde zijn geest*
via weg, straat	viae latitudo ex lege octo pedes habet *een weg moet volgens de wet acht voet breed zijn*
reis	tridui viam processerat *hij was drie dagmarsen opgerukt*
methode	ratione et via *volgens een weldoordachte methode*
vicinus naburig	sedes vicina astris *een plaats nabij de sterren*
vicis (gen.; nom. komt niet voor) afwisseling, beurt	habet vices condicio mortalium *het menselijk bestaan heeft zijn ups en downs*
positie, rol	vestram meamque vicem explete *vervult uw en mijn taak*
victima offerdier, slachtoffer	
victor, -is overwinnaar, overwinnend	exercitus victor *een zegevierend leger*
victoria overwinning	iam animo victoriam praecipiebant *zij beschouwden zich al bij voorbaat als overwinnaars*
victus, -us levensonderhoud	maior pars victus eorum in lacte et carne consistit *hun voedsel bestaat voor het grootste deel uit melk en vlees*
levenswijze	victus regius *een koninklijke stijl van leven*

vidēre (vidi, visum) zien	sparsam tempestate classem vidit *hij zag dat de vloot door de storm uiteengeslagen was*
erop toezien	videant consules ne quid respublica detrimenti capiat *laten de consuls erop toezien dat de staat geen schade lijdt*
videri (visus sum) schijnen	satis dixisse mihi videor *ik geloof dat ik genoeg gezegd heb*
goed toeschijnen	nobis visum est respondere *wij hebben besloten te antwoorden*
vigēre (vigui) krachtig zijn	homines habent mentem acrem et vigentem *de mensen hebben een scherp en krachtig verstand*
vigilare wakker, waakzaam zijn	
vigilia het wakker zijn	patiens vigiliae *niet veel slaap nodig hebbend*
waakzaamheid, nachtwake	nox in quattuor vigilias dividitur *de nacht is verdeeld in vier nachtwaken*
viginti twintig	viginti ventres pasco et canem *twintig magen voed ik plus een hond*
villa hoeve, landgoed	
vincere (vici, victum) overwinnen, te boven komen, overtreffen	vestrum est dare, vincere nostrum *aan jullie is het te geven, aan ons te overwinnen*
vincire (vinxi, vinctum) binden, omwikkelen	post terga manus vinxerat *hij had hun de handen op de rug geboeid*
vinculum band, boei	hi vivunt, qui e corporum vinculis tamquam e carcere evolaverunt *zij leven die uit de boeien van hun lichaam als uit een kerker weggevlogen zijn*
vindicare aanspraak maken op	victoriae decus sibi vindicavit *hij eiste de eer van de overwinning voor zichzelf op*

straffen, wreken	C. Gracchus vindicandae fraternae mortis gratia tribunatum ingressus est *Gaius Gracchus nam het tribunaat op zich om de dood van zijn broer te wreken*
beschermen	ab hac necessitate vos fortuna vindicat *het lot behoedt jullie voor deze nood*
vinum wijn	
violare geweld aandoen	filiae eius stupro violatae erant *zijn dochters waren verkracht*
vir, viri man	vir fortis ac strenuus *een dapper en energiek man*
virgo, -inis maagd, meisje	
viridis groen, jeugdig	senex, sed viridis animo ac vigens *een oud man, maar nog fris en krachtig van geest*
virtus, -utis moed, voortreffelijkheid	emortuus est per virtutem *hij is de heldendood gestorven*
deugd	virtute iustitiae ornatus est *hij is getooid met de deugd van de rechtvaardigheid*
vis (acc. vim, pl. vires) geweld, kracht	vis consilii expers *redeloos geweld*
macht, invloed	vis divina oratoris *de mysterieuze invloed van de redenaar*
menigte	Romani pulveris vim magnam animadverterunt *de Romeinen zagen een grote stofwolk*
viscera, -um ingewanden, vlees	
visere (visi) bezoeken	Aegypti visendae causa profectus est *hij is vertrokken om Egypte te bezoeken*

visus, -us het zien	visus mortales reliquit *hij onttrok zich aan de blikken der stervelingen*
verschijning, gestalte	nocturni visus *nachtelijke verschijningen*
vita leven	in liberos vitae necisque potestatem habent *zij hebben de macht over leven en dood van hun kinderen*
vitare vermijden	incidit in Scyllam qui vult vitare Charybdim *wie de Charybdis vermijden wil, komt in de Scylla terecht*
vitis, -is wijnstok	nullam sacra vite prius severis arborem *je moet geen boom eerder planten dan de heilige wijnstok*
vitium ondeugd	virtus est vitium fugere *het is een deugd ondeugd te vermijden*
vergrijp, fout, gebrek	
vitulus kalf	vitulos leaenae lacerant *de leeuwinnen verscheuren de kalveren*
vivere (vixi, victum) leven	quidam vivere tunc incipiunt, cum desinendum est *sommigen beginnen dan te leven wanneer ze ermee moeten ophouden*
vivus levend	mors nec ad mortuos pertinet nec ad vivos *de dood raakt noch de doden noch de levenden*
vix nauwelijks	vix ea fatus erat, geminae cum forte columbae caelo advolaverunt *nauwelijks had hij dat gezegd, of er kwam juist een koppel duiven aanvliegen uit de hemel*
vocare roepen	auxilio deos vocabant *zij riepen de goden te hulp*
noemen	certabant urbem Romam Remoramne vocarent *zij streden erom de stad Roma dan wel Remora te noemen* Italiam in exitium vocas *je brengt de ondergang over Italië*

volare vliegen	ex alto laeva volavit avis *van links vloog een vogel neer uit de lucht*
volucer, -ris vliegend, gevleugeld	volucrum cantus *het gezang van de vogels*
vlug	volucris fortuna *het ongrijpbare lot*
voluntas, -atis wil	ex voluntate Sullae omnia se facturum esse promisit *hij beloofde alles te zullen doen overeenkomstig de wens van Sulla*
gezindheid	voluntas erga Caesarem *sympathie voor Caesar*
voluptas, -atis lust, genoegen	omne id quo gaudemus voluptas est *alles wat ons genoegen doet, is voluptas*
volvere (volvi, volutum) wentelen	amnis volvit sub undis grandia saxa *de rivier wentelt grote rotsblokken voort onder zijn golven*
overwegen	multa secum volvebat *vele gedachten gingen in hem om*
vos jullie, u	
votum gelofte	multi votis vim tempestatis effugerunt *velen zijn aan het geweld van de storm ontkomen door geloften af te leggen*
gebed, wens	audiverunt di mea vota *de goden hebben mijn gebeden verhoord*
vox, vocis stem	magna voce clamare *met luide stem roepen*
woord, uitlating	nulla vox est audita populi Romani maiestate indigna *geen woord werd gehoord dat niet in overeenstemming was met de grootheid van het Romeinse volk*
vulgare algemeen maken	contagio vulgabant morbos *door besmetting verbreidden zij de ziekten*

bekend maken	vulgatur rumor *het gerucht doet de ronde*
vulgus n. het volk, de mensen	ea non probantur in vulgus *dat valt niet goed bij de mensen* accidit ut vulgo milites ab signis discederent *het gebeurde dat soldaten en masse de vaandels in de steek lieten*
vulnus, -eris wond	vulnus adversum accipere *een wond in de voorkant van het lichaam oplopen*
schade, ongeluk	fortunae gravissimo percussus est vulnere *hij is door een zeer zware slag van het lot getroffen*
vultus, -us gezicht, gelaatstrekken	imago animi vultus est *het gezicht is het beeld van de geest*
zephyrus westenwind, wind	

Caesar

adoriri (adortus sum) aanvallen	novissimos adoriebantur *zij vielen de achterhoede aan*
aedificium gebouw	omnibus vicis aedificiisque incensis *na alle gehuchten en hoeven in brand gestoken te hebben*
agger, -is aarde, puin wal, dam, schans	aggere paludem expleverunt *ze dempten het moeras met aarde*
appropinquare naderen	Haeduos finibus Bellovacorum appropinquare cognoverant *zij hadden vernomen dat de Haedui het gebied van de Bellovaci naderden*
attribuere (-tribui, -tributum) toewijzen, onder bevel stellen van	gladiatoribus equos attribuit *hij wees de gladiatoren paarden toe*
calamitas, -atis verlies, ramp	mollis ac minime resistens ad calamitates ferendas mens Gallorum est *de Galliërs zijn mentaal niet hard en allerminst bestand tegen het incasseren van verliezen*
circuitus, -us rondweg, omvang	collem propter magnitudinem circuitus opere circumplecti non poterant *zij konden de heuvel vanwege de enorme omvang niet met belegeringswerken insluiten*
circumsistere (-steti) omheen gaan staan, omsingelen	circumsistunt hominem atque interficiunt *zij omsingelen de man en doden hem*
communicare delen (met)	petunt a Vercingetorige, ut rationes belli gerendi communicet *zij vragen Vercingetorix gezamenlijk de strategie te bespreken*

comparare gereed maken	fugam comparare *zich op een vlucht voorbereiden*
verwerven	magnam auctoritatem sibi comparaverat *hij had zich groot gezag verworven*
conspicari waarnemen, zien	procul equitatum Caesaris conspicatus est *hij zag de ruiterij van Caesar van verre*
continens, -tis aangrenzend	pars in continentes paludes profugit *een deel nam de wijk naar de aangrenzende moerassen*
ononderbroken	continens omnium dierum labor *werk dat ononderbroken dag in dag uit voortduurt*
controversia geschil, twist	per colloquia omnes controversiae componuntur *door gesprekken worden alle geschillen bijgelegd*
defectio, -ionis rebellie	initium defectionis ortum est ab Ambiorige *de rebellie begon bij Ambiorix*
demonstrare aanwijzen, uiteenzetten	ad ea castra quae supra demonstravimus, contendit *hij haastte zich naar dat kamp waarover ik eerder gesproken heb*
desistere (-stiti) afzien van	hoc conatu destiterunt *zij gaven deze poging op*
ophouden	sub occasum solis sequi destiterunt *tegen zonsondergang staakten zij de achtervolging*
desperare wanhopen	de omni salute desperant *zij hebben geen enkele hoop op redding*
diligentia zorgvuldigheid	magnam res diligentiam requirebat *de zaak vereiste grote zorgvuldigheid*
discessus, -us vertrek, afmars	de Germanorum discessu per exploratores certiores facti sunt *zij werden door verkenners van het wegtrekken van de Germanen op de hoogte gebracht*
distribuere (-tribui, -tributum) verdelen	copias in tres partes distribuit *hij verdeelde zijn troepen in drieën*

equester, -ris tot de ruiterij behorend	proelium equestre *een ruitergevecht*
eruptio, -ionis uitval	ex oppido eruptionem fecerunt *zij deden een uitval vanuit de vesting*
evocare oproepen	mercatores undique ad se evocavit *hij riep de kooplieden van alle kanten bij zich*
uitdagen	magna cum contumelia verborum nostros ad pugnam evocant *met veel beledigende woorden dagen zij onze mensen uit tot een gevecht*
explorator, -is verkenner	de Germanorum discessu per exploratores certiores facti sunt *zij werden door verkenners van het wegtrekken van de Germanen op de hoogte gebracht*
expugnare veroveren	id oppidum oppugnare conatus expugnare non potuit *bij zijn poging die vesting te bestormen slaagde hij er niet in hem te veroveren*
facultas, -atis mogelijkheid, gelegenheid	reliquis fugae facultas datur *de overigen wordt de gelegenheid gegeven te vluchten*
voorraad	onmium rerum quae ad bellum usui erant summa erat in eo oppido facultas *er was in die stad een overvloed van alles wat voor de oorlog nodig was*
fossa gracht, loopgraaf	castra vallo fossaque muniri iubet *hij gaf opdracht het kamp met een wal en een gracht te versterken*
frumentarius tot het koren behorend	re frumentaria comparata ad Ariovistum contendit *na de korenvoorziening geregeld te hebben marcheerde hij op Ariovistus af*
hiemare de winter doorbrengen	tres legiones quae circum Aquileiam hiemabant ex hibernis educit *de drie legioenen die rond Aquileia overwinterden voerde hij uit hun winterkwartier*

impeditus gehinderd	impeditos hostes propter ea quae ferebant onera adorti sunt *zij deden een aanval op de vijanden, die gehinderd werden door de lasten die zij droegen* omnium animis impeditis *toen ieders aandacht in beslag genomen was*
impetrare verkrijgen, gedaan krijgen	a Sequanis impetrat ut per fines suos Helvetios ire patiantur *hij weet van de Sequani gedaan te krijgen dat dezen de Helvetiërs toestaan door hun gebied te trekken*
incommodum ongemak, verlies	ea res magnum nostris attulit incommodum *die omstandigheid bracht onze mensen groot ongemak*
intercedere (-cessi, -cessum) er tussen komen, - zijn	silvae paludesque intercedebant *er lagen wouden en moerassen tussen*
intercludere (-clusi, -clusum) afsluiten, afsnijden	frumento commeatuque Caesarem interclusit *hij sneed de aanvoer van graan en andere benodigdheden naar Caesar af*
intermittere (-misi, -missum) onderbreken	milites hortabatur ne quod tempus ab opere intermitteretur *hij spoorde zijn soldaten aan het werk geen ogenblik te onderbreken*
maritimus tot de zee behorend	maritimae civitates *volkeren die aan zee wonen*
munitio, -ionis versterking, bolwerk	Helvetii operis munitione et telis repulsi sunt *de Helvetiërs werden door de aangelegde versterkingen en de speren teruggedreven*
necessario (adv) noodzakelijk	funibus abscisis antemnae necessario concidebant *toen de kabels doorgehakt waren, moesten de raas wel naar beneden vallen*
obses, -idis gijzelaar	obsides uti inter se dent perficit *hij weet te bereiken dat zij gijzelaars uitwisselen*

pagus distrikt, kanton	omnis civitas Helvetia in quattuor pagos divisa est *de hele Helvetische stam is verdeeld in vier kantons*
peditatus, -us infanterie	equitatum peditatumque cogere instituit *hij besloot de cavalerie en de infanterie samen te trekken*
permanēre (-mansi, -mansum) volharden	hortatus est uti in officio permaneret *hij spoorde hem aan zijn plichten trouw te blijven vervullen*
perspicere (-spicio, -spexi, -spectum) kijken naar, inspekteren	operis perspiciendi causa venerat *hij was gekomen om het werk te inspekteren*
doorzien	eorum in se fidem perspexerat *hij had hun trouw jegens hem opgemerkt*
pilum speer	
praeficere (-ficio, -feci, -fectum) aan het hoofd stellen	huic legioni M. Crassum quaestorem praefecit *hij maakte de quaestor M. Crassus kommandant van dit legioen*
	praefectus equitum *kommandant van de cavalerie*
producere (-duxi, -ductum) naar voren, - buiten leiden	copias produxit *hij liet zijn troepen uitrukken*
verlengen, rekken	rem in hiemem producere *de zaak tot de winter rekken*
pronuntiare openlijk bekend maken	iusserunt pronuntiari, ut impedimenta relinquerent *zij gelastten aan iedereen bekend te maken dat hij zijn bagage moest achterlaten*
quindecim vijftien	
redigere (-egi, -actum) terugbrengen tot	civitatem Biturigum se in potestatem redacturum confidebat *hij vertrouwde erop de stam van de Bituriges weer onder zijn gezag te zullen brengen*

maken tot	Gallia in provinciam redacta est *Gallië werd tot een provincie gemaakt*
remanēre (-mansi, -mansum) (achter)blijven	Romae remanserant *zij waren in Rome achtergebleven*
repellere (reppuli, repulsum) terugdrijven	nostros repellit a castris *hij drijft onze mensen weg van het kamp* ab hac spe repulsi sunt *zij werden in deze verwachting teleurgesteld*
repentinus plotseling	ut sunt Gallorum subita et repentina consilia *ondoordacht en overijld als de besluiten van de Galliërs zijn*
scutum schild	
septimus zevende	
sexaginta zestig	
submittere (-misi, -missum) zenden	submittit cohortes equitibus subsidio *hij stuurt cohorten om de ruiters te steunen*
subsequi (-secutus sum) op de voet volgen	Caesar equitatu praemisso subsequebatur omnibus copiis *Caesar stuurde zijn ruiterij vooruit en volgde onmiddellijk met al zijn troepen*
trans over . . . heen aan de overzijde van	hominum multitudinem trans Rhenum in Galliam traduxit *hij heeft een menigte mensen de Rijn over gezet naar Gallië* Germani trans Rhenum incolunt *De Germanen wonen aan de overzijde van de Rijn*

vicus dorp, gehucht	omnibus vicis aedificiisque incensis *na alle gehuchten en hoeven in brand gestoken te hebben*
vulnerare verwonden	L. Cotta in adversum os saxo vulneratur *Lucius Cotta wordt door een steen midden in zijn gezicht gewond*

Catullus

Bij de samenstelling van het mikrolexikon Catullus is geen rekening gehouden met de gedichten 61, 62, 63, 65, 66 en 67, aangezien deze gedichten weinig gelezen worden en zij de omvang van dit mikrolexikon onevenredig zouden doen toenemen.

amictus, -us bedekking, kleed	non contecta pectus amictu erat *haar borst was niet door haar kleed bedekt*
arca (geld)kist	nec servum ille habet neque arcam *hij heeft geen slaven en geen geld*
as, assis (kleinste munteenheid)	rumores omnes unius aestimemus assis *laten we alle praatjes geen cent waard achten*
basiare kussen	
basium kus	da mi basia mille *geef mij duizend kussen*
bellus aardig, aantrekkelijk	quis nunc te adibit? cui videberis bella? *wie zal je nu opzoeken? wie zal je aantrekkelijk vinden?*
cachinnus schaterend gelach	o rem ridiculam, Cato, dignam tuo cachinno *een komisch voorval, Cato, jouw schaterlach waard*
caelicola hemelbewoner	
canus grijs	
charta papier, geschrift	ausus es omne aevum tribus explicare chartis *jij hebt het aangedurfd de hele geschiedenis in drie boeken te ontvouwen*

cinaedus "nicht"	pulchre convenit inprobis cinaedis Mamurrae Caesarique *de schaamteloze flikkers Mamurra en Caesar kunnen het uitstekend samen vinden*
clamare schreeuwen	
codicilli, -orum boekje	
constans, -tis standvastig	
culus kont	
deliciae, -arum genot, lieveling	passer, deliciae meae puellae *het musje, de lieveling van mijn meisje*
disertus welbespraakt	disertissime Romuli nepotum, Marce Tulli *meest welbespraakte van Romulus' nakomelingen, Marcus Tullius (Cicero)*
disperire (-ii, -itum) omkomen	Lesbia me dispeream nisi amat *ik mag doodvallen als Lesbia niet van mij houdt*
elegans, -tis smaakvol, sierlijk	
erus gebieder, bezitter	caelestes eri *de hemelse gebieders*
excruciare martelen	te cur amplius excrucies? *waarom zou je jezelf nog meer kwellen?*
filum draad	regens tenui vestigia filo *met behulp van een dunne draad zijn richting bepalend*
flamen, -inis het waaien	ventorum flamine *door het blazen van de winden*

furtum
diefstal

---

fusus spoel van het spinrokken	currite ducentes subtegmina, currite, fusi *haast u voort, spoelen, de draden spinnend, haast u voort*
gemellus tweeling	
gremium schoot	nec sese a gremio illius movebat *hij week niet van haar schoot*
iambus jambische versvoet	
imbuere (-bui, -butum) indompelen, bevochtigen	tellus scelere est imbuta nefando *de aarde is bezoedeld met ontzaglijke misdaden*
ineptus dwaas	
infacetus humorloos	infacetior est infaceto rure *hij heeft nog minder humor dan een botte boer*
insulsus smakeloos	
invenustus niet elegant	non illepidum neque invenustum est *het is heel geestig en elegant*
invisere (-visi, -visum) iets gaan zien	quam te libenter inviso! *hoe graag kom ik je opzoeken!*
irrumare in de mond steken	
labellum lip	cui labella mordebis? *wiens lippen zal jij bijten?*
lectus bed	

lepidus geestig, charmant	cui dono lepidum novum libellum? *aan wie schenk ik dit charmante nieuwe boekje?*
libellus boekje	
linteum linnen, zeil	inflati conspexit lintea veli *hij zag het linnen van het gebolde zeil*
medulla merg	ignis mollibus ardet in medullis *een vuur brandt diep in mijn weerloos hart*
mellitus honingzoet	
mentula penis	non homo, sed mentula magna minax *geen man, maar een grote, aggressieve lul*
mirificus verbazend	mirifice sperabat se esse locutum *hij dacht dat hij verbazend mooi gesproken had*
mirus wonderbaarlijk	nec mirum! *geen wonder!*
misellus ongelukkig	o miselle passer *arm klein musje!*
moecha echtbreekster	Paris abducta gavisus moecha *Paris, gelukkig met de vrouw die hij geschaakt had*
molestus lastig	otium, Catulle, tibi molestum est *nietsdoen, Catullus, is jouw grote probleem*
mordēre (momordi, morsum) bijten	cui labella mordebis? *wiens lippen zal jij bijten?*
mundus schoon, zindelijk	
nasus neus	

nefandus misdadig	tellus scelere est imbuta nefando *de aarde is bezoedeld met ontzaglijke misdaden*
nonus negende	
obdurare volharden	tu, Catulle, destinatus obdura *jij, Catullus, houd vastberaden vol*
ocellus oog(appel)	meae puellae flendo turgiduli rubent ocelli *de lieve ogen van mijn meisje zijn gezwollen en rood van het huilen*
paedicare homosexuele omgang hebben met	
passer mus	passer, deliciae meae puellae *het musje, de lieveling van mijn meisje*
pathicus homosexueel, "nicht"	
poema, -atis gedicht	hoc, iucunde, tibi poema feci *lieveling, ik heb voor jou dit gedicht gemaakt*
putidus stinkend	
quandoquidem aangezien	quandoquidem fortuna mihi tete abstulit *omdat het lot jou van mij heeft weggenomen*
quot hoeveel, zoveel als	quaeris quot mihi basiationes tuae, Lesbia, sint satis *je vraagt mij, Lesbia, hoeveel kussen van jou voor mij voldoende zijn*
roseus rood	rosea labella *rode lippen*
sal, salis zout	fluctus salis *de golven van de zee*

geestigheid	versiculi habent salem ac leporem *de gedichtjes zijn geestig en charmant*
saliva speeksel	
salvēre gezond zijn	salve, o venusta Sirmio *gegroet, mijn lieflijk Sirmio*
satur, -a, -um verzadigd	
subtegmen, -inis draad, weefsel (van het Lot)	currite ducentes subtegmina, currite, fusi *haast u voort, spoelen, de draden spinnend, haast u voort*
supinus achterover leunend	
surripere (-ripio, -ripui, -reptum) heimelijk ontnemen	numquam iam posthac basia surripiam *nooit meer zal ik voortaan kussen van jou stelen*
taberna kroeg	
tacēre (tacui, tacitum) (ver)zwijgen	Lesbia mi dicit semper male nec tacet umquam de me *Lesbia scheldt altijd op mij en raakt over mij niet uitgepraat*
trecenti, -ae, -a driehonderd	simul complexa tenet trecentos moechos *zij houdt honderden echtbrekers tegelijk in haar armen*
tremulus bevend	
trux, trucis wild, grimmig	fertur valle sub alarum trux habitare caper *men zegt dat onder jouw oksels een woeste bok woont*
tunica tunica, onderkleed	

venustus lieflijk	salve, o venusta Sirmio *gegroet, mijn lieflijk Sirmio*
versiculus versje	castum esse decet poetam ipsum, versiculos nihil necesse est *een dichter hoort zelf kuis te zijn, zijn verzen hoeven dat helemaal niet te zijn*
vorare verslinden	

Cicero

Het concept voor het micro-lexicon op Cicero is vervaardigd door de heren J. P. Baan, H. J. van Dam, A. van Hek en R. Th. van der Paardt, leden van de vakgroep Latijn aan de Universiteit van Leiden.

abundare in overvloed hebben	abundare debet orator exemplorum copia *een redenaar moet beschikken over een overvloed aan voorbeelden*
alacer, -ris opgewekt, levendig	repente ex alacri atque laeto erat humilis atque demissus *van opgewekt en blij was hij ineens onderdanig en terneergeslagen*
anteponere (-posui, -positum) de voorkeur geven aan	mors servituti turpitudinique anteponenda est *liever de dood dan slavernij en schande!*
anulus ring	
apparatus, -us voorbereiding	belli apparatus refrigescunt *de oorlogsvoorbereidingen verflauwen*
toebehoren, praal	regio apparatu accepti sumus *wij zijn met koninklijke luister ontvangen*
approbare goedkeuren	quae si approbatis, pergam ad reliqua *als jullie het hiermee eens zijn, ga ik door met wat nog rest*
aannemelijk maken, bewijzen	
barba baard	

bellicus oorlogs-	vir abundans bellicis laudibus *een man overladen met krijgsroem*
carcer, -is gevangenis	includuntur in carcerem condemnati *de veroordeelden worden in de gevangenis opgesloten*
commemorare in herinnering brengen	haec tibi nota sunt, mihi ad commemorandum non necessaria *jij kent deze dingen, zodat ik er niet aan hoef te herinneren*
vermelden	commemorabo id quod egomet vidi *ik zal vermelden wat ik zelf gezien heb*
commutare veranderen	hic primus instituta omnium convellere et commutare ausus est *hij is de eerste geweest, die het waagde de gewoonten van allen te ondermijnen en te veranderen*
ruilen voor	fidem suam et religionem pecunia commutavit *hij heeft zijn trouw en zijn scrupules voor geld opzij gezet*
compensare compenseren, goed maken	senectutis vitia diligentia compensanda sunt *men moet door precisie de gebreken van de ouderdom compenseren*
comprobare goedkeuren, rechtvaardigen	meam voluntatem vestra existimatio comprobet *moge uw oordeel mijn streven goedkeuren*
bewijzen	crimen hoc testibus multis comprobatur *deze misdaad wordt door vele getuigen bewezen*
confitēri (-fessus sum) bekennen, toegeven	habes confitentem reum *hier heb je een verdachte die bekent*
conservare bewaren, redden	ante collectam famam conservat *hij houdt zijn tevoren opgebouwde reputatie intact*
in acht nemen	nihil est ad officia conservanda accommodatius *niets draagt meer bij tot het in acht nemen van onze plichten*

constitutio, -ionis inrichting, systeem	civitas quae est constitutio populi *een staat, dat wil zeggen een georganiseerd volk*
het bepalen	haec est regula philosophiae, constitutio veri falsi *de basis van de filosofie is het vaststellen van wat waar en niet waar is*
conversio, -ionis het draaien	solis et lunae conversio *de omloop van zon en maan*
verandering, omwenteling	novos motus et conversiones in republica quaerunt *zij zijn uit op revolutionaire vernieuwingen in de staat*
declarare bekend-, duidelijk maken	hoc verum esse declaravit *hij heeft duidelijk gemaakt dat dit waar is*
benoemen	consul est declaratus *hij is tot consul benoemd*
deinceps daarna	reliqua deinceps persequemur *de rest zullen we daarna behandelen*
één voor één	deinceps omnes magistratus nominavit *achtereenvolgens noemde hij alle ambten op*
diligens, -tis nauwkeurig	de hac re alio loco diligentius dictum est *over deze zaak is elders nauwkeuriger gesproken*
disciplina leer, wetenschap, systeem	a Zenone disciplina Stoicorum est *de leer van de Stoïcijnen stamt van Zeno*
discipulus leerling	
disputare uiteenzetten	a Carneade multa contra Stoicos disputata sunt *Carneades heeft veel argumenten tegen de Stoïcijnen naar voren gebracht*
distinguere (-stinxi, -stinctum) onderscheiden	verum a falso distinguere *waar van onwaar onderscheiden*
divinatio, -ionis (gave der) voorspelling	ab Apolline divinationem habere videtur *hij schijnt de gave der voorspelling van Apollo te hebben*

dominatus, -us (alleen)heerschappij	respublica dominatu regio liberata est *de staat is bevrijd van de heerschappij der koningen*
emori (-morior, -mortuus sum) sterven	
evanescere (-vanui) verdwijnen, vergaan	pictura egregia, sed iam evanescens vetustate *een prachtig schilderij, maar reeds verblekend door ouderdom*
explicare uiteenzetten	de republica quid sentias explica *zet uw mening over de staat uiteen*
fanum heiligdom	ex fano Apollinis signa sustulit *hij stal beelden uit de tempel van Apollo*
fremitus, -us geraas, lawaai	fremitus murmurantis maris *het geraas van de ruisende zee*
fructus, -us vrucht	
globus bol, (hemel)sfeer	
gloriari zich beroemen	Epicurus gloriabatur se magistrum habuisse nullum *Epicurus ging er prat op dat hij geen leermeester had gehad*
gubernare besturen	deus mundum gubernat *de wereld wordt door god bestuurd*
haruspex, -icis ziener (die de toekomst opmaakt uit de ingewanden van offerdieren)	
hereditas, -atis erfenis	hereditatem non adiit *hij heeft de erfenis niet aanvaard*

historia geschiedenis	historia magistra vitae *de geschiedenis is de leermeesteres van het leven*
ignorare niet kennen, niet weten	
improviso onverwachts	morbus eum improviso oppressit *een ziekte heeft hem onverwachts overvallen*
inscribere (scripsi, -scriptum) van een opschrift voorzien	liber qui inscribitur De amicitia *het boek getiteld 'De vriendschap'*
interimere (-emi, emptum) doden	Priamum hostilis manus interemit *Priamus kwam door vijandelijke hand om*
interpretari verklaren, uitleggen	paene divina in legibus interpretandis scientia *een bijna goddelijke kennis in het uitleggen van de wetten*
iurare zweren	iuro per deos me verum dixisse *ik zweer bij de goden de waarheid gesproken te hebben*
locuples, -etis rijk betrouwbaar	in provincia tam locuplete *in een zo rijke provincie* locupletissimi testes *zeer betrouwbare getuigen*
magus magiër, tovenaar	magorum disciplina scientiaque *de leer en wetenschap van de magiërs*
mentiri liegen	mentiri nefas habebatur *liegen gold als zonde*
migrare verhuizen	sapiens non dubitat, si ita melius sit, migrare de vita *een filosoof aarzelt niet uit het leven te stappen, als dit het beste is*
molestia ergernis, onbehagen, ellende	animum et corpus molestia liberare *geest en lichaam bevrijden van narigheden*
navigare varen	his navibus Flaccus ex Asia in Macedoniam navigavit *met deze schepen is Flaccus van Klein-Azië naar Macedonië gevaren*

nonne niet? (verwacht bevestigend antwoord)	nonne satius est mutum esse quam quod nemo intellegat dicere? *is het niet beter niets te zeggen dan iets te zeggen, wat niemand begrijpt?*
nonnumquam soms	ingemescere nonnumquam viro concessum est *een man mag soms een zucht slaken*
num toch niet? (verwacht ontkennend antwoord)	num nostra culpa est? *het is toch onze schuld niet?*
of (in afhankelijke vraag)	mihi respondeas, num quis sit ausus *antwoord me op de vraag, of (soms) iemand het gewaagd heeft*
optimates, -ium optimaten (leden van de senaatspartij)	contra voluntatem omnium optimatium legem agrariam ferebat *tegen de wil van alle optimaten diende hij de akkerwet in*
oraculum orakel, voorspelling	
ornare uitrusten met, versieren	virtute ornatus adulescens *een deugdzame jonge man*
parumper korte tijd	parumper conticuit *even zweeg hij*
pervertere (-verti, -versum) omverwerpen, vernietigen	ius libertatemque pervertere *het recht en de vrijheid vernietigen*
plane duidelijk	ut planius dicam *om het nog duidelijker te formuleren*
helemaal	plane assentior *ik ben het er volkomen mee eens*
portentum voorteken, wonderteken	portentis di immortales nobis futura praedicunt *door voortekenen voorspellen de onsterfelijke goden ons de toekomst*
monster	duo rei publicae portenta *twee staatsgevaarlijke individuen*

possessio, -ionis het in bezit nemen, bezit	quis est cui non possessio libertatis sit cara? *voor wie is de vrijheid geen dierbaar bezit?*
praedicere (-dixi, -dictum) voorspellen	non omnia eveniunt, quae praedicta sunt *niet alles wat voorspeld is gebeurt ook werkelijk*
praeditus voorzien van, begiftigd met	vir summo ingenio praeditus *een rijk getalenteerd man*
quintus vijfde	
quisnam wie dan? wie eigenlijk?	quisnam tuebitur memoriam mortui? *wie zal de herinnering aan de overledene levendig houden?*
quoad voorzover	id quod suscepi, quoad potero, perferam *wat ik op me genomen heb, zal ik, voorzover ik kan, volbrengen*
zolang (als)	consul ea quae statueritis, quoad vivet, defendet *de consul zal, zolang hij leeft, de besluiten die u genomen hebt verdedigen*
totdat	Siculi expulsi Romae fuerunt, quoad L. Metellus in provinciam profectus est *de verdreven Siciliërs verbleven te Rome, totdat Lucius Metellus naar de provincie vertrok*
renovare vernieuwen, herstellen	Virtutis templum renovatum est *de tempel van Virtus is hersteld*
repugnare zich verzetten	omnibus meis opibus repugnavi crudelitati *met alle middelen, die mij ten dienste stonden, heb ik mij tegen wreedheid verzet*
in strijd zijn met	simulatio amicitiae repugnat maxime *huichelarij is absoluut onverenigbaar met vriendschap*
salvus gezond, ongedeerd	Iuppiter vos omnes salvos esse voluit *Iuppiter heeft gewild, dat u allen behouden bleef*
sempiternus altijddurend, eeuwig	patria vobis illum ignem Vestae sempiternum commendat *het vaderland vertrouwt u dat altijdbrandende vuur van Vesta toe*

sitire dorst hebben	estne sitienti in bibendo voluptas? *geniet de dorstige, wanneer hij drinkt?*
somnium droom	quis dicere audeat vera omnia esse somnia? *wie zou durven beweren, dat alle dromen waar zijn?*
status, -us stand, houding	status oratoris erit rectus et celsus *de houding van de redenaar moet zijn: recht en hoog opgericht*
rang, positie	bonorum statum oderunt *zij haten de sociale positie van de aanzienlijken*
toestand	optimus longe status civitatis est is, quem maiores nostri reliquerunt *verreweg de beste staatsvorm is die, welke onze voorouders ons hebben overgeleverd*
suspicari vermoeden	nec Protagoras quicquam videtur de natura deorum suspicari *het schijnt, dat Protagoras zich geen enkele voorstelling maakte van het wezen der goden*
vendere (-didi, -ditum) verkopen	vendo meum non pluris quam ceteri, fortasse etiam minoris *ik verkoop mijn waar niet duurder dan anderen, misschien zelfs goedkoper*
vetustas, -atis ouderdom	pictura egregia, sed iam evanescens vetustate *een prachtig schilderij, maar reeds verblekend door ouderdom*
oudheid, oude tijd	historia nuntia vetustatis *de geschiedschrijving is de berichtgeefster van de oude tijd*

Horatius

	In de micro-lexica op Horatius, Lucretius, Ovidius en Vergilius worden *et* en *-que* aan het begin van een citaat niet vertaald
acuere (acui) scherpen	iuventus audiet cives acuisse ferrum *de jeugd zal vernemen dat burgers het zwaard hebben gewet*
aeneus van brons	turris aenea *een met brons beslagen toren*
amoenus lieflijk	nimium brevis flores amoenae rosae *de lieflijke bloemen van de te kort bloeiende roos*
amphora kruik, vat	
animosus moedig, fier	rebus angustis animosus atque fortis adpare *betoon u in benauwende omstandigheden fier en dapper*
apium eppe, selderij	nectendis apium coronis *eppe voor het vlechten van kransen*
apricus zonnig	cur apricum odit Campum? *waarom mijdt hij het zonnig (Mars-)veld?*
arbiter scheidsrechter	arbiter pugnae *kamprechter*
heerser	quo non arbiter Hadriae maior *een sterker gebieder van de Hadria dan wie ook*
arcanum geheim	Iovis arcanis admissus *tot de geheime beraadslagingen van Juppiter toegelaten*
arrogans, -tis trots, verwaand	sublimi flagello tange Chloen semel arrogantem *tref Chloë nog eenmaal met opgeheven zweep, verwaand als ze is*

aula hof, groot huis	
avarus hebzuchtig, gierig	semper avarus eget *de hebzuchtige komt altijd te kort*
avitus van voorvaderen geërfd	avitus fundus *een geërfd landgoed*
barbitos (griekse) lier	age dic Latinum, barbite, carmen *wel, zing, mijn griekse lier, nu een Latijnse zang*
belua monster, beest	saevis inimica virgo beluis *de maagd die voor de wilde dieren een vijand is*
cadus wijnvat	
caespes, -itis graszode	
calēre (calui) warm zijn	non posthac alia calebo femina *voor een andere vrouw zal ik niet meer in liefde ontvlammen*
callidus slim	callidus, quicquid placuit, iocoso condere furto *handig in het voor de grap wegkapen en verstoppen van wat hij maar wil*
caprea ree	sed prius Apulis iungentur capreae lupis *nog eerder zullen de reeën zich met Apulische wolven verenigen*
catena keten	hunc frenis, hunc tu compesce catena *bedwing hem met teugels, bedwing hem met een keten*
caterva grote schare	
catulus jonge hond, jong	visast catulis cerva fidelibus *er is een hinde gezien door de trouwe meute*

chorea reidans	
cithara cither, luit	non avium citharaeque cantus somnum reducent *gezang van vogels noch klanken van de luit zullen hem de slaap weer brengen*
columba duif	neque imbellem feroces progenerant aquilae columbam *evenmin brengen grimmige adelaars een vreedzame duif voort*
compescere (-pescui) bedwingen	hunc frenis, hunc tu compesce catena *bedwing hem met teugels, bedwing hem met een keten*
contrahere (-traxi, -tractum) samentrekken	sapienter idem contrahes vento nimium secundo turgida vela *eveneens zul je er goed aan doen bij al te gunstige wind de bolle zeilen te reven*
cornix, -icis kraai	aquae nisi fallit augur annosa cornix *als de bejaarde kraai, die regen voorspelt, mij niet bedriegt*
cras morgen	quid sit futurum cras, fuge quaerere vraag niet wat de dag van morgen brengen zal
credulus goedgelovig	carpe diem quam minimum credula postero *geniet van elke dag, zo min mogelijk rekenend op de volgende*
cupressus cypres	praeter invisas cupressos *behalve de gehate cypressen*
cyathus beker	sume, Maecenas, cyathos amici sospitis centum *drink, Maecenas, honderd roemers op de redding van je vriend*
damnum schade	flagitio additis damnum *jullie voegen aan de schande nog schade toe*
decens, -tis bekoorlijk, passend	decens Venus *bevallige Venus*

	quid verum atque decens *wat oprecht en passend is*
decidere (-cidi) neervallen	celsae graviore casu decidunt turres *als hoge torens vallen, vallen ze extra hard*
decorus eervol, getooid	dulce et decorum est pro patria mori *het is zoet en eervol voor het vaderland te sterven* merita decorus fronde *met een verdiende lauwerkrans getooid*
deripere (-ripio, -ripui, -reptum) ontrukken	
devius afgelegen	
dimovēre (-movi, -motum) verwijderen	dimovit obstantes propinquos *zijn naasten die hem wilden tegenhouden duwde hij opzij*
divellere (-velli, -vulsum) wegrukken	
divum open lucht	an pauper sub divo moreris *of dat je arm op dit ondermaanse verblijft*
divus godheid	permitte divis cetera *laat de rest aan de goden over*
duellum = bellum	
equitare paardrijden	
exsul, -is balling	
extendere (-tendi, -tentum) uitbreiden, verbreiden	agros extendere *zijn gebied uitbreiden*

fervidus gloeiend, onstuimig	cum te neque fervidus aestus demoveat lucro neque hiems *daar jou noch gloeiende hitte van winst kan afhouden noch ijzige kou*
fidelis trouw, betrouwbaar	est et fideli tuta silentio merces *ook een betrouwbaar zwijgen wacht een veilig loon*
fidere (fisus sum) vertrouwen	nil pictis timidus navita puppibus fidit *de bange zeeman vertrouwt niet op zijn mooi beschilderde schepen*
fundus landgoed	avitus fundus *een geërfd landgoed*
genae, -arum wangen	cur manat rara meas lacrima per genas? *waarom stromen er soms tranen over mijn wangen?*
gestire hunkeren	fuge quo descendere gestis *ga waarheen je zo graag wilt afdalen*
heres, -edis erfgenaam	exstructis in altum divitiis potietur heres *een erfgenaam zal zich over je hoog opgestapelde rijkdommen ontfermen*
iaculari werpen, treffen	
iecur, -inoris lever	
igneus vuurspuwend, gloeiend heet	igneam aestatem *de zengende zomerhitte*
impiger ijverig	quidquid arat impiger Apulus *al wat de nijvere Apuliër met ploegen verzamelt*
infamis berucht	Danai genus infame *Danaus' beruchte nageslacht*
inicere (-icio, -ieci, -iectum) leggen op, opleggen	frena licentiae iniecit *hij legde de losbandigheid de teugels aan*

insanire waanzinnig, uitgelaten zijn	aut insanit aut versus facit *die man is òf waanzinnig òf hij is verzen aan het maken*
insanus uitzinnig	insanos amores *uitzinnige liefde*
inserere (-serui, -sertum) voegen bij	quodsi me lyricis vatibus inseres *maar als ge mij bij de lyrische dichters wilt indelen*
insolens, -tis trots, onmatig	prius insolentem serva Briseis movit Achillem *vóór u heeft het slavinnetje Briseis de trotse Achilles voor zich gewonnen* insolens laetitia *buitensporige vreugde*
intactus ongerept, onbeproefd	intactae Palladis urbem *de stad van de ongerepte Pallas* quid intactum nefasti liquimus *wat hebben wij aan zonden onbeproefd gelaten?*
invidus jaloers	invidus alterius macrescit rebus opimis *een jaloers mens wordt mager bij de welvaart van een ander*
iracundus driftig	
iterare herhalen	cras ingens iterabimus aequor *morgen zullen wij opnieuw de onmetelijke zee bevaren*
iugerum oppervlaktemaat (¼ hectare)	
lar, laris huisgod	immolet aequis hic porcum Laribus *hij kan gerust aan de genadige Laren een varken offeren*
lascivus dartel	puella dives et lasciva *een rijk en levenslustig meisje*
lavere, lavare (lavi, lautum) wassen	villa, flavus quam Tiberis lavit *het landhuis, dat door de blonde Tiber bespoeld wordt*

lenis zachtaardig	tu cede potentis amici lenibus imperiis *geef toe aan de zachtmoedige geboden van een machtig vriend*
lividus loodkleurig	nos lividus odit *hij verafschuwt ons uit jaloezie*
lucerna olielamp	
lucidus helderschijnend	Phoebe silvarumque potens Diana, lucidum caeli decus *Phoebus en Diana, die over de bossen heerst, lichtend sieraad van de hemel*
ludus spel, scherts	vertere seria ludo *ernst in scherts doen overgaan* noluit in Flavi ludum me mittere *hij wilde mij niet naar Flavius' school sturen*
lugubris rouwbrengend	flumina lugubris ignara belli *rivieren, onbekend met de rouwbrengende oorlog*
lustrum tijd van 5 jaar	
lyra lier	
marinus zee-	filius Thetidis marinae *de zoon van de zeegodin Thetis*
marmor, -is marmer	
matrona getrouwde vrouw, dame	ut matrona meretrici dispar erit *zoals een dame verschilt van een hoer*
merum onversneden wijn	

merx, -cis koopwaar	
mitis zachtaardig	condito mitis placidusque telo supplices audi pueros, Apollo *berg uw pijlen op, Apollo, en hoor ons, smekende knapen, mild en genadig aan*
nardus nardus (kruid)	
natalis geboorte-	natalis hora *het geboorteuur*
nebula nevel, mist	quod latus mundi nebulae malusque Iuppiter urget *welk deel van de wereld door nevels en een slecht klimaat geteisterd wordt*
nectar, -is nectar, godendrank	
nitēre (nitui) helder schijnen, glanzen	neque uno luna rubens nitet voltu *de rosse maan schijnt niet altijd met hetzelfde gelaat*
nodus knoop	nodo cohibere crinem *de haren in een wrong samenbinden*
nota merkteken	sive puer furens impressit memorem dente labris notam *hetzij een hartstochtelijke jongen met zijn tanden een blijvend teken in je lippen achterliet*
obstrepere (-strepui, -strepitum) bij iets geluid maken, overstemmen	
ocior sneller	omnium versatur urnā serius ocius sors exitura *van alle mensen wordt het lot in de urn geschud, bestemd om er vroeger of later uit te vallen*

opimus rijk	invidus alterius macrescit rebus opimis *een jaloers mens wordt mager bij de welvaart van een ander*
opprobrium schande	magnum pauperies opprobrium *de grote schande die de armoe is*
scheldwoord	quaelibet in quemvis opprobria fingere saevus *meedogenloos in het vinden van alle mogelijke scheldwoorden tegen wie dan ook*
ordinare ordenen	
ornus wilde es	nec veteres agitantur orni *en roerloos staan de oude essen*
parcus zuinig, bescheiden	parcus deorum cultor *een karig vereerder der goden*
patiens, -tis gehard	patiens pulveris atque solis *gehard tegen het stof en de hitte van de zon*
pavidus angstig	
pauperies armoede	magnum pauperies opprobrium *de grote schande die armoe is*
periurus niet te vertrouwen	periurum fuit in parentem splendide mendax *zij wist haar vuige vader schitterend te bedriegen*
placare gunstig stemmen	carmine di superi placantur *door een lied worden de goden gunstig gestemd*
plectrum plectrum	
plorare bewenen	
procella storm	

promere (prompsi, promptum) te voorschijn halen	alme Sol, curru nitido diem qui promis *zegenrijke Zon, die op Uw glanzende wagen de dag doet verschijnen*
protervus wellustig, driest	adhuc protervo cruda marito *nog te jong voor een onstuimig echtgenoot*
purpura purper	
querimonia klacht	
recidere (-cīdi, -cīsum) afsnijden	si non supplicio culpa reciditur *als niet door een straf de schuld gedelgd wordt*
recludere (-clusi, -clusum) ontsluiten	aequa tellus pauperi recluditur regumque pueris *de aarde opent zich evenzeer voor de arme als voor koningskinderen*
recreare op krachten laten komen	ubi nulla arbor aestiva recreatur aura *waar geen boom door een zomerbriesje wordt verkwikt*
reicere (-icio, -ieci, -iectum) verwerpen	reiectae patet ianua Lydiae *de deur van de versmade Lydia staat open*
religare vastbinden	Pyrrha, cui flavam religas comam? *P., voor wie bind jij je blonde haren op?*
reparare herstellen	ne avitae tecta velint reparare Troiae *dat ze niet de huizen van het voorvaderlijk Troje weer willen opbouwen*
rigidus stijf, hard	
risus, -us gelach	
ritu op de manier van	verba tempestatis ritu mobilia *woorden veranderlijk als het weer*

rixa twist	
rosa roos	nimium brevis flores amoenae rosae *de lieflijke bloemen van de te kort bloeiende roos*
scandere (scandi, scansum) beklimmen	dum Capitolium scandet pontifex *zolang de opperpriester de trappen van het Capitool beklimt*
securis, -is bijl	
senecta ouderdom	Latoe, dones non turpem senectam degere *Zoon van Latona, geef dat ik geen beschamende ouderdom zal beleven*
severus ernstig, streng	dona praesentis cape laetus horae ac linque severa *grijp vol vreugde de geschenken van het ogenblik en ga aan de zorgen voorbij*
silēre (silui) zwijgen	si chartae sileant quod bene feceris, non mercedem tuleris *als boeken jouw prestaties zouden verzwijgen, dan zou jij niet beloond zijn*
simplex, -icis eenvoudig, oprecht	
sollicitus onrustig, bezorgd	te pauper ambit sollicita prece ruris colonus *uw steun zoekt de arme pachter met zijn bekommerd gebed*
sospes, -itis behouden	vix una sospes navis ab ignibus *nauwelijks één schip aan de vlammen ontkomen*
spissus dicht opeen	spissae nemorum comae *het dichte gebladerte van de wouden*
splendēre (splendui) schitteren	Glycerae nitor splendentis Pario marmore purius *de glanzende huid van Glycera, die zuiverder schittert dan Parisch marmer*

splendidus schitterend, stralend	o fons Bandusiae splendidior vitro *o bron van Bandusia, stralender dan kristal*
sponsus bruidegom	
submovēre (-movi, -motum) verwijderen	
superstes, -itis (nog) in leven	si parcent puero fata superstiti *als het lot de jongen in leven zal laten*
taciturnus zwijgend	
terminus grens	quicumque mundo terminus obstitit *alle grenzen die aan de wereld zijn gesteld*
testa kruik	
testudo, -inis schild van een schildpad, lier	dictus et Amphion saxa movere sono testudinis *men zegt dat ook Amphion door het geluid van zijn lier de stenen bewoog*
truncus boomstam	
turbidus onstuimig	Auster, dux inquieti turbidus Hadriae *de zuidenwind, de onstuimige heerser over de onrustige Adriatische zee*
turgidus gezwollen	sapienter idem contrahes vento nimium secundo turgida vela *eveneens zul je er goed aan doen bij al te gunstige wind de bolle zeilen te reven*
tutela bescherming	o tutela praesens Italiae dominaeque Romae *o gij die in eigen persoon Italië en het heersende Rome beschermt*

uber -is vruchtbaar, overvloedig	tua, Caesar, aetas fruges agris rettulit uberes *Uw tijd, Caesar, heeft aan de akkers weer overvloedige vruchten gegeven*
ultra over, verder	nihil ultra nervos atque cutem morti concesserat atrae *hij had aan de zwarte dood niets afgestaan dan zijn spieren en huid*
ung(u)ere (unxi, unctum) insmeren	arma nondum expiatis uncta cruoribus *wapens besmeurd met bloed waarvoor nog geen boete is gedaan*
unguentum parfum, reukwerk	huc vina et unguenta ferre iube *laat wijn en reukwerk hierheen brengen*
unguis, -uis nagel	
urna kruik	omnium versatur urnā serius ocius sors exitura *van alle mensen wordt het lot in de urn geschud, bestemd om er vroeger of later uit te vallen*
utcumque wanneer ook maar	ibimus, utcumque praecedes *wij zullen gaan, wanneer jij ook maar zult voorgaan*
uvidus nat	
virēre groen zijn, bloeien	dumque virent genua *zolang de knieën krachtig zijn*

Livius

aliquot enige, tamelijk veel	M. Volscius Fictor ante aliquot annos tribunus plebis fuerat *Marcus Volscius Fictor was een paar jaar daarvoor volkstribuun geweest*
augustus verheven	miscendo humana divinis primordia urbium augustiora facit *door menselijke daden te koppelen aan goddelijke daden geeft hij meer cachet aan de vroegste geschiedenis van steden*
circa rondom	infesta omnia circa erant *alles om hen heen was angstaanjagend*
collega ambtgenoot, collega	
comitia, -orum verkiezingen	comitiis consularibus habitis in hiberna rediit *na het houden van de consulsverkiezingen keerde hij terug naar het winterkamp*
communire (-munii, -munitum) versterken	spatium castra communiendi non erat *er was geen tijd om een versterkt kamp aan te leggen*
compellere (-puli, -pulsum) bijeendrijven	in castra pavidi compelluntur *angstig worden zij in het kamp bijeengedreven*
concitare opwekken	iras hominum concitavit *hij wist de woede van de mensen op te wekken*
concursus, -us het slaags raken	primo concursu res Romana superior fuit *bij de eerste botsing bleek de kracht van de Romeinen het grootst*
confestim ijlings, haastig	confestim consul Tiberim transit *haastig steekt de consul de Tiber over*

decemviri, -orum een kollege van tien man	nepos eius decemvir legibus scribendis fuerat *zijn kleinzoon was lid geweest van het kollege belast met het opstellen van wetten*
delēre verwoesten	omnes ad delendam stimulabat Carthaginem *hij drong bij allen aan op de verwoesting van Carthago*
edicere (-dixi, -dictum) bekend maken, afkondigen	censoribus creandis comitia edicta sunt *er zijn verkiezingen afgekondigd voor het kiezen van censoren*
efferare wild maken	promissa barba et capilli efferaverant speciem oris *hun lange baard en lange haren hadden hun gelaat een woeste uitdrukking gegeven*
foris buiten	omnia tranquilla foris erant *buiten Rome was alles rustig*
indignari verontwaardigd zijn, zich verongelijkt voelen	Romani indignabantur quod victoribus victi inferrent arma *de Romeinen waren verontwaardigd over het feit dat de overwonnenen de wapenen opnamen tegen hun overwinnaars*
inquirere (-quisivi, -quisitum) onderzoeken	inquirendo cognovit ad Volturnum hostes sedere *door navraag kwam hij er achter dat de vijanden bij de rivier de Volturnus gelegerd waren*
insuper bovendien	hiems etiam insuper rebus gerendis intervenit *bovendien verhinderde ook de winter nog de oorlogvoering*
intestinus inwendig, binnenlands	bello intestino bellum externum propulsaturi estis? *denken jullie door een burgeroorlog een oorlog met de vijanden te kunnen vermijden?*
iumentum lastdier	paucos dies ad requiem iumentorum moratus est *hij pauzeerde enige dagen om de lastdieren rust te geven*
militare soldaat zijn, dienst doen	militanti in Hispania pater ei moritur *terwijl hij dienst doet in Spanje overlijdt zijn vader*

momentum gewicht, overwicht	id tum maximum momentum ad victoriam fuit *dit gaf toen de doorslag voor de overwinning*
ogenblik	intra vallum momento temporis compelluntur *in korte tijd worden ze binnen de wal bijeengedreven*
montanus berg-	captivos montanos vinctos in medio statuit *hij plaatste de gevangen bergbewoners geboeid in het midden*
nequāquam geenszins	bellum nequaquam contemnendum in Sicilia orta est *op Sicilië brak een bepaald niet onbetekenende oorlog uit*
occasio, -ionis (gunstige) gelegenheid	numquam talis occasio liberandae Hispaniae fuit *nooit was er zo'n goede gelegenheid om Spanje te bevrijden*
occasus, -us ondergang	sub occasum solis urbem ingressi sunt *tegen zonsondergang trokken ze de stad binnen*
onerarius vracht-	naves onerariae ad octoginta captae sunt *er werden ongeveer 80 vrachtschepen buitgemaakt*
orator, -is woordvoerder, redenaar	oratores de pace ad consulem miserunt *ze zonden vredesonderhandelaars naar de consul*
patricius tot de patriciërs behorend	cavebant ne cui patricio plebei magistratus patebant *ze zagen er op toe dat voor een patriciër geen ambten openstonden die voor de plebs waren gereserveerd*
peregrinus vreemd, buitenlands	urbana Sergio, peregrina iurisdictio Minucio obtigit *de rechtspraak over de Romeinen viel toe aan Sergius, die over Romeinen en vreemdelingen aan Minucius*
perinde evenzeer	perinde ac victo ei leges dixerunt *ze legden hem wetten op alsof hij een overwonnene was*
plebeius tot de **plebs** behorend	duos plebeios consules creari licet *er mogen twee consuls uit de plebs gekozen worden*
prae voor	cultrum manantem cruore prae se tenuit *hij hield een mes dat droop van bloed in zijn uitgestrekte hand*

wegens	silentium prae metu ceterorum fuit *uit angst hielden de anderen zich stil*
praeterquam behalve	praeterquam quod Romanis suo nomine auxilia pollicitus erat *afgezien van het feit dat hij op eigen verantwoording de Romeinen hulp beloofd had*
prodigium voorteken, wonder	eodem anno prodigia aliquot visa nuntiataque sunt *in hetzelfde jaar zijn nogal wat voortekens gesignaleerd en gerapporteerd*
prolabi (-lapsus sum) naar voren vallen, - glijden	signum sponte sua prolapsum est *het beeld viel vanzelf voorover*
promulgare bekend maken	legem agrariam promulgaverunt *ze maakten een akkerwet bekend*
proripere (-ripio, -ripui, -reptum) wegrukken	accensus ira domo sese proripuit *in woede stormde hij zijn huis uit*
provocatio, -ionis (recht op hoger) beroep	plebem provocatione firmaverunt *zij versterkten de macht van de plebs door het recht van provocatio in te stellen*
provocare een beroep doen	provoco ad populum *ik vraag het volk om steun*
raptim ijlings	copias raptim eduxit *hij liet de troepen ijlings uitrukken*
receptus, -us terugtocht	receptui cani iussit *hij gaf het bevel om de terugtocht te blazen*
sacratus geheiligd	
secessio, -ionis afscheiding	per secessionem plebis consulatum inierunt *ze konden het consulaat bekleden dank zij het feit dat de plebs de samenwerking met de patriciërs verbrak*

sedare kalmeren	sedabant tumultus *zij maakten een eind aan de onlusten*
spectaculum schouwspel	
strages, -is slachting, stapel	ingentem stragem dederunt *ze richtten een reusachtige slachting aan*
suffragium stem, stemming	tribus in suffragium misit *hij stuurde de tribus weg om hun stem uit te brengen*
tabes, -is verrotting, etter	cadavera intacta a canibus tabes absumebat *de lijken die de honden niet hadden aangeraakt rotten weg*
transfuga overloper	
tribunicius tribuun-	tribunicia potestas *de bevoegdheid van de tribuun*

Lucretius

animans, -tis levend wezen	dissipat in corpus sese cibus omne animantum *het voedsel verspreidt zich over het gehele lichaam der levende wezens*
arbustum boom	
avēre begeren	plane res exponere avemus *wij wensen de feiten duidelijk uiteen te zetten*
bini, -orum (telkens) twee	
calidus warm	fons luce diurna frigidus et calidus nocturno tempore *een bron die overdag koel is en 's nachts warm*
calīgo, -inis duisternis	in noctis caeca caligine *in de ondoordringbare duisternis van de nacht*
cassus leeg	verborum copia cassa *een inhoudsloze veelheid van woorden* in cassum *tevergeefs*
caulae, -arum openingen	per caulas corporis omnes *door alle poriën van het lichaam*
cluēre genoemd worden	quaecumque cluent *alle dingen die een naam hebben, alles wat er is*
conciliare verbinden	corpora materiae conciliantur ita ut debent animalia gigni *de stoffelijke bestanddelen verbinden zich op dezelfde wijze als waarop levende wezens van nature ontstaan*
confundere (-fudi, -fusum) bijeengieten, in verwarring brengen	corporis atque animi pergit confundere sensus *het verstoort de waarnemingen van lichaam en ziel*

continuo onmiddellijk	
crassus dicht, dik	caligo crassa *een dichte duisternis*
degere doorbrengen	placidum degunt aevum vitamque serenam *zij leiden een vredig bestaan en een rustig leven*
didere (-didi, -ditum) verspreiden	cibus in artus diditur omnes *het voedsel dringt door in alle lichaamsdelen*
discutere (-cussi, -cussum) uiteenslaan, vernietigen	discussis erroribus *na de dwalingen van zich afgeschud te hebben*
distare gescheiden zijn	color et facies hominum distare videntur *we zien dat huidskleur en uiterlijk van de mensen verschilt*
elementa, -orum letters elementen	multa elementa vides multis communia verbis *je ziet dat veel woorden veel letters gemeen hebben* impia rationis elementa *de beginselen van een goddeloze leer*
exoriri (-ortus sum) te voorschijn komen, ontstaan	terris exoriuntur *zij komen te voorschijn uit de aarde*
exstare (aanwezig) zijn	aqua quaecumque in nubibus exstat *al het water dat zich in de wolken bevindt*
extrinsecus van buiten af	
foramen, -inis opening	vox per flexa foramina rerum incolumis transire potest *het stemgeluid kan ongehinderd doordringen door de bochtige openingen in de dingen*
funditus geheel en al	perspicere res gestas funditus omnes *alle gebeurtenissen geheel en al doorzien*

genitalis tot de geboorte behorend	genitalis origo terrarum et caeli *het begin, toen hemel en aarde ontstonden*
levenwekkend	genitali concilio arceri tempore iniquo *van een levenwekkend samengaan weerhouden worden, omdat de tijd daarvoor niet geschikt is*
gestus, -us gebaar	vocibus et gestu significare *met woord en gebaar te kennen geven*
gutta druppel	
icere (ici, ictum) treffen	equus pinnigeri saevit calcaribus ictus Amoris *het paard gaat wild te keer, getroffen door de sporen van de gevleugelde Amor*
imus onderste	pectore ab imo *uit de grond van zijn hart*
inane, -is leegte	lumenque serenum non per inane meat vacuum *het heldere licht gaat niet door een lege ruimte*
insinuare binnendringen	multa per ipsas insinuant nares infesta *zelfs door de neus dringen veel schadelijke stoffen binnen*
latex, -icis sap, vocht	interea perpotat amarum absinthi laticem *intussen drinkt hij de bittere alsem*
liquor, -is vocht	
meare gaan	lumenque serenum non per inane meat vacuum *het heldere licht gaat niet door een lege ruimte*
nares, -ium neusgaten	multa per ipsas insinuant nares infesta *zelfs door de neus dringen schadelijke stoffen binnen*
nativus door geboorte ontstaan	haec mortalia cernimus esse et nativa simul *wij zien dat dit sterfelijk is en eveneens ooit geboren*
nimirum zeker, natuurlijk	nimirum quia non cognovit quae sit habendi finis *uiteraard omdat hij niet heeft begrepen wat de grens is aan het bezit*

notare aanduiden	varia res voce notavit *hij gaf de dingen verschillende namen*
opinari menen	verum, ut opinor, ita est *de waarheid is, naar ik meen, aldus*
pactum manier	quo pacto *hoe*
peremere (-emi, -emptum) wegnemen, vernietigen	genus humanum iam tum foret omne peremptum *het menselijk geslacht zou toen al geheel en al uitgeroeid zijn*
perpetuo voor altijd, onophoudelijk	perpetuoque fluunt ab rebus odores *voortdurend scheiden de dingen geur af*
plaga slag	fugiunt summisso corpore plagas *ineengedoken ontwijken zij de slagen*
porro verder	
primordia, -orum allereerste begin	rerum primordia *de deeltjes waaruit de dingen zijn opgebouwd*
privare beroven	pereunt aevo privata futuro *zij komen om, beroofd van enig verder leven*
privus elk apart	in dies privos *elke dag opnieuw*
replēre vervullen	montes gemitu silvasque replebat *hij vervulde bergen en bossen met zijn gejammer*
restare (-stiti) overblijven	vitae minus et minus undique restat *er blijft overal steeds minder leven over*
sapor, -is smaak	
scindere (scidi, scissum) verscheuren	scindunt hominem curae *zorgen verscheuren de mens*

secernere (-crevi, -cretum) scheiden	terras ac mare secernunt *zij scheiden het land en de zee*
serenus helder	lumenque serenum non per inane meat vacuum *het heldere licht gaat niet door een lege ruimte*
rustig	placidum degunt aevum vitamque serenam *zij leiden een vredig bestaan en een rustig leven*
speculum spiegel	
sucus sap	nec cruor in lignis neque saxis sucus inesse queunt *er kan in hout geen bloed en in stenen geen sap zitten*
suppeditare in overvloed verschaffen	omnia suppeditat natura *de natuur verschaft alles in overvloed*
in overvloed voorradig zijn	neque cur faciant dicere suppeditat *het is niet mogelijk te zeggen waarom ze die maken*
suavis aangenaam, zoet	incussit suavem mi in pectus amorem musarum *hij bracht de zoete liefde voor de muzen in mijn hart*
tactus, -us aanraking	tactus enim leti satis esset causa *want alleen de aanraking al zou een doodsoorzaak zijn*
umor, -is vocht	umorem quicumque putarunt fingere res ipsum per se *allen die dachten dat uitsluitend vocht de dingen vormt*
vagari zwerven	quare mors immatura vagatur? *waarom waart de dood voortijdig rond?*
vas, vasis vat	

Ovidius

admovēre (-movi, -motum) brengen naar, erbij halen	his promissis spes est admota recursus *door deze beloften werd de hoop op terugkeer gewekt*
atrium (belangrijkste vertrek van het huis)	ignibus atria fumant *het huis is vol rook door de vlammen*
captare grijpen naar	poma fugacia captat Tantalus *Tantalus reikt naar de steeds wijkende vruchten*
conciēre (-civi, -citum) in beroering brengen	verba, quae concita flumina sistant *woorden, die opgestuwde rivieren kunnen stuiten*
emicare (-micui) wegspringen, opspringen	emicuit nervo penetrabile telum *weg van de pees vloog de alles doorborende pijl*
fulvus goudgeel, rossig geel	fulvos vehit unda leones *de golf sleurt rossige leeuwen mee*
fumare roken, walmen	ignibus atria fumant *het huis is vol rook door de vlammen*
infra beneden	sol non admittitur infra *de zon dringt daaronder niet door*
instabilis wankel, onvast	
lacertus (boven)arm	inque patris blandis haeret cervice lacertis *zij slaat de armen vleiend rond haar vaders nek*
laniare stukscheuren	laniata comas *terwijl zij zich de haren uit het hoofd trok*
limes, -itis grenslijn, pad, spoor	trahens spatioso limite crinem stella micat *over een brede baan zijn staart meeslepend schittert de komeet*

lorum leren riem, teugel	lora remisit *hij liet de teugels schieten*
madēre (madui) doordrenkt zijn	lacrimis madent genae *haar wangen zijn nat van tranen*
mollire zacht maken	flavam pollice ceram mollibat *hij maakte de gele was zacht met zijn duim*
orbus beroofd	a totidem natis orba est aque viro *zij is beroofd van evenveel kinderen én van haar man*
procus huwelijkskandidaat	Helena non pluribus est sollicitata procis *zelfs naar Helena's hand is niet door meer aanbidders gedongen*
rudis ruw, ongevormd	non exacta satis rudibusque simillima signis *nog niet af, lijkend op beelden in wording*
nog beginnend, niet kennend	artis adhuc rude vulgus erat *het volk was nog onbekend met technische vaardigheden*
sceleratus misdadig	facto pius et sceleratus eodem *door een en dezelfde daad tegelijk goed en slecht*
stupēre (stupui) verstijfd zijn	mater ad auditas stupuit ceu saxea voces *de moeder stond als versteend bij het horen van deze woorden*
subdere, (-didi, -ditum) ergens onder zetten	se attollit, modo subdit aquis *hij verheft zich boven het water, dan weer duikt hij onder* ingenio stimulos subdere fama solet *gewoonlijk prikkelt roem het talent*
totidem evenveel	cum matre est totidem, totidem cum coniuge menses *ze is evenveel maanden bij haar moeder als bij haar man*
virga tak, staf	tetigit summos virga dea dira capillos *de wrede godin raakte onze kruin aan met haar staf*

Sallustius

abunde in overvloed	homines quibus mala abunde omnia erant *mensen die overstelpt waren door alle mogelijke moeilijkheden*
acceptus geacht, geliefd	carus acceptusque semper ei fuerat *hij was hem altijd dierbaar geweest en had bij hem in de gunst gestaan*
advocare oproepen, bijeenroepen	contione advocata orationem habuit *nadat hij een vergadering bijeengeroepen had, hield hij een toespraak*
antecapere (-capio, -cepi, -ceptum) van te voren nemen	Rutilium praemisit uti locum castris antecaperet *hij zond Rutilius vooruit om alvast een plaats te bezetten voor een kamp*
vóór zijn	noctem antecapere *de nacht niet afwachten*
antevenire (-veni, -ventum) eerder komen	exercitum Metelli antevenit *hij kwam eerder aan dan het leger van Metellus*
te vlug af zijn	consilia et insidias antevenit *hij was hun plannen en hinderlagen voor*
cadaver, -is lijk	cadaveribus omnia complentur *alles ligt vol met lijken*
citerior, -is meer aan deze zijde gelegen	Hispania citerior *(het gedeelte van Spanje dat dichterbij Rome ligt)*
conflare aanwakkeren, tot stand brengen	aes alienum grande conflaverat *hij had enorme schulden gemaakt*
coniurare samenzweren	contra rempublicam coniuraverunt *zij zetten een samenzwering op tegen de staat*
considerare beschouwen, overdenken	pericula considerare *de gevaren overwegen*

consultum besluit	senatus consultum (SC) *een besluit van de senaat*
convincere (-vici, -victum) schuldig bevinden	homines tanti facinoris convicti *mensen die aan een zo zware misdaad schuldig zijn bevonden*
deprehendere (-prehendi, -prehensum) overvallen, arresteren	praetoribus imperat ut Allobrogum comitatus deprehenderent *hij beval de praetoren om de Allobrogen met hun begeleiders te arresteren*
desidia het niets doen	bonum otium desidia conterere *zijn kostbare vrije tijd in ledigheid verdoen*
designare aanwijzen	consul designatus *de consul, gekozen voor het volgende jaar*
diffidere (-fisus sum) geen vertrouwen hebben	Iurgurtha diffidere suis rebus *Iurgurtha had geen vertrouwen in zijn positie*
egestas, -atis armoede	Catilina alium egestatis, alium cupiditatis admonebat *C. herinnerde sommigen aan hun armoede, anderen aan hun begeerte*
eminus van een afstand	milites tela eminus missa remiserunt *de soldaten wierpen de speren, die van een afstand naar hen geworpen waren, terug*
exsilium ballingschap	Catilina Massiliam in exsilium profectus est *Catilina vertrok als balling naar Marseille*
formidolosus angstwekkend	talibus viris non armatus hostis formidolosus erat *zulke mannen boezemde een gewapende vijand geen vrees in*
fretus vertouwend	Adherbal fretus multitudine armatorum parabat armis contendere *vertrouwend op het grote aantal soldaten, trof Adherbal voorbereidingen om slag te leveren*
fugare op de vlucht drijven	Numidas caedere, fundere atque fugare *de Numidiërs doden, uiteenslaan en op de vlucht jagen*

funditor, -is slingeraar	
ignoscere (-novi, -notum) vergeven	accepta iniuria ignoscere quam persequi malebant *wanneer hun onrecht was aangedaan, vergaven zij dat liever dan dat zij daarvoor wraak namen*
imitari navolgen	maiores nostri, Graecum morem imitati, verberibus animadvertebant in cives *onze voorouders bestraften, in navolging van de Griekse gewoonte, hun medeburgers met zweepslagen*
immoderatus uitzonderlijk	ille egregius adulescens immoderatae fortitudinis morte poenas dedit *die voortreffelijke jonge man heeft met de dood geboet voor zijn buitengewone dapperheid*
immutare veranderen	res publica paulatim immutata ex pulcherrima atque optima pessima ac flagitiosissima facta est *de staat is door een geleidelijke verandering van zeer schoon en goed zeer slecht en verdorven geworden*
indicare inlichtingen geven	de coniuratione indicavit *hij gaf inlichtingen over de samenzwering*
industria toewijding, energiek optreden	Metellus naturam ipsam ceteris imperitantem industria vicerat *Metellus had de natuur zelf, die anderen de wet voorschrijft, door zijn energiek optreden overwonnen*
inermus, inermis ongewapend	
insolitus ongewoon	talibus viris non labor insolitus erat *voor dergelijke mannen was geen inspanning ongewoon*
niet gewend aan	pars civitatis insolita rerum bellicarum libertati timebat *een deel van de burgerij, dat niet vertrouwd was met oorlogsaangelegenheden, maakte zich zorgen om de vrijheid*
iugulare kelen, doden	

kalendae de eerste dag van de maand	ante diem sextum kalendas Novembres *27 oktober*
largiri schenken	Caesar dando, Cato nihil largiundo gloriam adeptus est *Caesar verwierf zich groot aanzien door geschenken te geven, Cato door nooit iets cadeau te doen*
liberalis vrijgevig	laudis avidi pecuniae liberales erant *zij waren begerig naar roem, vrijgevig met geld*
magnificus luisterrijk	incedunt per ora vestra magnifici *voor uw ogen schrijden zij in al hun luister voort*
mansuetudo, -inis mildheid	Caesar mansuetudine et misericordia clarus factus est *Caesar is beroemd geworden door zijn mildheid en zijn mededogen*
mature (adv) haastig	
maturare zich haasten	Albinus commeatum maturat in Africam portare *Albinus haast zich voedselvoorraden naar Africa over te brengen*
misereri (miseritus sum) medelijden hebben	Umbrenum oraverunt ut sui misereretur *zij smeekten Umbrenus om medelijden met hen te hebben*
munimentum bolwerk, bescherming	rati noctem sibi munimento fore *in de veronderstelling dat de nacht hun bescherming zou bieden*
necessitudo, -inis nood familierelatie	necessitudo me hortatur, quae etiam timidos fortes facit *de nood, die zelfs vreesachtigen dapper maakt, vormt voor mij een aansporing*
nihilominus niettemin	

obnoxius onderhevig aan afhankelijk van	eis obnoxii fuimus, quibus, si res publica valeret, formidini essemus *wij waren afhankelijk van die mensen aan wie wij, als de staat gezond was, angst zouden inboezemen*
obtestari dringend verzoeken, bezweren	monet atque obtestatur eos uti se defendant *hij spoort hen aan en bezweert hen om hem te verdedigen*
obtruncare vermoorden	
oppidanus stedeling	
pactio, -ionis overeenkomst	cum hostibus pactiones fecerant *zij hadden met de vijanden overeenkomsten gesloten*
parricida (verwanten) moordenaar	
paulisper korte tijd, even	
paululum een weinig, een beetje	
pendere (pependi, pensum) wegen, betalen	sua parvi pendere, aliena cupere *het eigen bezit van weinig waarde achten, dat van anderen begeren* nihil pensi habere *zich nergens iets van aan trekken*
penes bij, in handen van	divina et humana omnia penes paucos erant *alle goddelijke en menselijke zaken waren in handen van weinigen*
penuria gebrek	Adherbal intellegit penuria rerum necessariarum bellum trahi non posse *Adherbal ziet in dat de oorlog niet langer voortgezet kan worden door het gebrek aan levensbenodigdheden*

perfuga overloper	
planities vlakte	
pravus verkeerd	a bono honestoque in pravum abstractus est *nadat hij aanvankelijk goed en respectabel geweest was, raakte hij op het slechte pad*
privatim partikulier	Allobroges publice privatimque aere alieno oppressi erant *de Allobrogen gingen gebukt zowel onder persoonlijke als onder staatsschulden*
probrum schande, schanddaad	censores eum probri gratia senatu moverant *de censors hadden hem wegens schandelijk gedrag uit de senaat gezet*
publice (tgov. **privatim**) van de overheid, openbaar	
rapinae, -arum roof	plerosque ad bellum spes rapinarum inlexerat *zeer velen waren door hoop op plundering tot de oorlog verlokt*
sagittarius boogschutter	
secus (adv) anders	secus procedit *het pakt anders uit*
solitudo, -inis verlatenheid, woestijn	modo adversum hostes, interdum in solitudines pergere *nu eens trok hij op tegen de vijanden, dan weer trok hij de woestijn in*
spoliare beroven	Iurgurtha armis virisque et pecunia spoliatus est *Iugurtha werd beroofd van wapens, manschappen en geld*

sumptus, -us uitgaven, verkwisting	divitiis et sumptibus cum maioribus suis contendunt *in rijkdom en verkwisting wedijveren zij met hun voorouders*
thesaurus schatkamer	
transversus dwars, schuin	hostes transversis proeliis iter remorati sunt *de vijanden vertraagden de opmars door aanvallen in de flank*
tugurium hut	
tutari beveiligen	fines meos adversum armatos armis tutatus sum *ik heb mijn gebied tegen gewapenden gewapenderhand verdedigd*
ubique overal	
utrimque van-, aan weerszijden	
venalis te koop	Romae omnia venalia sunt *in Rome is alles voor geld te koop*
videlicet natuurlijk	
vinea schutdak	vineas agere *schutdaken naderbij brengen*

Seneca

admittere (-misi, -missum) toelaten	non sunt di fastidiosi, non invidi, admittunt et ascendentibus manum porrigunt *de goden zijn niet hooghartig, niet afgunstig, zij laten ons toe en reiken ons, wanneer wij opklimmen, de hand*
argumentum aanwijzing, bewijs	quocumque me verti argumenta senectutis meae video *waarheen ik me ook wend, zie ik aanwijzingen voor mijn ouderdom*
artifex, -icis vakman, kunstenaar	saepe bona materia cessat sine artifice *dikwijls komt goed materiaal niet tot zijn recht zonder een bewerker*
cito snel	
concupiscere (-cupivi) begeerte opvatten voor	nullius uxorem non concupivit *hij vatte begeerte op voor ieders echtgenote*
contentus tevreden	paupertas contenta est desideriis instantibus satis facere *de armoede stelt zich ermee tevreden de onmiddellijke behoeften te bevredigen*
desiderare missen	fortiter desiderare suos *het gemis van de zijnen dapper dragen*
verlangen	an sapiens sapienti prosit scire desideras *je wilt weten of de ene wijze iets aan de andere kan hebben*
etiamnunc nog (steeds)	
extra buiten	quae extra virtutem posita sunt neque minuere eam neque augere possunt *zaken die buiten de deugd liggen kunnen haar niet kleiner of groter maken*

fiducia (zelf)vertrouwen	iam de te spem habeo, nondum fiduciam *ik heb wel al hoop ten aanzien van jou, maar nog niet echt vertrouwen*
formare vormen	hic formandus tibi erit instituendusque ad intellectum tui *deze man zal door u gevormd en onderwezen moeten worden om u te kunnen begrijpen*
incommodum ongemak	commoda sunt in vita et incommoda, utraque extra nos *er zijn in het leven aangename en onaangename zaken en beide raken ons niet*
medicus arts	
mehercules bij Hercules	
numerare tellen, rekenen	mala sua virtutum loco numerant *zij beschouwen hun slechte eigenschappen als deugden*
numquid soms (in vraagzinnen)	numquid aeger laudat medicum secantem? *prijst de zieke de arts soms terwijl die hem opereert?*
perfectus volmaakt	quaerere debes aut perfectum virum aut proficientem vicinumque perfecto *je moet zoeken naar iemand die of volmaakt is of die op de goede weg is en de volmaaktheid benadert*
perseverare volharden	persevera ut coepisti *ga door zoals je begonnen beht*
proficere (-ficio, -feci, -fectum) vorderingen maken	
quamdiu hoe lang? zo lang als	ideo fruar vita quia quamdiu futurum hoc sit non nimis pendeo *hierom zal ik van het leven genieten, omdat ik niet al te zeer in spanning verkeer hoe lang dit nog duren zal*

propositum voornemen	propositum totius operis *het doel van het gehele werk*
quidni waarom niet?	
quomodo hoe? zoals	
rationalis redelijk, rationeel	virtus in parte nostri meliore, id est rationali, posita est *de deugd bevindt zich in het beste, dat is het rationele, deel van ons*
remedium geneesmiddel	philosophiam in remedium suum exercere *de filosofie beoefenen om zichzelf te genezen*
sanus gezond	
sapere (sapio) verstandig zijn	sapere aude *durf verstandig te zijn*
secundum (prep) in overeenstemming met	propositum nostrum est secundum naturam vivere *het is onze stelregel te leven in overeenstemming met de natuur*
securus vrij van zorgen	cui vita sua cotidie fuit tota, securus est *diegene voor wie het eigen leven elke dag een afgerond geheel is geweest, is vrij van zorgen*
senectus, -utis ouderdom	quocumque me verti, argumenta senectutis meae video *waarheen ik me ook wend, zie ik aanwijzingen voor mijn ouderdom*
sollicitus onrustig, ongerust	pauperes notabis nihilo tristiores aut sollicitiores divitibus *je zult opmerken dat armen helemaal niet somberder zijn of rustelozer dan rijken*

subinde herhaalde malen	
supervacuus volstrekt overbodig	supervacua discere in tanta temporis egestate dementia est *in zo'n grote tijdnood volstrekt nutteloze dingen te leren is waanzin*
supra boven	ut supra memoravimus *zoals wij hierboven vermeld hebben*
vacare vrij zijn	non vaco ad istas ineptias *voor die onzin heb ik geen tijd*
vilis goedkoop	

Tacitus

abnuere (-nui, -nutum) weigeren	neque provinciae illum statum rerum abnuebant *ook de provincies hadden vrede met deze toestand*
ontkennen	se victos abnuebant *zij ontkenden dat zij overwonnen waren*
absolvere (-solvi, -solutum) vrijspreken	absens accusatus, absens absolutus est *hij is aangeklaagd én vrijgesproken, terwijl hij er niet bij was*
accire ontbieden	
accusare aanklagen	ob accusatam Messalinam ultio timebatur *men was bang voor wraak, omdat men Messalina had aangeklaagd*
acerbus scherp, wrang	acerbissima captivitas *een bittere gevangenschap*
adigere (-egi, -actum) (toe)brengen	vulnus per galeam adegit *hij verwondde hem door zijn helm heen*
dwingen	edere conscios adigitur *hij wordt gedwongen zijn medeplichtigen te noemen*
adoptio, -ionis adoptie	
adulatio, -ionis vleierij	invidia in occulto, adulatio in aperto erant *in het verborgene leefde haat, openlijk uitte men zich vleiend*
adulter overspelige, minaar	
aemulatio, -ionis wedijver	erumpit aemulatio feminarum *er ontstaat hevige rivaliteit tussen de vrouwen*

aemulus mededinger	
affligere (-flixi, -flictum) slaan, zwaar beproeven	nihil aeque quam fames afflixit *niets was zo'n beproeving als de honger*
ambiguus dubbelzinnig, twijfelachtig	belli ambigua fortuna *de onzekere krijgskans*
onzeker	Agrippina an crederet ambigua *Agrippina was in tweestrijd of ze het moest geloven*
ancilla dienares	
anteire (-ii, -itum) voor(af)gaan, vóór zijn	damnationem anteiit *hij was zijn veroordeling voor*
overtreffen	Neronem fama anteibat *hij had een betere reputatie dan Nero*
appellere (-puli, -pulsum) ergens heen brengen	navem tumulo Caesarum appulerat *hij was geland bij het graf van de keizerlijke familie*
arguere (argui, argutum) bewijzen, beschuldigen	verba mea arguuntur, adeo factorum innocens sum *de beschuldigingen richten zich tegen mijn woorden, zó weinig schuldig ben ik aan daden*
aspectus, -us (uit)zicht	arcebantur aspectu Veledae *zij werden buiten Veleda's gezichtsveld gehouden*
uiterlijk	maris gravis aspectus *de benauwende aanblik van de zee*
asseverare ernstig verzekeren	nihil se audivisse asseverat *hij verzekert dat hij niets gehoord heeft*
attinere (-tinui, -tentum) vasthouden	armatos castris attinebat *hij hield de soldaten in het kamp*
betrekking hebben op	id ad me attinet *dit gaat mij aan*
avia grootmoeder	

avunculus oom	
biduum (periode van) twee dagen	biduo post *twee dagen later*
capessere (capessivi, capessitum) ter hand nemen	capessendae rei publicae habilis videtur *hij lijkt geschikt de regering op zich te nemen*
comis vriendelijk	
comitatus, -us gezelschap	multo comitatu ventitabat *hij kwam er vaak met een groot gevolg*
compositus geordend, beheerst	vultu composito *met een strak gezicht*
congregare verzamelen	
contumelia smadelijke behandeling	legati pericula et contumelias conquerebantur *de gezanten klaagden over de gevaren en de vernederingen*
convivium maaltijd	
coram (adv) persoonlijk aanwezig	magis expediat me coram interrogari *het zou beter zijn dat ik persoonlijk ondervraagd werd*
(prep) in aanwezigheid van	patribus coram respondit *hij antwoordde ten overstaan van de senatoren*
crimen, -inis aanklacht	crimen maiestatis *een aanklacht wegens majesteitsschennis*
misdaad	
cubiculum slaapkamer	

cumulare opstapelen	virtutem militum laudibus cumulabat *hij prees de moed van de soldaten uitbundig*
declinare afbuigen	adversa in inscitiam Paeti declinat *hij schuift de schuld van de tegenspoed af op de ondeskundigheid van Paetus*
defigere (-fixi, -fixum) vasthechten	omnibus pavore defixis *terwijl allen van angst aan de grond genageld waren*
deflēre bewenen	
defungi (-functus sum) sterven	
degredi (-gredior, -gressus sum) omlaag gaan, weggaan	degrediuntur et inter patres considunt *zij gaan naar beneden en nemen plaats tussen de senatoren (in het theater)*
dehinc hiervandaan, hierna, vandaar	
demovere (-movi, -motum) verwijderen	Tiberius demoverat Syria Silanum *Tiberius had Silanus ontheven van het bestuur over Syrië*
desciscere (-scivi, -scitum) ontrouw worden	
deterior, -is slechter	haec versa in deterius Senecae deferebant *dit brachten zij aan Seneca over, terwijl ze het nog slechter voorstelden*
devincire (-vinxi, -vinctum) (vast)binden	largitionibus iuvenilem animum devinciebat *zij bond de jongen aan zich door geschenken*
devotio, -ionis vervloeking	devotiones ei in principem obiectabat *hij beschuldigde hem van magische handelingen gericht tegen de keizer*

dignatio, ionis waardering, achting	dignatione eius magistratus omnes anteibat *hij stond boven allen door het aanzien van dit ambt*
discernere (-crevi, -cretum) onderscheiden	
discors, -dis onenig, tegenstrijdig	
discumbere (-cubui, -cubitum) gaan liggen	discubuit ultra solitum *hij bleef langer aan tafel dan gewoonlijk*
duplex, -icis dubbel	
effigies beeld, afbeelding	
elicere (-licio, -licui, -licitum) naar buiten lokken, ontlokken	delatores per praemia eliciebantur *de informanten werden door een beloning aangelokt*
eloquentia welsprekendheid	
epulari dineren	
erga ten opzichte van, jegens	caritas erga parentes *liefde ten opzichte van je ouders*
erigere (-rexi, -rectum) oprichten, opwekken	tali oratione metuentes erexit *door zulke woorden gaf hij de angstigen weer moed*
exinde daarvandaan, daarna, daardoor	
exposcere (-poposci) dringend verlangen	vulgus praesentiam Pisonis exposcunt *de massa eist Piso's aanwezigheid*

exsolvere (-solvi, -solutum) losmaken, vrij maken	catenas Caecinae exsolvit *hij verloste Caecina van zijn ketenen*
betalen	mercedem centurioni exsolvit *hij betaalde de centurio zijn loon*
exsurgere (-surrexi, -surrectum) opstaan	Brittannico iussit exsurgeret, cantum inciperet *hij beval Britannicus op te staan en een liedje te zingen*
exuere (exui, exutum) uitkleden, beroven, zich ontdoen van	moriturum potius dixit quam fidem exueret *hij zei dat hij liever stierf dan dat hij zijn woord brak*
favor, -is gunst, bijval	favor plebis *de volksgunst*
fecunditas, -atis vruchtbaarheid	
firmare versterken	cunctos alloquio firmabat *hij sterkte allen door zijn woorden*
met zekerheid zeggen	de comitiis vix quicquam firmare ausim *over de verkiezingen zou ik haast niets met zekerheid durven beweren*
flagrare in vuur en vlam staan	flagrantior in dies amore Poppaeae *met de dag werd zijn liefde voor Poppaea hartstochtelijker*
florēre (florui) bloeien	
gnarus bekend met	augebat metum gnarus Romanae seditionis hostis *het feit dat de vijand op de hoogte was van de onlusten in Rome verhoogde de angst*
bekend	gnarum hoc principi *dit was de princips bekend*
gratari geluk wensen	

hactenus tot hier toe, in zoverre	hactenus Vitellius voluit *meer wilde Vitellius niet*
histrio, -ionis toneelspeler	
incalescere (-calui) warm worden	
inclinare neigen, overhellen	favor populi inclinabat in Vitellium *het volk voelde het meest voor Vitellius*
incusare beschuldigen	
indere (-didi, -ditum) aandoen	indita sunt vincla, ut quis reperiebatur *wie werd gevonden, werd in de boeien geslagen*
infantia kindertijd	
infensus verbitterd, vijandig	natio Frisiorum infensa aut male fida *het volk der Friezen is ons vijandig gezind of onbetrouwbaar*
innocentia onschuld	cuncta proferat quibus innocentia eius appareat *laat hij alles vertellen waardoor zijn onschuld kan blijken*
innoxius onschadelijk	innoxia adhuc potio traditur Brittannico *de nog onschadelijke drank wordt aan Brittannicus overgereikt*
insectari achtervolgen	Lepida crebris criminibus maritum insectata est *Lepida achtervolgde haar man met talrijke beschuldigingen*
insitus ingeplant, aangeboren	insita mortalibus potentiae cupido *de begeerte naar macht is in de mens geworteld*
intercipere (-cipio, -cepi, -ceptum) onderscheppen	interceptis epistulis *na de brieven onderschept te hebben*

intrare naar binnen gaan	
irrepere (-repsi, -reptum) binnensluipen	irrepsit militares animos *hij veroverde zich een plaats in de harten van de soldaten*
irritare prikkelen	litterae suspiciones militum irritavere *de brief wekte de achterdocht van de soldaten*
irrumpere (-rupi, -ruptum) binnendringen	an parum quod Veneti curiam irruperint? *is het nog niet genoeg dat zelfs Veneti zich in de senaat hebben ingedrongen?*
iuxta (adv) evenzo	ubi bellum ingruit, innocentes ac noxii iuxta cadunt *als de oorlog begint, vallen onschuldigen en schuldigen gelijkelijk*
laetari blij zijn	
lixa zoetelaar	
luere (lui, lutum) boeten	poenas luere *gestraft worden*
luxus, -us overdaad	iuvenem urbano luxu lascivientem melius in castris haberi rebatur *hij meende dat een jonge man, die zich te buiten ging aan de genietingen van de stad, maar beter in een legerkamp kon verblijven*
maeror, -is verdriet	
matrimonium huwelijk	
minister dienaar, handlanger	parari venenum iubet ministro Pollione *hij liet een vergif bereiden, waarbij Pollio als handlanger optrad*

minitari dreigen	abeuntibus exitium minitabatur *hij bedreigde hen die weggingen met de ondergang*
mitigare mild stemmen	misit praefectos ad mitigandas iras militum *hij stuurde officieren om de woede van de soldaten tot bedaren te brengen*
modicus matig, niet te groot	legiones modicis intervallis sequebantur *de legioenen volgden met niet te grote onderlinge afstand* de iuventa sua pauca et modica disseruit *over zijn jeugd zei hij slechts een paar pretentieloze dingen*
muliebris vrouwelijk	uxoris consilium adsumpserat muliebre et deterius *hij had de raad van zijn vrouw opgevolgd, een typisch vrouwelijke, slechtere raad*
munia, -ium (ambtelijke) verplichtingen	Silius ad munia fori digreditur *Silius gaat weg om zijn taken op het forum te vervullen*
navigatio, -ionis scheepvaart, zeereis	
nedum laat staan (dat)	Brittannicus sobrios convictus nedum temulentos ignorans *Brittannicus was niet gewend aan feesten waarbij matig gedronken werd, laat staan aan dronkemanspartijen*
nurus, -us schoondochter	
obsequium volgzaamheid	quo obsequio florentem Soranum celebraverat, labentem non deseruit *met dezelfde aanhankelijkheid waarmee hij Soranus gediend had in zijn goede tijd, bleef hij hem trouw bij zijn neergang*
obsidium belegering	

obsistere (-stiti) in de weg gaan staan, zich verzetten	milites Agrippinam orant, obsistunt, maneret *de soldaten versperren Agrippina de weg en smeken haar te blijven*
offensio, -ionis belediging, ergernis	accedebant muliebres offensiones *daar kwam haat en nijd tussen vrouwen bij*
ordiri (orsus sum) beginnen (te spreken)	veniam dicendi ante alios exposcit orditurque *hij vraagt toestemming vóór de anderen te spreken en begint*
oriens, -tis het oosten	
paenitentia spijt	Nero tamquam paenitentia flagitii coniugem revocabat *alsof hij spijt had van zijn daad riep Nero zijn vrouw terug*
palam openlijk	inferius maiestate sua rati, si palam lamentarentur *zij vonden het beneden hun waardigheid om openlijk hun verdriet te tonen*
parricidium moord op een verwant	
percussor, -is moordenaar	
perpeti (-petior, -pessus sum) verdragen, uithouden	
pompa plechtige optocht	funus imaginum pompa maxime illustre fuit *de begrafenis was bijzonder indrukwekkend door de stoet beelden van voorouders*
praecipuus bijzonder belangrijk	praecipua rerum *de hoofdpunten* praecipui ad scelera *de hoofddaders*

praefectus kommandant	praefectus praetorii/praetorio *de kommandant van de keizerlijke garde*
praeferre (-tuli, -latum) tonen	oratio multum cultus praeferebat *de redevoering gaf blijk van grote verzorgdheid*
de voorkeur geven	ad hoc tantum praelatus est, ut prius occideretur *slechts hierin werd hij voorgetrokken dat hij het eerst gedood zou worden*
praescribere (-scripsi, -scriptum) voorschrijven, bevelen	
praetendere (-tendi, -tentum) voorwenden	abnuentibus cunctis, cum diversa praetendebant *terwijl allen weigerden, ieder met een ander voorwendsel*
praetorium de keizerlijke garde	praefectus praetorii / praetorio *de kommandant van de keizerlijke garde*
prorumpere (-rupi, -ruptum) te voorschijn stormen, losbarsten	victo silentio prorupit *hij verbrak de stilte en barstte los*
prosequi (-secutus sum) uitgeleide doen	Nero matrem abeuntem prosequitur *Nero doet zijn moeder uitgeleide bij haar vertrek*
protegere (-texi, -tectum) bedekken	
provehere (-vexi, -vectum) verder brengen	provecta iam senectus aegro et corpore fatigabatur *op zijn toch al hoge leeftijd werd hij bovendien nog door ziekte gekweld*
provenire (-veni, -ventum) te voorschijn komen, lukken	Seianus, quia prima provenerant, volutare secum maiora *omdat de eerste stappen goed gegaan waren, begon Seianus ambitieuzere plannen te koesteren*
questus, -us klacht	

recitare
voorlezen

---

redintegrare
opnieuw beginnen

---

regimen, -inis
leiding, regering

---

remex, -igis
roeier

---

reus
verdachte

---

rumor, -is
gerucht

---

sacrare
wijden

---

seponere (-posui, -positum) apart houden	principatum Nervae senectuti seposui *de beschrijving van Nerva's regering bewaar ik voor mijn oude dag*

---

solacium
troost

---

sollertia
slimheid

---

suboles, -is kind(eren)	Germanici illa reliqua suboles virilis erat *hij was de enig overgebleven mannelijke nakomeling van Germanicus*

---

subvertere (-verti, -versum)
omverwerpen, vernietigen

---

tenebrae, -arum
duisternis

---

totiens
zo dikwijls

transmittere (-misi, -missum) overbrengen, doorgeven	poma intacta ore servis tramisit *zij gaf de vruchten zonder ervan te eten aan de slaven door*
doorlaten, (laten) oversteken	
tribunal, -is podium, rechterstoel	steterunt ante tribunal diversi, pater contra filiam *daar stonden vader en dochter tegenover elkaar voor de rechter*
triremis, -is schip (met drie rijen roeiers)	
ultio, -ionis wraak	mihi ultione neque solaciis opus est *ik heb geen behoefte aan wraak en evenmin aan troost*
usurpare gebruik maken, zich toeëigenen	transgressi in morem eorum idem usurpant *als ze eenmaal tot hun denkwijze zijn overgegaan, doen ze hetzelfde (als zij)*
uitoefenen	Claudius munera censoria usurpavit *Claudius kweet zich van zijn taak als censor*
veneficium gifmengerij	
vetustus oud	
vocabulum benaming, woord	

Vergilius

accingere (-cinxi, -cinctum) aangorden	laterique accinxerat ensem *hij had het zwaard aan de zijde gegord* fidoque accingitur ense *hij gordt zich het trouwe zwaard aan*
advertere (-verti, -versum) richten naar	terraeque advertere proras *de voorstevens naar de kust richten* et huc advertite mentem *richt hier de aandacht op*
adytum het heiligste gedeelte van een tempel	
aetherius hemel-	aetheriis delapsus ab astris *van de sterren des hemels neerglijdend* ad aetherium Olympum *naar de hemelhoge Olympus*
affari toespreken	hostem supplex affare superbum *spreek de trotse vijand smekend toe*
argentum zilver	
attollere (attuli, allatum) optillen	ab humo miserans attollit amicum *hij tilt vol mededogen zijn vriend van de grond* oculos attollere *de ogen opslaan*
avellere (-velli, -vulsum) afhakken, losrukken	complexu avulsus Iuli *zich uit de omhelzing van Iulus losrukkend*
caestus, -us boksriem met lood versterkt	manibusque inducere caestus *de boksriemen aan de handen doen*

clipeus schild	clipeoque sinistram insertabam *ik stak mijn linkerhand in (de riemen van) het schild*
cognomen, -inis benaming, naam	cui nunc cognomen Iulo additur *die nu de naam Iulus erbij krijgt* Hesperiam Grai cognomine dicunt *de Grieken geven het de naam Hesperia (Avondland)*
compellare toespreken	
culmen, -inis hoogste punt, dak	ex alto delubri culmine *vanaf het hoge tempeldak*
demens, -tis dwaas	
effari spreken	haec effata silet *na deze woorden zwijgt zij*
exanimis, exanimus ontzield, dood	decidit exanimis *ontzield viel hij neer*
fari spreken	sic fatus *na deze woorden*
foedare verminken bezoedelen	unguibus ora foedans *haar gelaat met haar nagels toetakelend* sanguine foedantem quos ipse sacraverat ignes *met zijn bloed de heilige vuren bezoedelend die hij zelf ontstoken had*
funis, -is touw, kabel	ab litore funem rumpite *maakt het touw van de oever los*
furens, -tis razend	totaque vagatur urbe furens *zij zwerft buiten zinnen door de ganse stad*
galea helm	

germana zuster	germanam amplexa *haar zuster omarmend*
gressus, -us schrede	gressumque in castra ferebat *hij richtte zijn schreden naar het kamp*
hasta speer	
horrendus huiveringwekkend	horrendum dictu *afschuwelijk om te vermelden*
hospitium gastvriendschap	iungi hospitio *vriendschap sluiten*
immotus onbeweeglijk	immota unda *het roerloze water* mens immota manet *zijn geest blijft onvermurwbaar*
infandus onuitsprekelijk	infandum, regina, iubes renovare dolorem *u verzoekt mij, koningin, een onuitsprekelijke smart opnieuw te doorleven*
afschuwelijk, onzalig	infandum bellum *de onzalige oorlog*
ingeminare verdubbelen, herhalen	ingeminant curae *de zorgen nemen toe*
instaurare hernieuwen	inceptos instaurat honores *hij stelt de eens begonnen verering weer in* instaurati sunt animi *wij kregen nieuwe moed*
lacrimare wenen	lacrimansque gemensque *wenend en kermend*
longaevus hoogbejaard	

mactare offeren, slachten	septem mactare iuvencos *zeven jonge stieren offeren*
mergere (mersi, mersum) onderdompelen	pandere res alta terra et caligine mersas *dingen die diep onder de aarde in nevel gehuld zijn, openbaren*
monstrare wijzen	matre dea monstrante viam *terwijl mijn moeder, de godin, de weg wees*
omnipotens, -tis almachtig	
ostium monding	ostia Nili *de mondingen van de Nijl*
ingang	aditus centum, ostia centum *honderd ingangen, honderd poorten*
ovare juichen	dicto paremus ovantes *wij gehoorzamen juichend zijn bevel*
patera offerschaal	vinaque fundebat pateris *hij goot de wijn uit de offerschalen*
penetralis in het binnenste (adj)	aeternumque adytis effert penetralibus ignem *hij draagt het eeuwige vuur naar buiten uit het heiligdom in het binnenste van het huis*
heiligdom	canae penetralia Vestae *het heiligdom van de eerbiedwaardige Vesta*
procumbere (-cubui, -cubitum) voorover vallen	exanimisque tremens procumbit humi bos *ontzield valt het rund sidderend ter aarde*
zich voorover buigen	
prora voorsteven	obvertunt pelago proras *zij richten de stevens naar zee*
puppis, -is achtersteven	ancora de prora iacitur, stant litore puppes *het anker wordt van de voorplecht geworpen, de achterstevens staan op het strand*

	et litora praetexunt puppes *gewelfde schepen omzomen het strand*
reliquiae, -arum resten	reliquias Danaum atque inmitis Achilli *wat de Danaërs en de meedogenloze Achilles nog overgelaten hadden*
remus roeiriem	terno consurgunt ordine remi *in drie rijen rijzen de riemen omhoog*
sistere (stiti, statum) doen staan	siste gradum *houd je schreden in*
	tutum patrio te limine sistam *ik zal je veilig thuis brengen*
gaan-, blijven staan	ubi sistere detur *waar men zou kunnen rusten*
spolia, -orum (wapen)buit	
suspensus zwevend	
in spanning	me sonus excitat omnis suspensum *elk geluid doet mij, gespannen als ik ben, schrikken*
tumidus gezwollen	tumida ex ira tum corda residunt *dan komt zijn van woede gezwollen hart tot bedaren*
vadere (vasi, vasum) gaan, schrijden	haud timidis vadentem passibus *met ferme passen schrijdend*
vitta wollen band	omnibus his nivea cinguntur tempora vitta *van al dezen zijn de slapen omgeven door een sneeuwwite wollen band*
volutare zich wentelen	genibusque volutans haerebat *hij klampte zich, kronkelend in het stof, aan mijn knieën vast*

voortrollen	consonat omne nemus vocemque inclusa volutant litora *geheel het woud weerklinkt en de omzoomde kusten doen het geluid voortrollen*
overdenken	caecosque volutat eventus animi secum *hij overdenkt bij zichzelf de duistere afloop*

Woorden die voorkomen in de micro-lexica

Ca = Caesar, p. 192, Cat = Catullus, p. 199, Ci = Cicero, p. 206, H = Horatius, p. 214, Li = Livius, p. 227, Lu = Lucretius, p. 232, O = Ovidius, p. 237, Sa = Sallustius, p. 239, Se = Seneca, p. 246, T = Tacitus, p. 250, V = Vergilius, p. 263.

abnuere T
absolvere T
abunde Sa
abundare Ci
acceptus Sa
accire T
accusare T
acerbus T
acuere H
adigere T
admittere Se
admovēre O
adoptio T
adoriri Ca
adulatio T
adulter T
advenire Cat
advertere V
advocare Sa
adytum V
aedificium Ca
aemulatio T
aemulus T
aeneus H
aetherius V
affari V
affligere T
agger Ca
alacer Ci
aliquot Li
ambiguus T
amictus Cat
amoenus H
amphora H
ancilla T
animans Lu
animosus H
antecapere Sa
anteire T
anteponere Ci
antevenire Sa
anulus Ci
apium H
apparatus Ci
appellere T
approbare Ci
appropinquare Ca
apricus H
arbiter H
arbustum Lu
arca Cat
arcanum H
argentum V
arguere T
argumentum Se
arrogare H
artifex Se
as Cat
aspectus T
asseverare T
atrium O
attinēre T
attollere V
augustus L
aula H
avarus H
avellere V
avēre Lu
avia T
avitus H
avunculus T
barba Ci
barbitos H
basiare Cat
basium Cat
bellicus Ci
bellus Cat
belua H
biduum T
cachinnus Cat
cadaver Sa
cadus H
caelicola Cat
caespes H
caestus V
calamitas Ca
calēre H
calidus Lu
caligo Lu
canus Cat
capessere T
caprea H
captare O
carcer Ci
catena H
caterva H
catulus H
caulae Lu
charta Cat
chorea H
cinaedus Cat
circa Li
circuitus Ca
circumsistere Ca
citerior Sa
cithara H
cito Se
clamare Cat
clipeus V
cluēre Lu
codicilli Cat
cognomen V
collega T
columba H
comis T
comitatus T
comitium Li
commemorare Ci
communicare Ca
communire Li
commutare Ci
comparare Ca
compellare V
compellere Li
compensare Ci
compescere H
compositus T
comprobare Ci
concidere T
conciēre O
conciliare Lu
concitare Li
concupiscere Se
concursus Li
confestim Li
confitēri Ci
conflare Sa
confundere Lu
congregare T
coniurare Sa
conservare Ci
conspicari Ca
constans Cat
constitutio Ci
consultum Sa
contentus Se
continens Ca
continuo Lu
contrahere H
controversia Ca
contumelia T
conversio Ci
convincere Sa
convivium T
coram T
cornix H
cras H
crassus Lu
credulus H
crimen T

culmen V
culus Cat
cumulare T
cupressus H
cyathus H
damnum H
decemviri Li
decens H
decidere H
declarare Ci
declinare T
decorus H
defectio Ca
defigere T
deflēre T
defungi T
degere Lu
degredi T
dehinc T
deinceps Ci
delēre Li
deliciae Cat
demens V
demonstrare Ca
demovēre T
deprehendere Sa
deripere H
desciscere T
desiderare Se
desidia Sa
designare Sa
desistere Ca
desperare Ca
deterior T
devincire T
devius H
devotio T
didere Lu
diffidere Sa
dignatio T
diligens Ci
diligentia Ca
dimovēre H
discernere T
discessus Ca
disciplina Ci
discipulus Ci
discors T
discumbere T
discutere Lu
disertus Cat
disperire Cat
disputare Ci
distare Lu
distinguere Ci
distribuere Ca
divellere H
divinatio Ci
divum H
dominari Sa
dominatus Ci
duellum H
duplex T
edicere Li
effari V
efferare Li
effigies T
egestas Sa
elegans Cat
elementum Lu
elicere T
eloquentia T
emicare O
eminus Sa
emori Ci
epulari T
equester Ca
equitare H
erga T
erigere T
eruptio Ca
erus Cat
etiamnunc Se
evanescere Ci
evocare Ca
exanimis, -us V
excruciare Cat
exinde T
exoriri Lu
explicare Ci
explorator Ca
exposcere T
expugnare Ca
exsilium Sa
exsolvere T
exstare Lu
exsul H
exsurgere T
extendere H
extra Se
extrinsecus Lu
exuere T
facultas Ca
fanum Ci
fari V
favor T
fecunditas T
fervidus H
fidelis H
fidere H
fiducia Se
filum Cat
firmare T
flagrare T
flamen Cat
florēre T
foedare V
foramen Lu
foris Li
formare Se
formidolosus Sa
fossa Ca
fremitus Ci
fretus Sa
fructus Ci
frumentarius Ca
fugare Sa
fulvus O
fumare O
funditor Sa
funditus Lu
fundus H
funis V
furens V
furtum Cat
fusus Cat
galea V
gemellus Cat
genae H
genitalis Lu
germana V
gestire H
gestus Lu
globus Ci
gloriari Ci
gnarus T
gratari T
gremium Cat
gressus V
gubernare Ci
gutta Lu
hactenus T
haruspex Ci
hasta V
hereditas Ci
heres H
hiemare Ca
historia Ci
histrio T
horrendus V
hospitium V
iaculari H
iambus Cat
icere Lu
iecur H
igneus H
ignorare Ci
ignoscere Sa
imbuere Cat
imitari Sa
immoderatus Sa
immotus V
immutare Sa
impeditus Ca
impetrare Ca
improviso Ci
imus Lu
inane Lu
incalescere T
inclinare T
incommodum Ca
incommodus Se
incusare T
indicare Sa
indignari Li
indere T
industria Sa
ineptus Cat
inermus, -is Sa
infacetus Cat
infamis H
infandus V
infantia T
infensus T
infra O
ingeminare V
inicere H
innocentia T
innoxius T
inquirere Li

insanus H
inscribere Ci
insectari T
insinuare Lu
insitus T
insolitus Sa
instabilis O
instaurare V
insulsus Cat
insuper Li
intercedo Ca
intercipere T
intercludere Ca
interimere Ci
intermittere Ca
interpretari Ci
intestinus Li
intrare T
invenustus Cat
invisere Cat
irrepere T
irritare T
irrumare Cat
irrumpere T
iugulare Sa
iumentum Li
iurare Ci
iuxta adv T
kalendae Sa
labellum Cat
lacertus O
lacrimare V
laetari T
laniare O
largiri Sa
latex Lu
lectus Cat
lepidus Cat
libellus Cat
liberalis Sa
limes O
linteum Cat
liquor Lu
lividus H
lixa T
locuples Ci
longaevus V
lorum O
lucerna H
lucidus H
ludus H
luere T
lugubris H
lustrum H
luxus T
lyra H
mactare V
madēre O
maeror T
magnificus Sa
magus Ci
mansuetudo Sa
marinus H
maritimus Ca
marmor H
matrimonium T
matrona H
maturare Sa
mature Sa
meare Lu
medicus Se
medulla Cat
mehercules Se
mellitus Cat
mentiri Ci
mentula Cat
mergere V
merum H
merx H
migrare Ci
militare Li
minister T
minitari T
mirificus Cat
mirus Cat
misellus Cat
misereri Sa
mitigare T
mitis H
modicus T
moecha Cat
molestia Ci
molestus Cat
mollire O
momentum Li
monstrare V
mordēre Cat
muliebris T
mundus Cat
munia T
munimentum Sa
munitio Ca
nardus H
nares Lu
nasus Cat
natalis H
nativus Lu
navigatio T
navigare Ci
nebula H
necessitudo Sa
nectar H
nedum T
nefandus Cat
nequāquam Li
nihilominus Sa
nimirum Lu
nitēre H
nodus H
nonne Ci
nonnumquam Ci
nota H
notare Lu
num Ci
numerare Se
numquis Se
nurus T
obnoxius Sa
obsequium T
obses Ca
obsidium T
obsistere T
obstrepere H
obtestari Sa
obtrunco Sa
occasio Li
occasus Li
ocellus Cat
ocior H
offensio T
officere Sa
omnipotens V
onerarius Li
opimus H
opinari Lu
oppidanus Sa
opprobrium H
optimates Ci
oraculum Ci
orator Li
orbus O
ordinare H
ordiri T
oriens T
ornare Ci
ornus H
ostium V
ovare V
pactio Sa
pactum Lu
paedicare Cat
paenitentia T
pagus Ca
palam T
parcus H
parricida Sa
parricidium T
parumper Ci
passer Cat
patera V
pathicus Cat
patiens H
patricius Li
paulisper Sa
paululum Sa
pauperies H
pavidus H
peditatus Ca
pendere Sa
penes Sa
penetralis V
penuria Sa
percussor T
peregrinus Li
peremere Lu
perfectus Se
perfuga Sa
periurus H
permanēre Ca
perpeti T
perpetuo Lu
perseverare Se
perspicere Ca
pervertere Ci
pilum Ca
placare H
plaga Lu
plane Ci
planities Sa
plectrum H

plorare H
poema Cat
pompa T
porro Lu
portentum Ci
possessio Ci
praecipuus T
praedicere Ci
praeditus Ci
praeferre T
praeficere Ca
praescribere T
praetendere T
praetorium T
pravus Sa
primordium Lu
privare Lu
privatim Sa
privus Lu
probrum Sa
procella H
procumbere V
procus O
producere Ca
proficere Se
promere H
pronuntiare Ca
propositum Se
prora V
prorumpere T
prosequi T
protegere T
protervus H
provehere T
provenire T
publice Sa
puppis V
purpura H
putidus Cat
quamdiu Se
quandoquidem Cat
querimonia H
questus T
quidni S
quindecim Ca
quintus Ci
quisnam Ci
quoad Ci
quomodo Se
quot Cat
rapinae Sa
rationalis Se
recīdere H
recitare T
recludere H
recreare H
redigere Ca
redintegrare T
regimen T
reicere H
religare H
reliquiae V
remanēre Ca
remedium Se
remex T
remus V
renovare Ci
reparare H
repellere Ca
repentinus Ca
replēre Lu
repugnare Ci
restare Lu
reus T
rigidus H
risus H
ritus H
rixa H
rosa H
roseus Cat
rudis O
rumor T
sacrare T
sagittarius Sa
sal Cat
saliva Cat
salvēre Cat
salvus Ci
sanus Se
sapere Se
sapor Lu
satur Cat
scandere H
sceleratus O
scindere Lu
scutum Ca
secernere Lu
secundum Se
securis H
securus Se
secus Sa
sempiternus Ci
senecta H
senectus Se
seponere T
septimus Ca
serenus Lu
severus H
sexaginta Ca
silēre H
simplex H
sistere V
sitire Ci
solacium T
solitudo Sa
sollertia T
sollicitudo Se
sollicitus H
somnium Ci
sospes H
speculum Lu
spissus H
splendēre H
splendidus H
spolia V
spoliare Sa
sponsus H
status Ci
stupēre O
suavis Lu
subdere O
subinde Se
submittere Ca
submovēre H
suboles T
subsequi Ca
subtemen Cat
subvertere T
sucus Lu
suffragium Li
sumptus Sa
superstes H
supervacuus Se
supinus Cat
suppeditare Lu
supra adv Se
surripere Cat
suspensus V
suspicari Ci
taberna Cat
tabes Li
tacēre Cat
taciturnus H
tactus Lu
tenebrae T
terminus H
testa H
testudo H
thesaurus Sa
totidem O
totiens T
trans Ca
transfuga Li
transmittere T
transversus Sa
trecenti Cat
tremulus Cat
tribunal T
tribunicius Li
triremis T
truncus H
trux Cat
tugurium Sa
tumidus V
tunica Cat
turbidus H
turgidus H
tutari Sa
tutela H
uber adj H
ubique Sa
ultio T
ultra H
umor Lu
ungere H
unguentum H
unguis H
urna H
usurpare T
utcumque H
utrimque Sa
uvidus H
vacare Se
vadere V
vagari Lu
vas Lu
venalis Sa
vendere Ci
veneficium T
venustus Cat

versiculus Cat
vetustas Ci
vetustus Tac
vicus Ca
videlicet Sa
vilis Se
vinea Sa
virēre H
virga O
vitta V
vocabulum T
volutare V
vorare Cat
vulnerare Ca

Uitgave : Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage
Vormgeving : Staatsdrukkerij (Henk Hoebé)
Druk : Staatsdrukkerij
Bindwerk : Molier Boekbinders cv, Rijswijk

BASIS
WOORDEN
LIJST
LATIJN

ISBN 90 12 00872 7

405315 F